

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

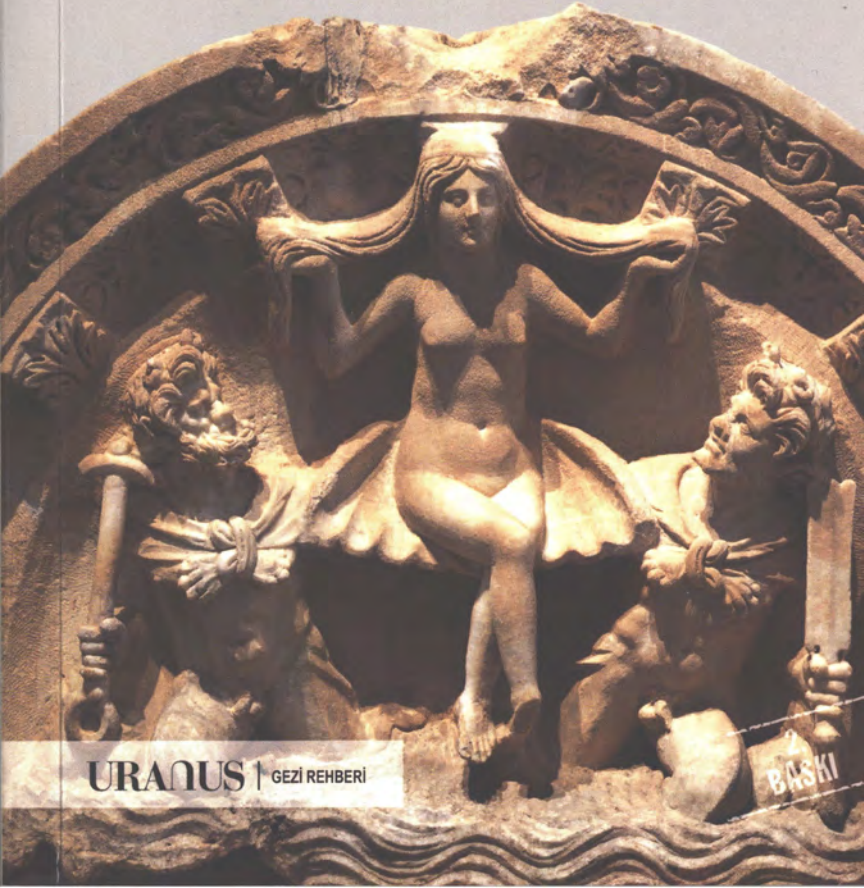
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

aphrodisias

VE ÇEVRESİ

TRALLEİS • NYSA • AKHARAKA • MASTAURA • ANTİOKHEİA AD MAEANDRUM
ORTHOSİA • HARPASA • NEOPOLİS • PİGİNDİA • PLARASA • APOLLONİA SALBAKE
SEBASTAPOLİS • TABAI • HERAKLEİA SALBAKE • HERAKLEİA HİERONU • ATTOUDA
TRAPEZOPOLİS VE MÜZELER

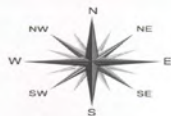

URANUS | GEZİ REHBERİ

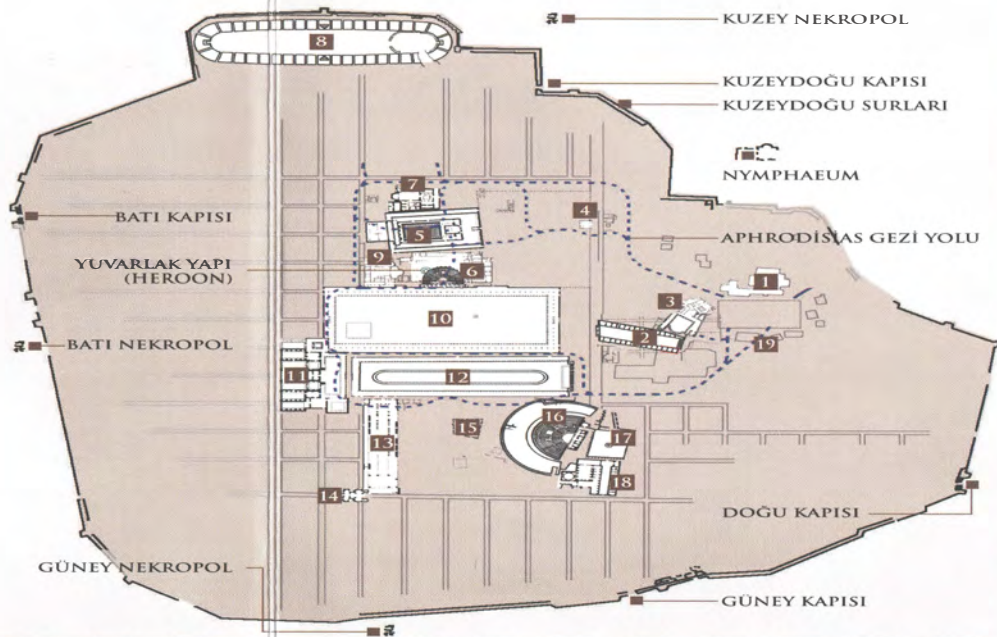
4
BASKI

APHRODISİAS

KENT PLANI

- 1 APHRODİSİAS MÜZESİ
- 2 SEBASTEION
- 3 ATRIUM EVİ
- 4 TETRAPHYLON
(TÖREN KAPISI)
- 5 APHRODİTE TAPINAĞI
- 6 BOULEUTERION
- 7 KUZİY TEMENOS EVİ
- 8 STADYUM
- 9 PİSKOŞLUK SARAYI
- 10 KUZİY AGORA
- 11 HADRIANUS HAMAMLARI
- 12 GÜNEY AGORA
- 13 SİVİL BAZİLİKA
(İDARE BİNASI)
- 14 MARTYRION/MANASTIR (?)
- 15 AKROPOL
- 16 TİYATRO
- 17 TETRASTOON VE
İMPARATORLUK SALONU
(BAZİLİKA)
- 18 TİYATRO HAMAMLARI
- 19 KAFETERYA, SERGİ SALONU,
MÜZE MAĞAZASI

aphrodisias

VE ÇEVRESİ

I

II

IV

III

BÖLÜM RENK KODLARI

BÖLÜM I

APHRODISİAS

[8 - 99]

BÖLÜM II

APHRODISİAS'IN
YAKIN ÇEVRESİ

[100 - 153]

BÖLÜM III

APHRODISİAS VE ÇEVRESİ
ÖREN YERİ ESERLERİNİN
SERGİLENDİĞİ DİĞER MÜZELER

[154 - 163]

BÖLÜM IV

REHBER BİLGİLER

[164 - 175]

aphrodisias

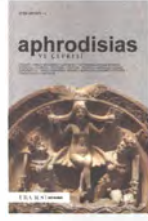
VE ÇEVRESİ

URANUS FOTOĞRAF | YAYIN | YAPIM
GEZİ REHBERİ

aphrodisias

VE ÇEVRESİ

TRALLEİS • NYSA • AKHARAKA • MASTAURA
ANTIÖKHEİA AD MAEANDRUM • ORTHOSİA • HARPASA
NEOPOLİS • PİGİNDİ • PLARASA • APOLLONİA SALBAKE
SEBASTAPOLİS • TABAI • HERAKLEİA SALBAKE • HERAKLEİA HİERONU
ATTOUDA • TRAPEZOPOLİS VE MÜZELER

URANUS

FOTOĞRAF | YAYIN | YAPIM • İSTANBUL

Ankara Caddesi, Cağaloğlu Yokuşu, No: 17, Evren Han, Kat: 2/40,
34112 Eminönü / Fatih, İstanbul-Türkiye
T: 0 212 528 01 58 • www.uranus.com.tr • info@uranus.com.tr

Metin

Erdal Yazıcı

Fotoğraf

© Erdal Yazıcı / URANUS FOTOĞRAF | YAYIN | YAPIM

Tasarım, İllüstrasyon

Vahit Akça

Baskı / Cilt

Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cd. No: 3/1

Baha İş Merkezi A Blok Haramidere / İstanbul

Tel : 0212 412 17 77 Sertifika No: 12027

2. Baskı

Kasım 2018

ISBN: 978-605-5940-31-7

Yayıncı Sertifika No: 17956

Ön Kapak Fotoğrafı:

Aphrodite ve Tritonlar; Aphrodite'nin Doğuşu Sahnesi, Aphrodisias.

Arka Kapak Fotoğrafı:

Tetrapylon (Törensel Kapı), Tiyatro ve Sebasteion.

ANTİK KENTLER • 4

aphrodisias

VE ÇEVRESİ

kitabının metni ve fotoğrafları izinsiz olarak kullanılamaz;
mekanik ve elektronik ortamlarda -fotokopi dahil- kaydedilemez,
yayınlanamaz, iletilemez. Metin ve fotoğraflardan alıntı yapılabilmesi
ancak -tanıtım amaçlı- normal ölçülerde ve kurallara uygun şekilde
kaynak belirtilerek olasıdır. Metin ve fotoğrafların telif hakları
URANUS FOTOĞRAF | YAYIN | YAPIM ile Erdal Yazıcı'ya aittir.

ÖNSÖZ	4	KARACASU ÇÖMLEKÇİLERİ	104
ZAMAN DİZİNİ	6	ANTİOKHEİA (ANTIOCHIA AD MAEANDRUM)	106
BÖLÜM I		KESTEL	107
APHRODİSİAS		MASTAURA	108
KENTİN COĞRAFYASI VE KISA TARİHİ	11	AKHARAKA	109
APHRODİSİAS'IN YENİDEN KEŞFİ VE KAZI TARİHÇESİ	17	NYSA	110
GEYRE KÖYÜ VE APHRODİSİAS	19	TRALLEİS	119
APHRODİSİAS GEZİ GÜZERGÂHI	24	AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ	125
ATRİUM EVİ	26	ORTHOSİA	129
TETRAPYLON (TÖRENSEL KAPI)	27	HARPASA	131
TETRAPYLON'DAN TİYATROYA UZANAN CADDE	29	APHRODİSİAS'IN BATISI	134
APHRODİTE TAPINAĞI	30	NEOPOLİS	134
BOULEUTERİON	32	PİGİNDA	135
YUVARLAK YAPI (HEROON)	35	APHRODİSİAS'IN GÜNEYBATISI	136
HEYKELTIRAŞLIK OKULU	36	PLARASA	136
PİSKOPOS LUK SARAYI	40	APHRODİSİAS'IN GÜNEYDOĞUSU	138
KUZEY TEMENOS EVİ (FELSEFE OKULU ?)	41	APOLLONİA SALBAKE	138
STADYUM	43	SEBASTAPOLİS	142
SURLAR	46	TABAİ	144
HADRİANUS HAMAMLARI	47	APHRODİSİAS'IN DOĞUSU	146
AGORA	50	HERAKLEİA SALBAKE	146
GÜNEY AGORA	50	HERAKLEİA HİERONU	148
KUZEY AGORA	53	APHRODİSİAS'IN KUZEYDOĞUSU	150
SİVİL BAZİLİKA	54	ATTOUDA	150
MARTYRION / MANASTIR (?)	56	TRAPEZOPOLİS	152
AKROPOL	57	BÖLÜM III	
TİYATRO	58	APHRODİSİAS VE ÇEVRESİ	
TİYATRO HAMAMLARI	61	ÖREN YERİ ESERLERİNİN	
TETRASTOON VE İMPARATORLUK SALONU (BAZİLİKA)	62	SERGİLENDİĞİ	
TİYATRO'NUN GÜNEYDOĞUSUNDAKİ YAPILAR	64	DİĞER MÜZELER	
KÜTÜPHANE	64	İZMİR ARKEOLOJİ MÜZESİ	156
NEKROPOL	65	İZMİR TARİH VE SANAT MÜZESİ	158
SEBASTEİON	68	İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ	159
C. JULİUS ZOİLOS ANITI	78	BÖLÜM IV	
SİNAGOG	81	REHBER BİLGİLER	
TARİH ÖNCESİ ÇAĞ'IN DİĞER TANIĞI	82	APHRODİSİAS GEZİSİ HAKKINDA	166
PEKMEZ TEPE HÖYÜĞÜ	83	PRATİK BİLGİLER	166
APHRODİSİAS MÜZESİ	83	YER	166
BÖLÜM II		İKLİM	167
APHRODİSİAS'IN		ULAŞIM	167
YAKIN ÇEVRESİ		KONAKLAMA	168
APHRODİSİAS'IN KUZEYBATISI	102	YEME-İÇME	168
KARACASU ETNOGRAFYA MÜZESİ	102	APHRODİSİAS ÇEVRESİNE GEZİ	168
		SÖZLÜK	170
		KAYNAKÇA	173
		DİZİN	173

Antik Çağ'da yontu sanatçılarının ürettiği eserlerle Anadolu'nun dışında -Akdeniz havzasında- övgüyle anılan Aphrodisias kenti, 1961 yılından bu yana sistemli kazılarla gün yüzüne çıkarıldı; binlerce yıl öncesinin sokakları ve yapılarını süsleyen yontuları aydınlandıkça kent tanınır hale geldi; bilim insanlarının özverili çabalarıyla günümüz Dünya gezginleri Aphrodisiaslılarla tekrar yüzleşir oldular; geleceğe ulaştırdıkları yazıtları okundukça binlerce yıllık yaşamışlıklar anlaşılır oldu; İmparatorların mektupları, kentin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamına ışık tutan taş üzerine kazınmış dizeler, tiyatro ve stadyum sıralarına çizilmiş graffitiler geçmişin tarih sayfaları gibi. İmparatorların nezdinde o dönemin gözdesi olan Aphrodisias, günümüzde de gezginleri şaşırtıp, büyülüyor. İmparator Octavianus'un Laodikeia Valisi Stephanus'a yazdığı mektupta Aphrodisias'a ilgisi ve bağlılığı bilinir: *"...Bu kent, benim, bütün Asya'da kendim için seçtiğim, benim diyebileceğim bir kenttir. Bu kentin halkının benim halkım gibi korunması dileğimdir..."*. 1960 yılına kadar üzerinde kurulu olan Geyre Köyü sakinleri de, antik kente iç içe kıvançla yaşamışlar; bir kaç yüzyıl aradan sonra Geyre Köyü'nün biraz batıya taşınıp komşu olmasından sonra -kısa dönem kazıların ardından- kent sistemli olarak kazılmaya başlanmış; kazı başkanı Kenan T. Erim'in, yapılar ortaya çıktıkça bağlılığı artmış Aphrodisias'a; bir daha ayrılamamış kentten. Erim, yaşamını adanmış Aphrodisias'a; son nefesine -1990 yılına- kadar kentin birçok yapısını uluslararası ekiple ortaya çıkarıp ayağa kaldırmış; yaşamı son bulduğunda vasiyeti üzerine Aphrodisias Nekropolü'ne bir mezar daha eklenmiş; kentteki gösterişsiz mezar taşına da kısa özgeçmişi kazınmış: *"30 yılını bu kentin ortaya çıkmasına adanmış Prof. Kenan T. Erim / 1929-1990"*. Ve Aphrodisias aşıkları çoğalmış Erim sonrasında; kazı arkadaşları bilim insanları, Anadolu'nun, Dünya'nın Aphrodisias sevdalıları el birliğiyle kenti ortaya çıkarmışlar; önce depolarda saklanan eserler, 1977 yılında

ören yerine kurulan Aphrodisias Müzesi'nde sergilenmeye başlanmış; müze dolup taşıkça ören yerinin gezginleri de artmış; müzeye yeni bir salon eklenip, eski salonlarının yenilenmesiyle Aphrodisias tekrar ısıltılı günlerine kavuşmuş!.. Kentin sokaklarında artık Aphrodisiaslılar ve son konukları Geyre köylüleri değil, on binlerce Dünya gezgini dolaşıyor; kentin ayağa kaldırılmış anıtsal kapısından (Tetrapylon) geçen gezginler Agorası'nda, Tiyatrosu'nda, Stadyumu'nda, tapınaklarında ve hamamlarında Aphrodisiaslıların izlerini sürüyorlar; yapıları dolaşan gezginler müzede Aphrodisiaslıların bakışlarıyla yüzleşiyorlar; yontu sanatçılarının imzalı heykelleri arasında valiler, generaller, yazarlar, düşünürler, sporcular, kadınlar, kentin ileri gelenleri müzenin salonlarını süslüyor; kentlilerin tanrıları ve mitolojik kahramanları da yontularda karşımıza çıkıyor. Yontu ustaları, ürettikleri eserlerinde, -dönemin moda görünüşleri, saç-sakal tipleri, giyim kuşamlarının yanı sıra- Antik Dönem insanların iç dünyalarını da ustalıkla yansıtmışlar mermer üzerinde.

Aphrodisias'ın, -aynı coğrafyada yer alan- komşuları Attouda, Trapezopolis, Apollonia Salbake, Herakleia Salbake, Sebastopolis, Tabai, Plarasa, Antiokheia ad Meandrum, Mastaura, Nysa, Akharaka, Tralleis, Orthosia, Neopolis, Harpasa ve Piginda'yla olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri nasıldı acaba? Dostlukları, çekişmeleri, çatışmaları, dayanışma için kurduğu birlikler, ortak yazgıları... Aphrodisias'ı iyi tanımak için komşularıyla da yüzleşmek gerek; Aphrodisias Müzesi'nin yanı sıra, diğer Türkiye müzeleri, Aydın Arkeoloji Müzesi, İzmir Arkeoloji Müzesi, İzmir Tarih ve Sanat Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Aphrodisias ve yakın komşularının yaşam izlerini yansıtarak Dünya gezginlerine kapılarını aralamışlar; bu davet Dünya gezginlerine... Aphrodisiaslılar ve komşularıyla tanışmak için Anadolu'nun gizemli topraklarında yola çıkmanın zamanıdır.

C. Julius Zoilos Anıtı
frizinden
Aion (Sonsuzluk)
betimlemesi.
(Aph.M.)

ZAMAN DİZİNİ

M. Ö.

6. bin

Aphrodisias'da ilk yerleşim Pekmez Tepe Höyüğü'nde başladı.

5. -4. bin

Pekmez Tepe Höyüğü'nde yerleşim kesintili olarak sürdü.

3. bin ve 2. bin

Akropolis'in olduğu höyük/tepe üzerinde yerleşim devam etti.

2. yy.

Kent yerleşiminde Aphrodisias ismi kullanılır oldu.

1. yy.

Kentin merkezine kurulan kamusal yapıların inşasına başlandı.

88

I. Mithradates Savaşı'nda Aphrodisias Roma'nın yanında tavır aldı.

78-75

Aphrodisias birlik kurduğu Plarasa ile ortak para bastı.

40

Labianus, Partlarla birlik olarak Aphrodisias'ı yağmaladı.

M. S.

14

Güney Agora'nın Tiberius Portikosu ve Sebasteion'un yapımına başlandı.

69

Roman yazarı Khariton, Aphrodisias'ta 'Ta Peri Khairean Kai Kallirhoen' isimli kitabını yazdı.

10-116

Aphrodisias depremle tahrip oldu.

180-192

Commodus zamanında tanınan ayrıcalıklar yenilenip, gösteriler için parasal yardım alındı.

260'lı yıllar

Kent, Got saldırılarına karşı korunmak için 3,5 kilometre uzunluğunda surlarla çevrildi.

325

Ammonius ilk piskopos olarak atandı.

361-363

Karia valisi Antonius Tatianus Tetrastoon'u inşa ettirdi.

450

Agora'nın doğu kapısı çeşmeye dönüştürüldü.

500

Aphrodite Tapınağı değişikliğe uğratılıp, kiliseye dönüştürüldü.

518

Aphrodisias piskoposu Euphemius, monofistleri kentten uzaklaştırdı.

640

Aphrodisias, Stavropolis (Haç Kenti) olarak anılmaya başlandı.

6.-7. yy.

Kentin yıkımında depremlerin yanı sıra bölgede süren Arap saldırılarının da etkisi oldu.

1081-1181

Bölgeye Selçuklu akınları başladı.

1195-1203

Selçuklular Karia'yı ele geçirdi.

1261-1282

Bölgede tekrar kısa Bizans hâkimiyeti yaşandı.

1279

Karia bölgesi kısa süreli Bizans hâkimiyetinin ardından tekrar Selçuklu Türklerinin egemenliğine geçti.

16. -17. yy.

Antik kent üzerinde kurulan Geyre Köyü'ne Türkmenler yerleşti.

bölüm I
APHRODISİAS

Fotoğraf: Aphrodisias Stadyumu

Aphrodite Tapınağı

KENTİN COĞRAFYASI VE KISA TARİHİ

Aphrodisias, Anadolu'nun güneybatısında, Aydın İli, Karacasu İlçesi'nin 13 kilometre güneydoğusunda Geyre Köyü yakınındadır; güneydoğusunda yer aldığı İzmir'e ise 230 kilometre uzaklıktadır. Antik coğrafyada Lidya ve Frigya toprakları içinde / sınırında olmasına karşın antik kaynaklar Aphrodisias'ı "*Karia'nın en kuzeyindeki kent*" olarak tanımlarlar; ismini aşk, güzellik, verimlilik ve doğa tanrıçası Aphrodite'den (Roma'da Venüs) alan antik yerleşime, Aydın-Nazilli-Karacasu ya da Denizli-Tavas-Karacasu karayoluyla da gidilebilir. 1960 yılı öncesinde Geyre Köyü Aphrodisias kentinin üzerinde kuruluydu; antik yerleşim ile Geyre köy yerleşimi iç içeydi; 1960'lı yıllarda köy, antik yerleşimin 2 kilometre batısına taşınmıştır; köy içinde bulunan Deveci Hanı, Latifoğulları Evi, köyün kahvehanesi ve Hüseyin Kunak Evi ise korunarak günümüze ulaşmıştır; Deveci Hanı, ören yeri içinde, sergi salonu, köy kahvesi ise hediyelik eşya ve kitap satış yeri olarak hizmet vermektedir.

Kentte bulunmuş
geçmiş çağların
tanığı pişmiş
toprak kap.
(Aph.M.)

Aphrodisias, Salbakos Dağı'nın (Baba Dağı) güneybatı tarafına -denizden, yaklaşık 600 metre yükseklikte olan bir plato üzerine- kurulmuştur; kent içinde en erken yerleşim izleri Geç Neolitik Dönem'e kadar geriye gider; İlk yerleşim Pekmez Tepe Höyüğü'nde başlayıp,

tiyatronun da üzerinde bulunduğu Akropol Höyüğü'nde devam etmiştir; tiyatro, kentin en eski yerleşimi olan höyük üzerine sonraki dönemlerde kurulmuştur; Geyre Köyü yapılarının bir kısmı da höyükteki tiyatronun üzerindedir; farklı dönem yapılarının üst üste binen katmanlarıyla oluşan höyük yapısı Aphrodisias'da da karşımıza çıkmaktadır. İlk yerleşim yeri olan Pekmez Tepe Höyüğü, Akropol'ün doğusunda, 125 metre taban çaplı, 13 metre yükseklikteki bir tepedir. Ovanın güney kısmındaki bir diğer prehistorik (tarih öncesi) yerleşme yeri ise Kuşkalesi mevkiidir; bu yerleşimde Erken Tunç Çağı'na ait veriler bulunmuştur. Ören yerinde Geç Neolitik Dönem ve sonrası

Tiyatrodan yerel Aphrodite kabartması. M.S. 2.-3. yy. Aphrodisias Müzesi. (Aph.M.)

seçiminde belirleyici olmuştur. Kent yerleşiminin ismi Aphrodisias olarak M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır; bu yüzyıldan önceki dönemlerde ismi Lelegopolis,, Megalopolis ve Ninoe'dir. Doğu Roma'lı (Bizans) dilbilimci, yazar Stephanos, Lelegopolis'i, Pelaglarla Leleglerin kurduğunu aktarmıştır. Son ismi Ninoe, Asur Kralı Ninos'un isminden, Ninos ise aşk ve savaş tanrısı Nin'den kaynaklanmış olmalıdır. Nin'in Hellenistik Dönem'deki karşılığı ise Aphrodite'dir: Aşk ve güzellik tanrçasına bu kentte bazı özellikler de

Tunç Çağı'nda da yerleşim sürmüştür; kentin ilk dönemlerinde var olan yerleşimler üzerinde bir ya da iki köy olmalıdır. Büyük Menderes (Maiandros) Nehri ve kollarının hayat verdiği verimli topraklara yakın olması kent yerleşiminin

eklenmiştir; sabah ve akşam yıldızının tanrısı, bereket tanrısı... Aphrodite kültünün doğu kökenli İştâr kültüründen etkilendiği ve iki kült arasında benzerliklerin olduğu bilinmektedir.

Aphrodisias'ın ismi Antik Dönem yazarlarının aktarımlarında sıkça geçer; coğrafyacı Strabon, Pausanias, Romalı tarihçi Tacitus ve Romalı bilgin Yaşlı Pilinius'un yapıtlarında kentin ismi anılır. Kenan T. Erim'e göre epigrafik ve nümizmatik bilgilere dayanarak Aphrodisias, olasılıkla -15 kilometre güneybatısında yer alan- Plarasa ile birlik kurmuştur; M.Ö. 2. yüzyılın sonu ile M.S. 1. yüzyılın başına ait gümüş ve bronz sikkelerde Aphrodisias'ın ismi komşu Plarasa ile birlikte görülmektedir. Aphrodisias kenti birbirini dik kesen sokaklarıyla ızgara (Hippodamos) planına göre tasarlanıp kurulmuştur; Kenan T. Erim, sonradan yapılan bazı kamusal yapıların ve caddelerin bu plana uymadığını belirtir. Kentin merkezine kurulan kamusal yapıların inşasına M.Ö. 1. yüzyılda başlanmıştır; yapıların masraflarının bir kısmını kentin ileri gelen ismi Zoilos karşılamıştır. Bu dönemin önemli yapıları arasında Aphrodite Tapınağı, Kuzey Agora ve Tiyatro yer almaktadır. M.S. 1. yüzyılın başlarından ortasına kadar Kuzey Agora ile Tiyatro arasına kentin diğer meydanı Güney Agora inşa edilmiştir.

Aphrodite Tapınağı.

Bouleuterion.

Kentin Törenselle Kapısı (Tetrapylon).

Sebasteion, tapınak kabartması. (Aph.M.)

Bu dönemde yapılan önemli bir yapı ise Sebasteion'dur. M.S. 1. yüzyılın sonundan başlayarak, 2. yüzyılda da kamusal yapılar arasında imparatora adanan Güney Agora'nın batısında yer alan Hadrianus Hamamları, Kuzey Agora'nın kuzeyinde Bouleuterion ve Aphrodite kutsal alanına girişi sağlayan Törenselle Kapı (Tetrapylon) bu dönemde inşa edilen yapılarıdır.

M.S. 3. ve 6. yüzyıllar arasında çok az kamusal yapı inşa edilmiş, eski yapılar onararak kullanılmaya devam edilmiştir.

M.S. 500 yılında ise Aphrodite Tapınağı -önceki mimari özellikleri yok edilip- kiliseye dönüştürülmüştür. Roma'yla yakın ilişkileri ise M.Ö. 82 yılında Sulla Dönemi'nde başlar; Roma'nın gözde kentlerinden birisi haline gelen Aphrodisias'a imparatorlar güçlü desteklerini sürdürmüşlerdir; gelişimi ve büyümesinde kenti kanatları altına alan Octavianus/Augustus'un büyük bir etkisi vardır; Aphrodisias, büyük bir kent-devlet olma özelliğine, tiyatro, stadyum, agora, tapınak, bouleuterion gibi kamusal yapılara Roma Dönemi'nde kavuşmuştur; bu kamusal yapılar içinde kazılarla ortaya çıkarılan restorasyonu ve 'anastilosis'i (sütunların yerlerine dikilmesi) yapılarak ayağa kaldırılan önemli bir yapı ise Sebasteion'dur (İmparatorlar Tapınağı).

Üç katlı olan tapınağın kuzey ve güney cephelerinde sütun aralarına Roma İmparatorları ve Yunan mitolojik kahramanlarını betimleyen nitelikli kabartmaların kopyaları -güney cephenin doğu kısmında- yerlerine konmuştur. Batı çıkışı Agora'ya açılan tapınağın birinci katında dükkânlar, ikinci katında sütunlar arasında Roma imparatorlarını tanrılaştıran nitelikli kabartmalar, üçüncü katındaki sütunlar arasında ise Yunan mitolojik kahramanları yer almıştır. Tapınağın kazılarla ortaya çıkarılmış orijinal, nitelikli kabartmaları -Aphrodisias Müzesi'nin bitişiğine Geyre Vakfı'nın katkılarıyla

Kentin geçmişine ışık tutan yazıtlı kaide. (Aph.M.)

kurulan, mimar Cengiz Bektaş'ın tasarladığı- *Sebasteion Rölyefleri* / Sevgi Gönül Salonu'nda sergilenmektedir. M.S. 1. ve 2. yüzyıllarda kültür ve sanat alanında Roma dünyasında yıldızı parlayan Aphrodisias bu dönemde Karia'nın da Metropolisi olmuştur. Kentin yapılarında okunan yazıtlar Aphrodisias'ın bu dönemine ışık tutarlar; tiyatro sahnesi duvarlarındaki yazıtta imparator Julius Caesar'ın tanrıça Aphrodite'e altın bir Eros heykeli armağan ettiği okunmaktadır; imparator, olasılıkla tapınağı ziyareti sırasında bu altın heykeli sunmuş olmalıdır. Yine yazıtlarda, Caesar'ın öldürülmesi sonrasında katillerinin yandaşlarından Labienus tarafından Aphrodisias kentinin -Octavianus ve Antonius'a bağlılığından dolayı- yağmalandığı okunmaktadır; Roma'ya bağlılığı imparatorlar tarafından takdirle karşılanıp kente ayrıcalıklar tanınmıştır; bu ayrıcalıklar arasında özerklik, Aphrodite Tapınağı'na sığınma hakkı ve vergi muafiyetleri bulunmaktadır. Kentin bu ayrıcalığı M.S. 22 yılında imparator Tiberius Dönemi'nde onaylanmış, sonrasında

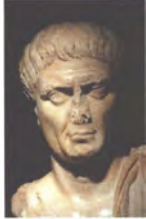
C. Julius Zoilos Anıtı kabartması. (Aph.M.)

Tarih Öncesi yerleşimde bulunmuş depas.
(Aph.M.)

da korunmuştur. Bu yazıtlardan birinde ise imparator Octavianus'un azat ettiği kölelerinden birisi olan Zoilos'tan söz edilmektedir; Zoilos, Roma tarafından sevilmiş, Aphrodisias'a yararlı olduğu için saygınlık kazanmıştır. M.Ö. 40 yılında doğduğu topraklara

-Aphrodisias'a- varlıklı bir kişi olarak dönen Zoilos, Roma'yla kurduğu yakın, sıcak ilişkiyle kente birçok ayrıcalık kazandırmış, tiyatro sahnesi ve Aphrodite Tapınağı'nın yapımına katkı sağlamıştır; tiyatro sahnesindeki ithaf yazıtı Zoilos'tan "... *kutsal Julius'un oğlunun (Octavianus) serbest bıraktığı adam...*" olarak söz etmektedir; yazıtın bir kısmında ise C. Julius Zoilos'un "... *Aphrodite ve kent halkına bir armağandır...*" dizeleri okunmaktadır. İmparator Octavianus, -Tiyatro'nun arşiv duvarındaki yazıtlar içinde yer alan- Laodikeia valisi Stephanus'a gönderdiği

Kentin yontu sanatçılarından, kılıç kayışlı erkek büstü.

mektubunda Zoilos'tan ve Aphrodisias'tan övgüyle söz etmektedir; M.S. 1. yüzyılın sonunda, gelen imparatorlar tarafından da Aphrodisias'a karşı sıcak ilgi ve destek sürmüş, bu dönemde kentte refah düzeyi yükselmiştir. M.S. 260'lı yıllarda Got saldırılarından korunmak için kent

3,5 kilometre uzunluğunda surlarla çevrilmiştir; surlar M.S. 4. yüzyılda onarım görmüştür; iç kısımlarında kuleler bulunan surlardan 6 kapıyla giriş-çıkış sağlanmıştır. Surlarla çevrili 520 hektarlık düz alanda, kent topraklarının güney kısmında yer alan Akropolis, yaklaşık 24 metre yüksekliğiyle kendini ele verir;

Akropolis'in olduğu höyük/tepe üzerinde yapılan kazı ve araştırmalarda ilk yerleşim izlerine rastlanmıştır; höyükteki buluntular Anadolu'nun M.Ö. 3. bin ve 2. bin yerleşimlerdeki (Hacılar, Beycesultan, Kumtepe, Kusura ve Troia) yaşamla ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Aphrodisias, Roma Dönemi'nden günümüze ulaşan yapılarıyla görkemli bir kenttir; kazılarda bulunan Roma Dönemi heykelleri olağanüstü güzelliكتedir; kentin yakınındaki mermer ocaklarından çıkarılan kaliteli, işlenmeye uygun mermerlerin yontu sanatçılarının elinde kabartma, portre ve heykellere dönüşmesiyle kent heykeltıraşlık merkezi haline gelmiştir; Aphrodisias'taki "*Heykeltıraşlık Okulu*" yontucuları yaygın kaniya göre "*önceki dönemlerin eserlerini kopya eden*" değil, bu yapıtlardan esinlenerek kendi özgün sanatsal yorumlarını yansıtan eserler

C. Julius Zoilos Anıtı kabartması. Detay. Polis (Şehir).
(Aph.M.)

Portre. (Aph.M.)

Yunus balığı kabartmalı mermer pano. (Aph.M.)

Kabartmalı pano. (Aph.M.)

üretmişlerdir. Portrelerde çok sayıda kültür insanı betimlenmiştir; bazıları geçmiş dönemin kopyaları olsa da M.S. 2. yüzyılda yontulan portreler daha gerçekçidir; Aphrodisiaslı yontu ustalarının ürettiği kültür insanlarının -Epikuros, Pindaros gibi- portre büstleri kentin seçkin kişilerinin evlerinde sergilenmekteydi. Aphrodisias'ta bulunmuş bu portrelerde kentin seçkinleri ve aynı zamanda Roma vatandaşı olan kişilerin betimlemelerinde ciddi, disiplinli, sert Romalı görünümü yansıtılmıştır. Roma dünyasındaki kentlerde çok sayıda imparator büstlerine rastlanmıştır; imparatorlar kamu, özel ve dini yaşam içinde büst ve heykelleri yapılarak onurlandırılırdı; kentle Roma arasındaki bağı güçlendiren bu uygulamada imparatorların güçlü özellikleri vurgulanırdı. Aphrodisias'ta genç delikanlılar, sporcu betimlemelerinin yanı sıra çok sayıda kadın portresi de yapılmıştır; portreler arasında imparatoriçeler, rahibeler ve yerel kadınların betimlemeleri görülmektedir; kadınların saç modeli, giyimi, portrelere yansımıştır. Kentte bulunan lahitlerin

Nekropol'den bir lahit detayı. (Aph.M.)

üzerinde de gömülü kişinin portreleri görülmektedir; bu gösterişli lahitler kentin girişi ve çıkışında uzanan yol boylarında bulunmaktaydı. Bir heykeltıraşa ya da heykel atölyesi sahibine ait olduğu sanılan lahit üzerindeki betimleme dikkat çekicidir; kabartmada, heykeltıraş, kısa tunik giyinmiş, bir kaide üzerinde bir büst-portreyi yontmaktadır.

Tondo portre. Filozof. (Aph.M.)

Aphrodisias, yetiştirdiği düşünür ve yazarlarıyla da antik dünyada ünlü bir kentti; M.S. 1. yüzyılda Xenocrates, tıbbi eserler, Khariton ise yazdığı romanıyla çağında ilkler arasında yerini almıştır; yazar Khariton, Ana Britannica Ansiklopedisi'nde şu

cümlelerle tanıtılmıştır: *‘Batı edebiyatında, roman özellikleri taşıyan yapıtların günümüze eksiksiz ulaşmış en eski örneği olan ‘Ta Peri Khairean Kai Kallirhoen’in yazarı. Yapıtın olay örgüsü karmaşık, ama anlatımı açıktır. Bir karı koca arasındaki sevginin Sicihya, İran ve Mısır’da geçen teblikeleli serüvenlerle sınanmasını konu alır ve mutlu bir sona ulaşılır. Karakterler tarihsel kişiliklerinden seçilmiş, ama gerçeğe bağlı kalmadan işlenmiştir’.* Aristo'nun eserlerini ustaca yorumlayan, M.S. 2. yüzyılın sonlarında Atina'da Aristo üzerine dersler veren Alexander da bu kentin düşünürlerinden birisidir. Aphrodisias, Roma İmparatorluk Dönemi'nde 200 yıl süren Pax Romano (barış) döneminde gelişerek büyümüş, görkemli yapıları, sanatçıların ürettiği heykeltıraşlık eserleriyle süslenmiştir. Kent, M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısında Karia- Frigya'nın başkenti olur; bu dönemde eyalet valisinin yönetiminde olan kent bağımsızlık statüsünü yitirir. Hristiyanlığın yayılması

Kiliseye dönüştürülen Aphrodite Tapınağı'ndan detay.

Sonraki dönemde kiliseye dönüştürülen Aphrodite Tapınağı.

ve imparatorluğun ikiye bölünmesi sosyal, kültürel, ekonomik yaşamında değişimlere neden olmuştur; kentte M.S. 4. yüzyılda piskoposluk kurulmuştur; Hristiyanlığın yayılma döneminde çıkan kargaşada iki Hristiyan aziz yaşamını yitirmiştir; yeni dinin hızlı yayılması yine de pagan tapınımını yok edememiştir; bu çekişmenin sonunda 7. yüzyıla doğru Aphrodisias'ın ismi değiştirilip -ilk defa yazılı kaynaklarda 640 yılında rastlanan-Stavropolis (Haç Kenti) olarak anılmaya başlanmıştır; bazı kaynaklarda kentin ismi Karia olarak da geçmektedir; 1960 yılına kadar ören yeri

üzerinde varlığını sürdüren Geyre Köyü'nün isminin de Karia'dan türediği sanılmaktadır. Kentin gerilemesi ve yıkımında bölgeden geçen fay hattının olumsuz etkileri olmuş, yıkıcı depremler diğer Karia ve Frigya kentlerinde olduğu gibi kenti yaşanılmaz hale getirmiştir; M.S. 4. yüzyıl surlarının onarılamaz duruma gelmesiyle tiyatronun olduğu höyük / tepe üzerine küçük bir savunma kalesi yapılmıştır. 6.-7. yüzyıllarda kentin yıkımında depremlerin yanı sıra bölgede süren Arap saldırılarının da etkisi olmuştur; sonrasında, 1080-1256 yılları arasında Menderes Vadisi'nde bulunan diğer kentler gibi Anadolu Selçuklularının egemenliğine girmiştir.

APHRODISİAS'IN YENİDEN KEŞFİ VE KAZI TARİHÇESİ

Aphrodite Tapınağı. Charles Texier çizimi. 1849.

Kentin yeniden keşfi 17. yüzyıl gezginleriyle başlamış, sonraki yüzyıllarda da birçok gezgin ve araştırmacı Aphrodisias'ı ziyaret etmiştir; kenti, İngiliz Dilettanti Derneği ekibinin ardından 1835 yılında Charles Texier, 1892 yılında İstanbul Müze-i Hümayun müdürü Osman Hamdi Bey ziyaret etmiştir. İlk kazıları 1904 yılında Fransız mühendis, amatör arkeolog ve koleksiyoner Paul Gaudin başlatmış, kısa süren kazılarda, Hadrianus Hamamları olarak sonradan tanımlanan yapısında bulunan eserler İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne gönderilmiştir; sonrasında kazıları Gustave Mendel sürdürmüştür. 1937 yılında Giulio Jacopi başkanlığında İtalyan heyetinin kentte kazı ve araştırmaları olmuş, birkaç hafta süren kazılarda İtalyan kazı ekibi Hadrianus Hamamları'nın doğusunda, İmparator Tiberius'a adanmış Güney Agora'nın

Aphrodite Tapınağı. Gravür. Dilettanti Derneği. Londra, 1840.

Aphrodisias'ta, 1961-1990 yılları arasında kazıları yöneten Kenan T. Erim.

Tetrapylon'un güney yakınındaki Kenan T. Erim'in Mezarı.

Kuzey Portiği'ni ortaya çıkarmıştır. 1956 yılında yörede yaşanan depremin ardından Geyre Köyü'nün arkeolojik alandan taşınmasına karar verilmiştir. 1970 yılına kadar yaşamın sürdüğü Geyre Köyü'nün ören yeri üzerinden -Bizans surlarının iki kilometre batısına- taşınmaya başlanmasıyla 1961 yılında New York Üniversitesi adına Türk bilim insanı Prof. Kenan T. Erim başkanlığında kazılara tekrar başlanmış, Kenan T. Erim'in ölüm kesintisiz sürmüştür. Günümüzde New York Üniversitesi desteğiyle, Oxford Üniversitesi Lincoln Kürsüsü'nde Klasik Arkeoloji ve Sanat Profesörü R.R.R. Smith başkanlığında kurulmuş bilim ekibi kazı ve restorasyonları sürdürmektedir. Aphrodisias'ın yanı sıra Doğu Roma kentlerinde ortaya çıkarılan heykellerle ilgili araştırmaları olan Smith'in açıklamalarına göre, Aphrodisias'ta, -Kenan T. Erim'le- 1960'lı yıllarda Bouleuterion, Hadrianus Hamamları ve Piskoposluk Sarayı'nda süren kazıların ardından 1970'li yıllarda Sivil Bazilika, Güney Agora ve Tiyatro yapıları ortaya çıkarılmıştır; 1980'li yıllarda

2014 yılı Güney Agora kazıları.

Sebasteion kazılarına yoğunlaşmış, 1990'lı yılların başında ise Tetrapylon (Anıtsal Kapı) yeniden ayağa kaldırılmıştır. Smith, 1991'den sonraki yıllarda, ortaya çıkarılmış yapıların

Törensel Kapı (Tetrapylon) 1991 yılında ayağa kaldırıldı.

yapım ve tarihlendirilmesine ışık tutmak amacıyla stratejik kazı ve araştırmalar yapıldığını, 1990'lı yılların ortasında yapılan jeofizik araştırmalarıyla Aphrodisias'ın İon izgara planına göre inşa edildiğinin ortaya konduğunu belirtmiştir. Smith, sonraki on yıl içinde ise kazı ve dokümantasyon çalışmalarının Kuzey Agora, Sivil Bazilika, Heykel Atölyesi, Aphrodite Tapınağı, Bouleuterion, Surlar ve Atrium Evi'nde yürütüldüğünü belirtmiştir.

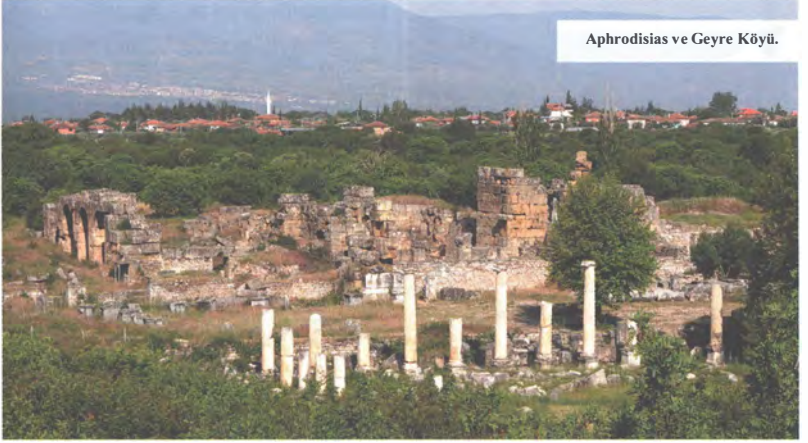

Sebasteion. Restorasyon öncesi.

Sebasteion. Restorasyon sonrası.

GEYRE KÖYÜ VE APHRODISİAS

Aphrodisias ve Geyre Köyü.

İsminin Karia'dan türediği söylenen Geyre Köyü kuruluşunun, bazı araştırmalara göre 17. yüzyılda, farklı araştırmalara göre ise köydeki Türkmen yerleşiminin -daha eskide- 16. yüzyılda başladığı belirtilmektedir. Yüzyıllardır, antik kentle iç içe yaşamış Geyre Köylüleri, Aphrodisias'ın görkemli mimari yapılarının üstüne kendi yaşamlarını kurdukları gibi, kentin sütunları, sütun başları, kabartmalı mimari bloklarıyla hanelerini süslemişler. Binlerce yıllık yaşamışlıklar üzerinde kendi dünyalarını kurmuşlar; geçmiş yaşam izleri üzerinde sevdalarını, aşklarını, acılarını, umutsuzluklarını, çaresizliklerini yaşamışlar. Yöre düşünürleri, ozanları, antik kentle iç içe yaşayan Geyre Köyü'nün topraksız, içe kapalı bir köy olduğunu söyler; köyün kuruluşu kent yapılarına zarar vermiş olsa da Geyre Köylüleri yüzyıllardır antik kenti beklemiş, farkında olmadan gönüllü koruyuculuğunu yapmıştır; Aphrodisias kenti ıssız, *"kuş uçmayan, kervan geçmeyen"* bir yerde olsaydı ne olurdu acaba? Köyde

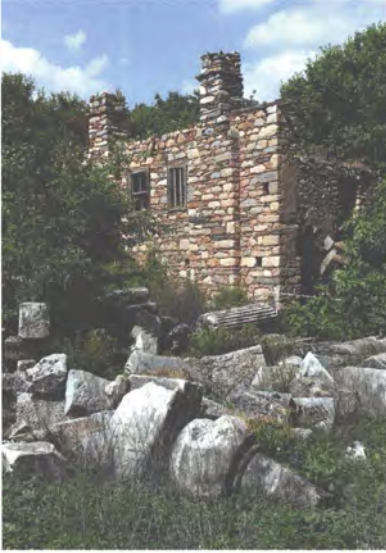
yaşamışlıkları ne güzel anlatmış aynı yörelî eğitimci-yazar Tahsin Şimşek; komşu köyden olmasına karşın ekilir,

Ören yerinde korunmuş Geyre Evleri.

Ören yerinde korunmuş Hüseyin Kunak Evi.

Ören yeri içinde korunmuş bir Geyre evi.

biçilir toprakları ve hayvan barınakları Aphrodisias'la iç içeymiş; Şimşek, çocukluk anılarında Geyrelileri anlatıyor; köyde yaşayan "Kamile Teyze"nin kuduz hastalığına karşı yöresel otlardan yaptığı ilaçların şifa dağıttığını da... Köylünün kuduz aşısını bilmediği günlerde sığır sürülerinde görülen kuduzu önlemek için -günümüzdeki Aphrodisias Müzesi'nin karşısındaki- evine gittiğini, aldığı "kirlî sarı bir tozla" babasına koştüğünü... "Kamile Teyze"nin bitki karışımı ilacının yapımını sır gibi sakladığını aktarıyor; artık "Kamile

Ara Güler'in, Geyre köylülerini fotoğrafladığı mermer koltukta günümüz gezginleri oturmakta.

Teyze" de yok, ilacı da... "Aphrodisias O Beyaz Merhaba" kitabında Tahsin Şimşek, Geyre Köyü'nde Aphrodisias kenti yıkıntıları arasında geçen çocukluk günlerini, çevrede yaşanan antik talanı aktarmış; şiirleriyle aşık olduğu Aphrodisias'a methiyeler düzmüş; 2007 yılından bu yana yayınlanan Aphrodisias Sanat Dergisi'yle sesleniyor kente duyduğu sevgiyi. "Aphrodisias Uğurum Benim" isimli şiirinde ne güzel dillendirmiş kenti: "Aphrodisias sütbeyaz merakım / Çocukluğum benim / Kuşların Gagalandığı en haki ki resim / Çöpsüz üzümü sevmeyen / Lanet üzerine lanete uğrasa da / Çöpsüz bir kenti anlar mı / Aphrodisias çöpsüz üzümüm benim / Aphrodisias, masmavi uçarı coşkum / Zamanın dişi soluğuna yazgılı / O düşlerüstü duru gerçeğim / Hani üç güzeller düşünde ortada kalan / O kan köpük kararsız elma / Ve zamanın biç "öte git" demediği / Mavi kanatlı o üç yapraklı yonca / Aphrodisias uğurum benim.../"

Geyre'de, Aphrodisias ören yeri bekçiliğini yapmış Enver Çetintepe, 13 yılın ardından işini oğlu Mehmet Latif'e devretmiş. Sonrasında Mehmet Latif Çetintepe, 30 yıl müzede koruma görevi üstlenmiş; müze binası yakınındaki iki katlı evleri köyün en güzel eviymiş; köyün, Tepebaşı Mahallesi'nin 15 evi ve köy camisi de Tiyatro'nun üstündeymiş; Sebasteion yapısı üzerinde köy evleri varmış; antik kentin Agora'sı üzerinde ise köyün bahçeleri... 1956 depreminden sonra köyün taşınmasına karar verilmiş; köylü çok sevdiği "yerini-yurdunu terk edip" yeni yerleşime taşınmaya başlamış; çocukluk yıllarında köy meydanında arkadaşlarıyla oyunlarını anımsıyor Mehmet Latif; 35 kilometre güneydoğudaki Tavas'tan Karacasu'ya giden deve kervanlarını da... Mehmet Latif'in anlattığına göre köyde üç tane deveci hanı varmış; Tavas'tan

gelen deve kervanları Geyre'de bir gece konaklar yoluna devam edermiş; bir de çocukluğunda anımsadığı üstü açık kamyon... Tavas-Karacasu karayolu Aphrodisias kent surlarının Batı Kapısı yakınından girip Doğu Kapısı yakınından çıkarmış; anne-babaları Pazartesi günü bu açık kamyonla Karacasu pazarına gidirmiş; anne-babalarını Tetrapylon'un önünde sabırsızlıkla beklemiş köy çocukları; kulaklarını yere verip uzaktan gelen kamyonun homurtusunu dinlerlermiş. Köyün üç kurucu ailesi varmış; mensubu olduğu Latifler, Camuzlar ve Hacıağalar'ı anımsıyor Mehmet Latif; o yıllardan kalan bir aşk öyküsünü de dillendiriyor; Hacıağaların dünya güzeli kızını isteyen Camuzlar'ın oğluna bir şart koşmuş evlenecek kız; *"Babadağ'ndan köye su getirir, akıtır san sana varırım..."* Bu isteği yerine getirilip, mutlu sona ermişler midir bilinmez.

Köyün ve içindeki antik kent Aphrodisias'ın tekrar dünya gündemine gelmesi, tanınmış usta fotoğrafçı Ara Güler'in fotoğraflarıyla gerçekleşmiş; 1958 yılında foto muhabiri (kendi tanımı) Ara Güler'in yolu düşmüş Geyre Köyü'ne; kendi deyimiyle kaybettiği yol Geyre'ye çıkmış; gece gördüğü antik mimari parçalar Aphrodisias'ı ilk ele veren görüntüler olmuş; yeni günün aydınlığında doyasıya doldurmuş film karelerini Geyrelilerle; köy çınarı altında, tiyatrodan getirilmiş, imparatora ve Aphrodisias'ın ileri gelenlerine ait mermer koltukta (prohedria) oturan Geyreliler, günlük yaşamdan onlarca kare donmuş kalmış film sureti üzerine; o günün tanıklığı *"Aphrodisias Çağlığı"* isimli kitapta toplanmış; bu karelerin toplamında değerli bir belgesel çıkmış Geyrelileri anlatan; belgesel karelerde Geyreliler antik yapıların da bulunduğu köy sokaklarında, tarlada, bağda, bahçede çalışmaktadırlar: Roma lahdı içinde üzüm şırası sıkırlar, eşeğiyle

bahçesinden yük taşıyanlar, antik kalıntılar içinde, düğün yerindeki çalgıcılar, antik kaide üzerinde karşılıklı buğday dövenler, ahşap direklerinin altında sütun tanburları ve sütun başları olan köy kahvesinde yarenlik edenler, sırtındaki testiyle su taşıyan, mimari blok taşların üzerinde çamaşır döven kadınlar, Tetrapylon'un önünde koyun ve keçilerini otlatan kız çocuğu, köy camisinde namaz kılan köylüler ve ev duvarlarındaki süslemeler Geyre Köyü'nden günümüze ulaşan yaşam görüntüleri. Ara Güler'in, köylüleri otururken fotoğrafladığı -ayakları aslan, kolun yaslanacak yeri yunus balığı kabartmalı- mermer, protokol koltuğu (prohedria) yine yerli yerinde, müzenin karşısındaki çınarın altında durmaktadır; artık üzerine Geyreliler değil dünya gezginleri oturmakta...

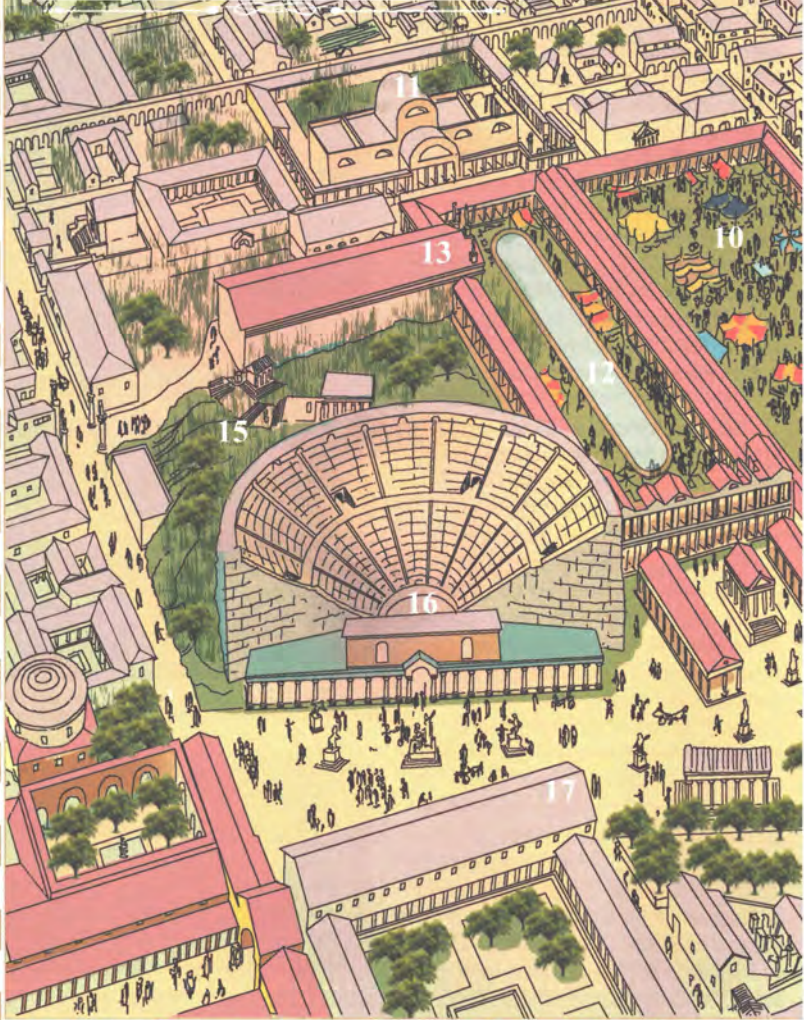

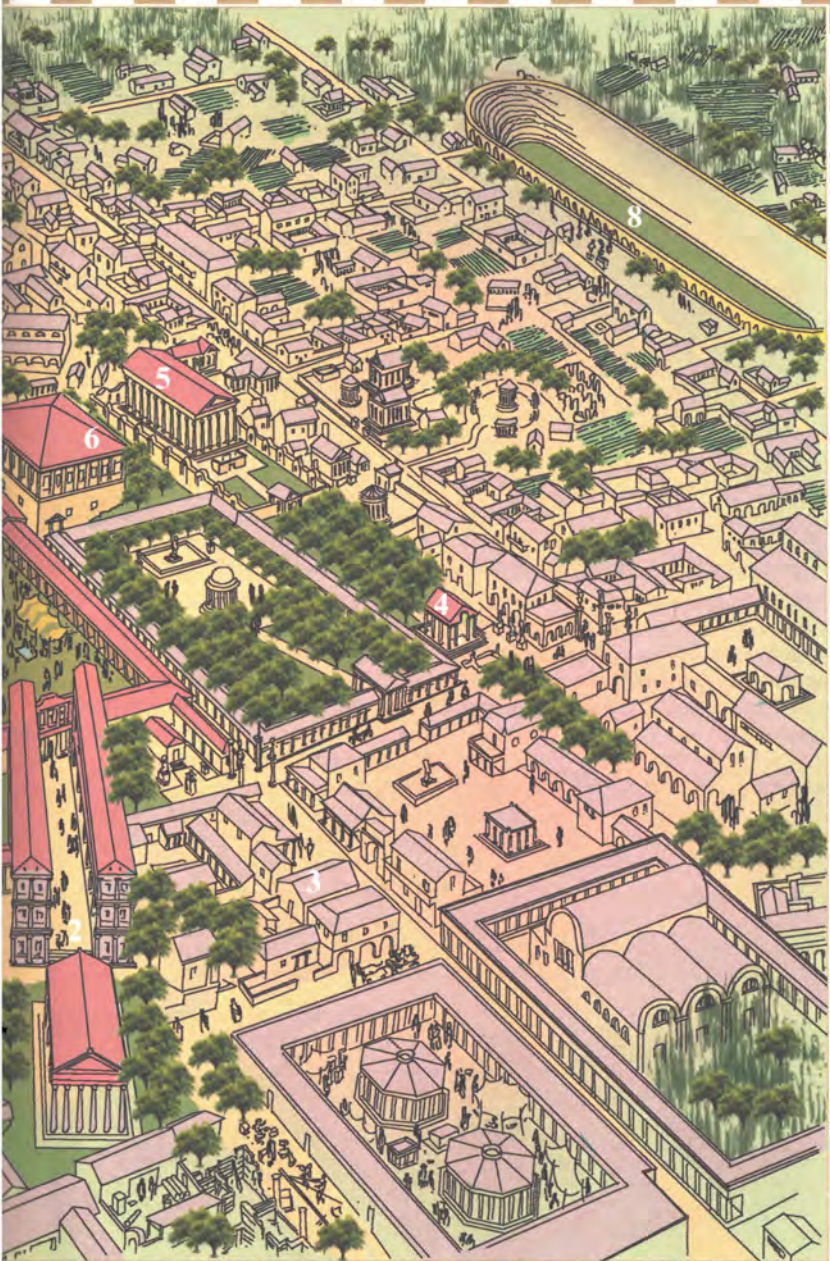
Geyre Köyü taşınmadan önce. Fotoğraf: Ara Güler. 1958.

Günümüzde Geyre Köyü'nden geriye kalan bir elin parmakları kadar köy evi müzenin karşısında, Sebasteion yapısına bitişik ve Tetrapylon'un doğusunda hâlâ ayakta; hepsi de Geyre Köyü'nde yaşanmışlıkların birer tanığı; müzenin karşısındaki Deveci Hanı sergi salonu, köy kahvesi ise müze mağazası olarak hizmet veriyor; birkaç Geyre evi, kazı evi ve deposu olarak kullanılmakta; Hüseyin Kunak evi ise antik kentte yalnızlığıyla baş başa...

APHRODISIAS

2. Sebasteion	11. Hadrianus Hamamları
3. Atrium Evi	12. Güney Agora
4. Tetrapylon	13. Sivil Bazilika
5. Aphrodite Tapınağı	15. Akropolis
6. Bouleuterion	16. Tiyatro
8. Stadyum	17. Tetrastoon
10. Kuzey Agora	

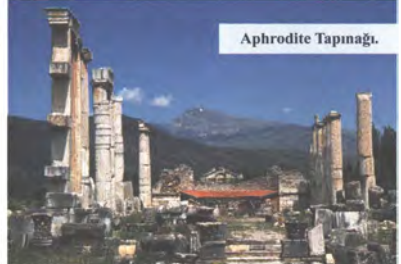

APHRODİSİAS GEZİ GÜZERGÂHI

Aphrodisias ören yerinde, müze meydanından kuzeye dönen gezi yolu önce anıtsal kapıya, sonrasında Aphrodite Tapınağı, Stadyum, Bouleuterion, Hadrianus Hamamları, Agora ve Tiyatro'dan geçerek tekrar aynı meydana çıkar; müzeden kuzeye döndüğünde ziyaretçileri ilk karşılayan görkemli yapı Tetrasyon'dur (anıtsal kapı); batı yakınında ise -kentin simgesi- Aphrodite Tapınağı vardır; tapınak geç dönemlerde kiliseye dönüştürülmüştür; tapınağın güney yakınındaki Bouleuterion ise ziyaretçilerin hemen dikkatini çekecektir. Bouleuterion'un batısında ise Piskoposluk Sarayı görülebilir. Kentin kuzey ucuna devam eden gezi yolu -262 x 59 metre boyutunda, 30 bin izleyici kapasiteli- görkemli yapı Stadyum'a çıkar; kuzey surları ise doğu yönünden gelerek stadyumun kuzey oturma bölümünün üst kısmından batıya doğru uzanır; kentin Kuzey Kapısı -Stadyum'un doğusunda- bu sur uzantısı üzerindedir. Güneye dönen gezi yolunda

ziyaretçileri karşılayan diğer önemli yapı ise Hadrianus Hamamları'dır; Agora'nın batısında büyük bir alanı kaplayan, hamam yapısının günümüze sağlam ulaşmış taban döşemeleri dikkat çekicidir; hamamın güney yakınlarındaki Sivil Bazilika ve bitişiğindeki Martyrion/ Manastır (?) görülebilecek yerler arasındadır. Gezi güzergâhı, Güney Agora'nın güney kısmından geçerek kentin akropolü olan höyük / tepe üzerinde yer alan Tiyatro'ya ulaşır; 7250 seyirci alabilen Tiyatro'nun kuzey sahne duvarındaki yazıtlarda Roma'dan gelen önemli mektuplar okunmaktadır. Tetrastoon ve Tiyatro Hamamları ise Tiyatro'nun doğusundadır. Geyre Köyü evlerinin kaldırılmasıyla ortaya çıkarılan görkemli Sebasteion yapısı da müze meydanının batısında ziyaretçilerle buluşur; son yıllardaki restorasyonla ayağa kaldırılan yapının orijinal kabartmaları yerine kopyaları konmuştur; orijinal kabartmalar ise müzenin Sebasteion Rölyefleri-Sevgi

Güney Agora, Tiberius Portikosu frizleri. (Aph.M.)

Tiyatro.

Gönül Salonu'nda sergilenmektedir. Aphrodisias Müzesi'nin diğer salonları ise kentin görkemli sanat yapıtı yontularına ev sahipliği yapmaktadır; heykeller, portreler, büstler, kabartmalar, lahitler ve diğer dekoratif amaçlı yapılmış yontular

Tetrapylon ve doğusundan geçen caddesi.

Heykeltaş Atölyesi alanı.

kentin yükselişte olduğu parlak yıllarının günümüze uzanan yansımalarıdır. Müzenin vitrinlerinde sergilenen çanak-çömlekler ve günlük kullanıma yönelik eşyalar ise kentin geçmiş çağlarının birer tanığıdır.

Sebasteion Yapısı.

Aphrodisias Müzesi. (Aph.M.)

ATRIUM EVİ

Atrium Evi.

Atrium Evi olarak tanımlanmıştır. Ören yerinde müze meydanından Anıtsal Kapı'ya (Tetrapylon) giden yolun batı tarafında -çukur içinde- görülen sütunlar Atrium Evi'ne aittir; Geç Hellenistik Dönem'den Orta Bizans Dönemi'ne kadar kullanılan yapı M.S. 4. yüzyılda tadilat görerek köklü değişikliğe uğradı. Atrium Evi kazılarında yontu sanatçıların yaptığı portreler bulunmuştur; bir kadın büstünde figürün göğüs kısımları gösterilmiştir; yazıtın yer aldığı ruloya benzer pano, figürün göğüs kısmıyla ayak kısmına konulmuştur. Yapıda bulunmuş diğer büstteki betimlemede ise saçları kısa kesilmiş genç erkek

Atrium Evi'nden
Traşlı Adam
portresi. M.S. 1. yy.
(Aph.M.)

Atrium Evi'nden
imzalı erkek büstü.

Atrium Evi'nden
kadın büstü.
(Aph.M.)

Aphrodisias'ta yapılan arkeolojik kazılar kentin yaşamına ışık tutmaktadır; kent yapılarında bulunan çok sayıda heykel ve portreler sosyal, düşünsel yaşamdan izler taşımaktadır. Büyük heykel koleksiyonuna sahip Aphrodisias Müzesi kentin geçmiş dönemlerinin tanıklığını yapar. Kent yerleşiminde resmi-kamu kurumlarının yanı sıra sivil yaşama dair veriler de ele geçmiştir; konut olarak kullanıldığı sanılan bazı yapıların ortaya çıkarılmasıyla kentteki sosyal ve kültürel yaşama dair veriler çoğalmaktadır. Kentin doğusunda, Sebasteion'un kuzey yakınlarındaki kazılarda -olasılıkla- bir filozofa ait olduğu düşünülen "konut ya da okul yapısı"

Tondo portreler, Atrium Evi'nin güney yanındaki kabul salonunda bulunmuştur. (Aph.M.)

çocuğu ciddi görünümde işlenmiştir. Aphrodisiaslı heykeltıraşların yarattığı bu portrelerdeki özgünlük ve yeniden yorumlama dikkat çekicidir. Arkeologlar, ele geçen bu portrelerin bulunduğu yapının, yerel bir filozofun evi ya da onun öğrencilerine eğitim veren bir okul olabileceğini öne sürmüşlerdir.

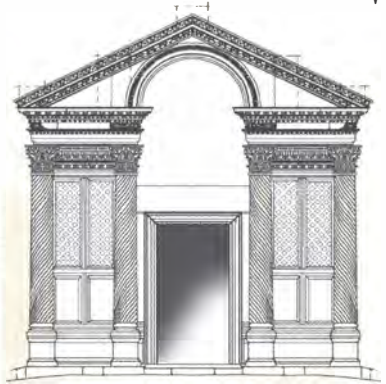
TETRAPYLON (TÖRENSEL KAPI)

Tetrapylon, 1984-1991 yılları arasında ayağa kaldırılmıştır. ▲

Tetrapylon'un doğu yüzü rekonstrüksiyon çizimi. ▼

Aphrodisiaslılar, kentin simgesel yapısı Aphrodite Tapınağı'na, doğusunda bulunan anıtsal kapıdan geçerek (Tetrapylon) ulaşıyor olmalıydılar. Günümüz gezginlerini, ören yerinin merkezinden -müzenin önündeki meydandan- başlayıp kuzeye (sağa) devam eden gezi yolu Tetrapylon'a ulaştırır; M.S. 200 yılında yapılmış anıtsal kapıdan geçerek batıya ilerleyen gezginler Aphrodisias'ı uzun yıllar süren kazılarla ortaya çıkaran, birçok yapının ayağa kaldırılmasını sağlayan kazı başkanı Kenan T. Erim'in mütevazı mezarını ziyaret ederek Aphrodite Tapınağı'na doğru ilerlerler.

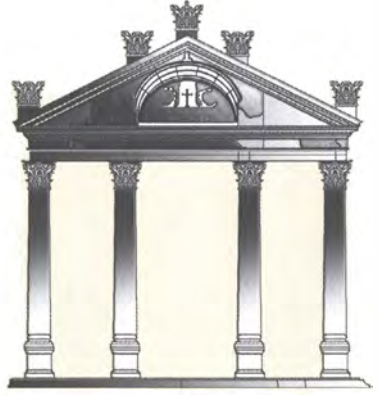
Törensel Kapı'nın yüzde 85'i korunmuş mimari parçaları 1984 yılından 1991 yılına kadar süren restorasyonla günümüzdeki görünümüne kavuşmuştur; anıtsal kapıda yer alan 16 sütun aslına sadık kalınarak ayağa kaldırılmış, yapının sütunları çelik çubuklar ve benzeri destek elemanlarıyla

sağlamlaştırılmıştır; gösterişli kapının alınlıklarındaki nitelikli mermer üzerine işlenmiş kabartmalar etkileyicidir. Kapı yapısı, dört köşesindeki yüksek kaideler üzerine oturmuş dörtlü sütun düzeniyle oluşturulmuştur. Tetrapylon, Hellence'de

Tetrapylon (Törensels Kapı) M.S. 200 yılına tarihlenir.

Tetra (dört), pylon (ana kapı) anlamına gelmektedir. Anıtsal kapının doğusundaki Korinth başlıklı sütunlar sarmal yivlidir. Batıya bakan kırık alınlığın kenarlarında Akanthus yaprakları arasında domuz ve gecek avlayan Eros ve Nike figürlerinin

Tetrapylon'un batı yüzü rekonstrüksiyon çizimi.

süslediği etkileyici bezemeler yer almaktadır. Anıtsal kapıyı olasılıkla ahşap bir çatı örtmekteydi. Anıtsal kapının doğusunda ortaya çıkarılan -tabanı döşeli- sütunlu geniş cadde Sebasteion ve Agora'dan geçerek Tiyatro'ya uzanır.

Tetrapylon'un batı yüzü alınlığı bezemeleri.

TETRAPHYLON'DAN TİYATROYA UZANAN CADDE

Törensel Kapı'yı (Tetrapylon) Tiyatro'ya bağlayan, kuzey-güney yöndeki ana cadde.

Tetrapylon'un doğu bitişiğinde, Sebasteion, Agora ve Tiyatro'ya kadar uzanan bir ana cadde yer almaktadır; sütunlu ana caddenin bir kısmı kazılarla ortaya çıkarılmış, sütunlarının bir kısmı da ayağa kaldırılmıştır. Kazılar sırasında ana cadde dekorasyonunda kullanılmış çok sayıda paye başlıkları bulunmuştur; Aphrodisias Müzesi'nde sergilenen paye başlıklarında puttolar, meşe yaprakları arasında değişik kırsal etkinlikler içinde, horoz, baykuş, yılan, aslan, panter, ya da meşe palamudu ve yapraklar arasında

oturur ya da uyur vaziyette betimlenmiştir. M.S. 5. yüzyıla tarihlenen paye başlıkları müzede sergilenen dikkat çekici eserler arasındadır.

Ana caddenin bir kısmı kazılarla ortaya çıkarılmıştır.

Cadde dekorasyonunda kullanılmış paye başlıkları. (Aph.M.)

APHRODİTE TAPINAĞI

Aphrodite Tapınağı. M.S. 500 yılında Hristiyan bazilikasına dönüştürülmüştür.

Kentin önemli bir tapınım yapısı olan Aphrodite Tapınağı, Törensel Kapı'nın (Tetrapylon) batı yakınındadır. Bu alanın, 1904 yılı kazıları ve Kenan T. Erim'in kazılarında ele geçen verilere göre M.Ö. 6. yüzyıldan başlayarak bir tapınağa ait kült yeri olduğu anlaşılmıştır. Aphrodite Kutsal Alanı, tapınak yapısının doğusundaki bir duvar ile buna bağlı üç yanı portikolarla çevrili 63 x 94,5 metre boyutunda bir alanı kaplar. Yerleri tespit edilmiş batı ve güney portikolarının yanı sıra kuzey portikosunun izleri kaybolmuştur; bu tahribat, yapının M.S. 500 yılında, kiliseye dönüştürüldüğü döneme rastlar. M.Ö. 1. yüzyılın sonuna

tarihlenen tapınağın yapım masraflarını -Agora portikosu ve tiyatro sahnesini de yaptıran- kentin ileri gelen ismi Zoilos karşılamıştır. Tapınak alanına M.S. 2. yüzyılın sonunda, doğu yönüne iki katlı sütunlu bir cephe eklenmiş, batı, güney ve kuzey yönü ise bir portikle çevrilmiştir. Kenan T. Erim'e göre Sebasteion yapısı gibi Aphrodite Tapınağı da kentin var olan "ırgara planı"na uygun inşa edilmemiş, her iki yapıda bu planın dışına çıkmıştır. Erim'e göre, tapınak yapısı yan kenarlarında 13 sıra sütunlarıyla sekizgen bir yapı olmalıdır; cephesi doğuya bakan tapınak Augustus zamanında tamamlanmış, temenosu (kutsal

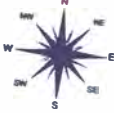
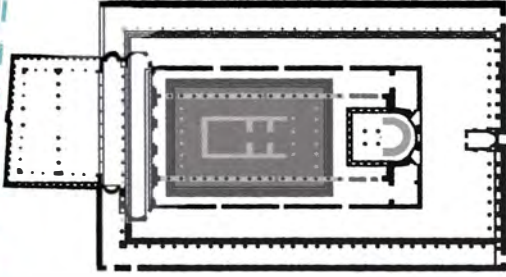

Tapınak, 63 x 94,5 m. boyutunda bir alana oturmuştur.

Tapınaktan bezemeli mimari blok.

APHRODİTE TAPINAĞI

doğu ve batısında bulunan sütunlar kuzey ve güney sütun dizilerine eklenmiştir. Yapıya iki geçit açıp, bir nef yapmak üzere iç kısımdan -heykelin bulunduğu celladan- çıkarılan blok taşları çevre duvarın yapımında kullanılmıştır; doğusu ve batısına birer apsis ve atrium eklenmiştir; tapınak bu haliyle bazilika planlı bir kiliseye dönüştürülmüştür. Tapınağın, ileri dönemlerde içine ve çevresine mezarlar kazılarak eski özelliğini gösterecek veriler de yok edilmiştir. Aphrodisias Müzesi'nde sergilenen Aphrodite heykeli Doğu Roma (Bizans) Dönemi yapılarının birisinde sonradan devşirme malzeme olarak kullanılmıştır; Erim'e göre bir kült heykeli görünümünde olan Aphrodite heykeli olasılıkla tapınağın içinde sergilenmekteydi.

Olasılıkla tapınakta sergilenmiş Aphrodisias Aphrodite'si. M.S. 2. yy. (ph.M.)

alanı) ise Hadrianus zamanında düzenlenmiştir. Yapılan kazı ve araştırmalarda elde edilen verilere göre tapınağın Arkaik Dönem kökenli (M.Ö. 6. yy.) olduğu ortaya çıkmıştır. Aphrodite Tapınağı, yaklaşık M.S. 500 yılında yapılan köklü değişiklikle Hristiyan bazilikasına dönüştürülmüştür; olasılıkla kilise Aziz Michael'e adanmıştır; bu değişimle yapı özgün mimari özelliğini tamamen yitirmiştir. Yapının

Sonradan kiliseye dönüştürülen yapının batıdaki kapısından detay.

Tapınaktaki yazıtlı kaideler.

BOULEUTERION

Bouleuterion, Aphrodite Tapınağı'nın güney bitişiğindedir.

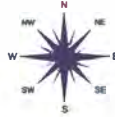
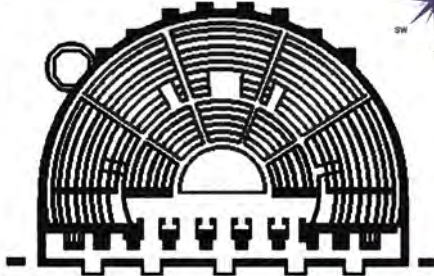

Gezi yolu, Aphrodite Tapınağı'nın içinden geçerek güney bitişiikteki Bouleuterion yapısına ulaşır. Gezinler,

bu noktada 1750 kişiyi alabilecek kapasitede görkemli Bouleuterion yapısıyla karşılaşılır; dokuz oturma sırası beş

bölüme ayrılmış, M.S. 2. yüzyıla tarihlenen Aphrodisias'ın önemli yapılarından birisi olan Bouleuterion'un üstü bir çatıyla örtülüydü; iki katlı olan yapının oturma sıralarının altında ve arkasında birbiriyle bağlantılı odalar vardır. Bouleuterion, Meclis toplantılarının yanı sıra -kapalı olması nedeniyle- tiyatro, pantomim ve bale gösterileri, müzik dinletileri ve konferanslar için Aphrodisiaslıların bir araya geldiği önemli bir toplanma

BOULEUTERION

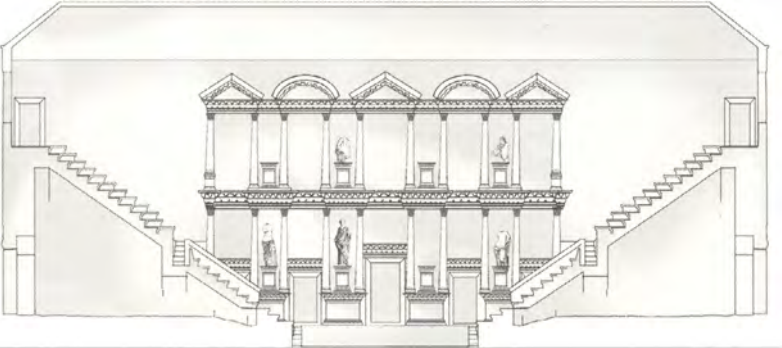

Bouleuterion, 1750 kişi izleyici almaktadır.

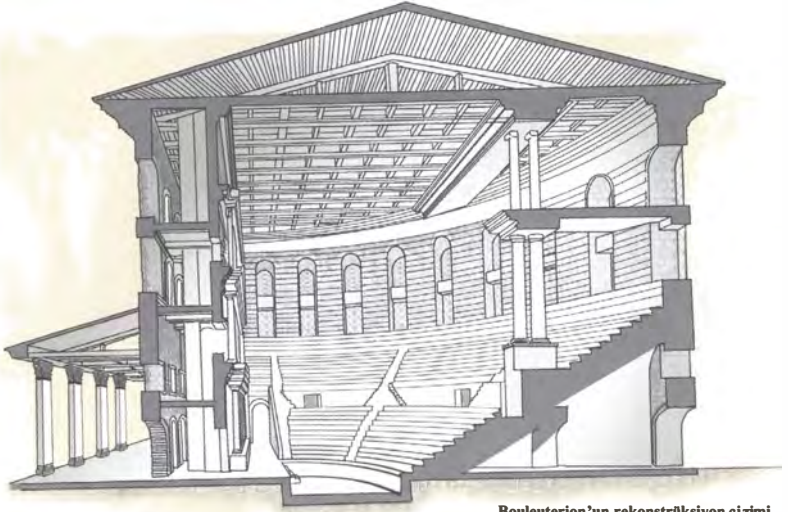

Bouleuterion'da bulunmuş portreler:
1- Rahip. 2- Erkek Portresi. 3- Erkek Çocuk. (Aph.M.)

mekânıydı. Yapı günümüz görünümünden daha büyük ölçekliydi; ulaşmamış diğer bölümleri olasılıkla 4. yüzyıl depreminde tamamen çökmüş olmalıdır. Kazılar sırasında bulunmuş gerçek boyuttaki kentin ileri gelen kişilerine ait heykeller sahne yapısının güney duvarındaki -kaideleri kabartmalarla bezenmiş- aediculalar arasında şairler, filozoflar, yüksek memurlar

Bouleuterion'un rekonstrüksiyon çizimi.

Bouleuterion'un rekonstrüksiyon çizimi.

ve kenti sembolize eden kişilerin heykelleri vardı; bu görkemli heykeller Aphrodisias Müzesi'nde sergilenmektedir. Ayrıca sahne yapısının arkasındaki korinth ve lon sütunlarından oluşan galeride Aphrodite kültüyle ilişkili başlık takmış L. Ant. Dometinus Diogenes ve karısı Claudia Antonia Tatiana'yı betimleyen heykeller yer almaktaydı; Bouleuterion'un orkestrasında yer alan yarım dairelik bir alanı kaplayan opus sectile tipinde döşenmiş kırmızı arduvaz taş ile beyaz ve koyu mavi renkli mermer parçaları sökülerek müzede koruma altına alınmıştır. Bouleuterion'un sahne yapısından ve oturma sıralarından orkestraya inen merdivenler yer almaktadır. Oturma sıralarının ilki sonradan kaldırılmıştır; bu değişiklikler yer altı sularının zarar vermemesi için yapılmıştır. Bouleuterion'un sahne yapısının arka kısmından Kuzey Agora'nın kuzey portikosuna bağlantısı vardı. Günümüz

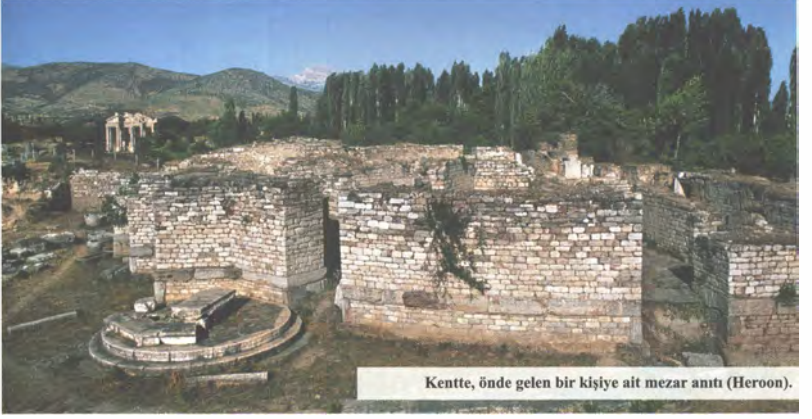
gezginleri bir tiyatro yapısına göre küçük ölçekli bu mütevazı yapıda dünya ezgilerini seslendiriyorlar; Aphrodisiaslılar da kim bilir nice Karia ezgilerini seslendirdiler;

belki de taşlara sinmiş ezgiler gecenin karanlığında günümüz ezgileriyle birlikte çınıyordu.

Bouleuterion'da bulunmuş heykeller: 1- Demos (Halk). M.S. 2. yy. 2- Kentin önde gelen vatandaşı L. Antonius Claudius Dometinos. M.S. 200. 3- Oturan Apollo. M.S. geç 2.yy. (Aph.M.)

YUVARLAK YAPI (HEROON)

Kentte, önde gelen bir kişiye ait mezar anıtı (Heroon).

Bouleuterion gezisi sırasında kuzeybatı bitişikte görülen daire şeklinde basamaklı yükselti Aphrodisias'ta önde gelen bir kişinin anıt mezarıydı; yuvarlak yapının kuzeydoğusundaki küçük bir bölümü Bouleuterion duvarı altında kalmıştır. M.S. 1. yüzyıla tarihlenen, üç basamağı görülebilen platformun ortasında kapaklı, yüzleri çelenklerle süslü lahdin kenarında bir sunak yer alır; lahdin yüzlerinde meyve ve çiçek çelenkleri taşıyan Eroslar dikkat çekicidir; Bouleuterion'un duvarıyla bitişik yuvarlak platform yakından incelendiğinde üst basamaklarında aslan ayakları olduğu gözlenir. Yuvarlak Yapı'nın (Heroon) kuzey bitişikindeki alanda önceden Gymnasion yapısının olduğu sanılmaktadır. Bu alanda lahitler, mermerden oyma depolama kapları görülmektedir.

Yuvarlak Yapı'nın bir bölümü Bouleuterion duvarı altında kalmıştır.

Yuvarlak Yapı basamaklarında görülen aslan ayağı kabartması.

HEYKELTİRAŞLIK OKULU

Salbakos Dağı (Babadağı) yamaçlarındaki -Antik Dönem ve sonrasında kullanılmış- mermer ocakları.

Aphrodisias'ın 1,5 kilometre yakınındaki Salbakos Dağı (Baba Dağı) yamaçlarındaki mermer ocaklarından sağlanan kaliteli, işlenmeye uygun mermerler sayesinde kentin ünlü yontu sanatçıları M.Ö. 1. yüzyıl ile M.S. 5. yüzyıllar arasında Roma dünyasında tanınmış *"Klasik Grek ve Hellenistik"* tarzda heykeller, portreler, lahitler ve dekoratif kabartmalar üretmişlerdir. Kentte mermer yontusu yapmak önemli iş kollarından birisiydi. Günümüzde Dünya'nın farklı müze ve koleksiyonlarında Aphrodisiaslı yontu sanatçılarının ürünlerine rastlamaktayız; kentte yapılıp ihraç edilen 40'a yakın heykel, büst ve kabartmalarda Aphrodisiaslı yontu

Bouleuterion ile Aphrodite Tapınağı arasındaki alan Heykeltıraşlık Okulu olarak tanımlanmıştır.

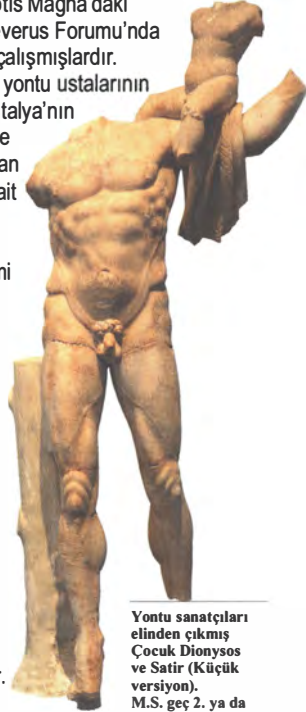
sanatçılarının imzaları bulunmaktadır; Zenon, Kablanos, Apollonius, Aleksander, Polyneikes, Menedotos, Antoninos, Aristeas ve Papias isimli yontu ustaları yarattıkları eserlerin üzerine -isimlerinin yanı sıra- Aphrodisiaslı anlamına gelen *"Aphrodisieus"* sözcüğünü gururla kazımışlardır. Bazı kaynaklara göre Aphrodisiaslı yontu ustaları

Libya'da, Leptis Magna'daki Septimius Severus Forumu'nda ve Roma'da çalışmışlardır.

Aphrodisiaslı yontu ustalarının heykellerine İtalya'nın

Tivoli kentinde ortaya çıkarılan Hadrianus'a ait bir villada da rastlanmıştır.

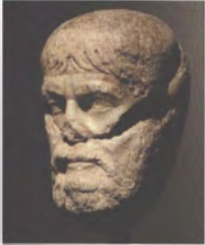
Roma Dönemi kentlerinde imparatorlar, tanrılar ve vatandaş statüsünde olan ileri gelenlerin heykelleri kentin kamu yapılarında, konutlarda ve mezar odalarında sıkça sergilenmiştir. İmparator portrelerinin

Yontu sanatçıları elinden çıkmış Çocuk Dionysos ve Satir (Küçük versiyon). M.S. geç 2. ya da 3. yy. (Aph.M.)

Bir Kadın Heykeli. M.S. 2. yy.
(İstanbul Arkeoloji Müzeleri).
(İst.A.M.)

Thebaili lirik şair Pindaros
(Ölümü yaklaşık M.Ö.438).
M.S. 2. yy. (Aph.M.)

Güney Agora'dan Tanrıça
portresi. M.S. 2. yy. (Aph.M.)

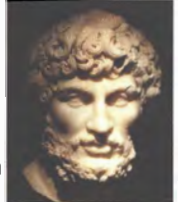
örnekleri Roma'da tasarlanıp imparatorluk içindeki eyaletlere, kentlere gönderilmektedir; yerel sanatçıların kendi özgün yorumlarıyla yonttuğu büst ve heykeller kentin kamu ve sivil yapılarında sergilenirdi; bu eylem onurlandırılan imparatora bağlılığın bir göstergesiydi. Roma dünyasında portre özelliği taşıyan büstler önemli yere sahipti; vücudun tamamı yerine yapılan portreler Roma dünyası yaşamının günümüze yansımalarıdır; ilk dönemlerinde portre büstlerde göğüs kısımları küçük tutulmuştur; ileri dönemlerde göğüs kısımları daha geniş tasarlanan büstler oylumlanmış yuvarlak bir ayaküstünde durmaktadır.

Aphrodisias heykellerinde "gerçekçi" ve "idealize" edilmiş betimlemeler dikkat çekicidir;

heykellerde betimlenen kişinin iç dünyası, ruh hali, vücut hatları, duruşu, elbisesi ve bakışı tüm çıplaklığıyla mermer üzerine ustalıkla yansıtılmıştır. Bazilikada bulunmuş bir erkek başı, ustalıkla mermerle işlenmiştir; kıvrıkcık saçları, sakalı, belirgin kaşları, canlı gözleri dikkat çekicidir; erkek portrenin kıvrıkcık saç ve sakal tipi Antoninler Dönemi modasını yansıtmaktadır. Aphrodisias'da Geç Antik Dönem içinde de portre başları dönemin modasını yansıtmaya çalışmıştır; yontularda değişen oyma teknikleri ve üslup farklılıkları da gözlenmektedir; kentin ileri gelen yöneticilerinin portrelerinde Konstantinopolis'in (İstanbul) saç sakal modası belirgindir. Portreleri lahitler üzerinde de görmekteyiz; kent içindeki birçok lahitte ölen varlıklı kişinin portreleri kabartma olarak işlenmiştir; daha yoksul kesimin mezarlarında ise portreler basit mezar taşlarında görülmektedir. Kentte ele geçen bazı portreler ileri dönemlerde tekrar

Elinde mürekkep hokkası olan, yarı tamamlanmış, togalı memur heykeli.
Yaklaşık M.Ö. 400.
(Aph.M.)

Aphrodisiaslı yontu sanatçılarının yaptığı portreler. (Aph.M.)

Deneme amaçlı -çıraklar tarafından- yapılmış ayak yontuları. (Aph.M.)

Nehir Tanrısı heykeli. (Aph.M.)

işlenerek yeni yorumlar getirilmiştir; değişiklik yontma biçiminde, saç, sakal modasında da görülmektedir. Aphrodisias heykel işliklerinde küçük boyutlu portre ve heykelcikler de üretilmiştir; bu yontular dekoratif amaçlı ya da tapınma amaçlı eserlerdir. Yapılan kazı ve araştırmalarda kentte “Heykeltıraşlık Okulu” olduğu kesinleşmiştir. Bouleuterion ve Aphrodite Kutsal Alanı arasındaki yerde birçok bitirilmiş ve yarı işlenmiş heykel parçaları

Boğaya binmiş Europa heykelciği. (Aph.M.)

bulunmuştur; heykeller arasında çocuk Dionysos ile Satyr, genç Herakles, küçük bir Artemis ve beyaz-gri mermerden yontulup bitirilmemiş “Boğaya Binmiş Europa” heykelciği ile gerçek boyutta bir, daha küçük boyutta ise iki heykel vardır. Aphrodisias Müzesi vitrinlerinde 1979 yılından bu yana sergilenen, beyaz-gri mermer üzerine işlenmiş “Boğaya Binmiş Europa” heykelciği dikkat çekici bir eserdir; bitirilmemiş heykel 30 santimetre yüksekliğinde, 34,5 santimetre genişliğinde ve 13,5 santimetre derinliğindedir. Heykelcikte, boğa kılığına giren Zeus’un Europa’yı kaçırma sahnesi betimlenmiştir; Europa boğanın üzerinde oturur durumda ayaklarını sarkıtmaktadır; sol eli boğanın başında, sağ eli boğanın boynuzunu kavrar durumdadır; Europa’nın saçları arkadan toplanmış olarak işlenmiştir; yüzü dolgun ve göz hatları belirgindir; betimlemede, Europa mermerin beyaz damarından, elbisesi ve boğa kılığına giren Zeus mermerin siyah damarından yontulmuştur; arkeologlar, Roma Dönemi’ne tarihlenen heykeli “eşsiz” olarak nitelirmektedir. Aphrodisias’ta beyaz

Germanicus büstü. (Aph.M.)

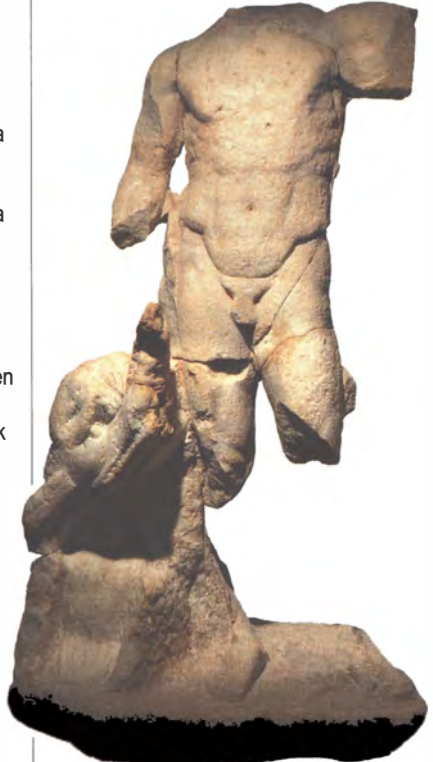
ve siyah mermer üzerine işlenmiş heykellerden bir tanesi de İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde bulunan -usta bir yontucunun elinden çıkmış- "Triton" heykelidir; beyaz-gri heykellerden bir diğeri ise Aphrodite

1- Filozof portresi.
M.S. 3. yy. 2- Genç kadın
portresi. (Aph.M.)

heykelidir; yapılan araştırmalarda bu beyaz ve gri mermerin Muğla, Göktepe'den ithal edildiği anlaşılmıştır. Bouleuterion ve Aphrodite Kutsal Alanı arasındaki yerde mermer yontma aletleri ve mermer yongaları da ele geçmiştir; arkeologlar, bu alanda ortaya çıkarılan iki odanın olasılıkla kentin "Heykeltıraşlık Okulu"na ait olduğunu belirtmişlerdir. Bu alanda, yapım sürecinde tamamlanmamış, deneme amaçlı yapılan heykel parçalarına da rastlanmıştır; çırakların öğrenme aşamaları, mermerler üzerine yaptıkları denemelerde görülmektedir; denemeler, mermerin bir, bazen de iki yüzündedir; taslaklar içinde çok sayıda yapılmış ayak yontularında çırakların beceri seviyeleri gözlenmektedir. Kentin "Heykeltıraşlık Okulu" ve diğer atölyelerinde üretilmiş nitelikli heykel ve kabartmaları Türkiye'de Aphrodisias

Müzesi'nin yanı sıra İstanbul Arkeoloji Müzeleri, İzmir Arkeoloji Müzesi, İzmir Tarih ve Sanat Müzesi ve Dünya'nın sayılı müzelerinin zengin taş eserler koleksiyonunu oluşturmaktadır. Müzelerde ve çeşitli koleksiyonlarda yer alan Aphrodisias yontu sanatı ürünleri arasında tanrı-tanrıçalar, imparatorlar, filozoflar, Aphrodite rahibeleri, kraliyet ailesi bireyleri, kentin üst düzey yöneticileri ve ileri gelenleri, sporcuları, genç-yaşlı Aphrodisiaslıların heykel ve portreleri ve dekoratif mimari parçalar kent yaşamının günümüze yansımalarıdır.

Yarı tamamlanmış Poseidon (ya da Perseus) ve
deniz canavarı. M.Ö. 2.-3. yy. (Aph.M.)

9

PİSKOPOSLUK SARAYI

Aphrodisias kentinde kamusal yapıların dışında halkın yaşadığı mahallelerde içinde ızgara (Hippodamos) planına göre yapılmış konutlar bulunmaktaydı; kentin batısı, kuzeyi ve güneyinde yapılan araştırmalarda bu konutların varlığı saptanmıştır; olasılıkla yapılar 15 x 15 metre boyutunda bir alana oturmaktadır. Bu mahallelerde yaşayan yerli halkın nüfusunun yaklaşık 10-15 bin kişi arasında olduğu sanılmaktadır. Kent merkezinde yapılan kazılarda Bouleuterion'un batı bitişişinde ortaya çıkarılan konut gösterişli bir yapıdır. Yaklaşık 40 metre genişlişinde bir ada üzerinde kurulmuş gösterişli evin planı diğerlerinden görünüm ve boyutuyla farklıdır. Piskoposluk Sarayı olarak tanımlanan yapının ortasındaki sütunlu avlunun doğusunda üç apsistli yemek

salonu ile avlunun kuzeyindeki misafir odası bölümü dikkat çekicidir; evin bu bölümleri M.S. 400 yılına tarihlenir. Yapının peristyl avlusundaki sütunlar 1965 yılı kazı ve restorasyonlarında ayağa kaldırılmıştır. Aphrodisias'ın bu gösterişli yapısında olasılıkla Geç Roma Dönemi'nde kentin valisi oturuyor olmalıydı. Yapı, sonraki dönemlerde olasılıkla piskoposun konutu/ sarayı olarak kullanılmıştır.

Kazı yıllarında, “Felsefe Okulu” olabileceği düşünülen Kuzey Temenos Evi’nin son araştırmalarda Aphrodite Tapınağı başrahibine ait bir villa olabileceği öne sürülmüştür.

7

KUZEY TEMENOS EVİ (FELSEFE OKULU ?)

Aphrodisias’ta 1960 yılında Geyre Köyü’nün 2 kilometre batısına taşınmasından sonra başlayan kazılarla bazı konutlar ortaya çıkarılmıştır; kentin merkezinde yer alan bu konutlar Geç Roma Dönemi yapılarıdır. Bu yapılardaki ortak özellik, özel yaşam

alanlarının küçük, buna karşılık apsisli yemek salonu ve misafir salonlarının daha gösterişli inşa edilmiş olmasıdır; bu yapılar Atina ve Akdeniz havzasında ortaya çıkarılan Geç Roma evleriyle ortak özellikler taşırlar. Aphrodisias kentinin önemli yapılarından birisi de Aphrodite Tapınağı’nın Kuzey bitişiğindeki alanda ortaya çıkarılmıştır; Kuzey Temenos Evi ismiyle tanımlanan yapıdaki kazılarda büyük apsisli salonun duvarlarını süsleyen mermer levhalar ve duvara bitişik sütunlara ait paye başlıkları bulunmuştur; müzede sergilenen paye başlıklarının üzerindeki tanrı ve tanrıçalar (Aphrodite, Apollon ve Tykhe) akanthus yaprakları arasında gösterilmektedir.

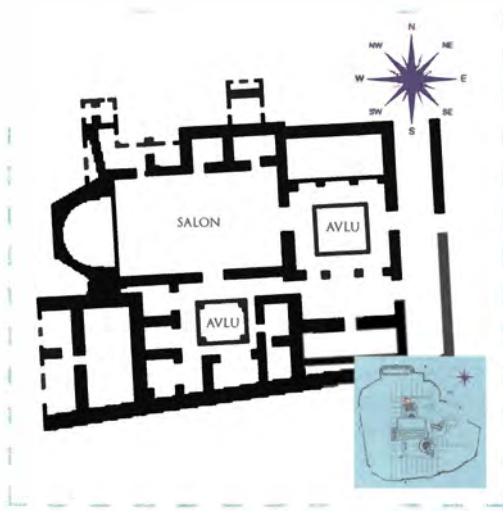

Kuzey Temenos Evi.

Aphrodisias’ta birçok düşünür, yazar ve tıp insanı yetişmiştir; Roma dünyasında saygın yerleri olan bu düşünürler kentin entelektüel yaşamında iz bırakmışlardır. Kentte kazı ve araştırmalar sonucu ortaya çıkarılan yapılar arasında Aphrodite Tapınağı’nın kuzeyindeki yapının (Kuzey Temenos Evi) -o yıllarda- “Felsefe Okulu” da olabileceği düşünülmüştür; arkeologlar

Kuzey Temenos Evi,
Aphrodite Tapınağı'nın
kuzey bitişiğindedir.

KUZEY TEMENOS EVİ

bu yapıda gösterişli figüratif ve geometrik mozaikleri de ortaya çıkarmışlardır; bina içindeki kazılarda az sayıda çömlek de bulunmuştur; yapının, M.S. 7. yüzyıla kadar varlığını sürdürdüğü, bu yüzyılda yaşanan

şiddetli depremin ardından da işlevini yitirdiği belirtilmiştir. Son araştırmalar ışığında Kuzey Temenos Evi'nin Aphrodite Tapınağı başrahbine ait bir villa olabileceği öne sürülmektedir.

Yapıda bulunmuş bezemeli paye başlıkları. (Aph.M.)

STADYUM

**İyi korunmuş Aphrodisias Stadyumu
262 metre boyundadır.**

Stadyum, 30 bin izleyici almaktadır.

Kentin en iyi korunmuş yapılarından birisi stadyumdur. Bulunduğu alana, bazı yerler oyularak, bazı yerlerde de tonozlar yapılarak görkemli yapı inşa edilmiştir. 262 metre uzunluğu ve 59 metre genişliği olan stadyumun 30 sıra oturma basamağına 30 bin izleyici sığmaktadır. Oturma basamaklarına izleyicilerin isimleri ve meslekleri kazınmıştır; oturma gruplarının bazı meslek birliklerine (kuyumcular, dericiler vb.) ve çevre kentlerdeki (Menderes Antiokheia'sı, Milet vb.) kişiler için de ayrıldığı bilinmektedir. Ayrıca izleyiciler tarafından stadyumun basamaklarına kazınmış graffitiler, yapılan yarışmalar, farklı kentten gelen izleyiciler ve meslek grupları hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Graffitilere stadyumların yanı sıra tiyatro, gymnasium, agora, hamam ve kiliselerde de rastlanmaktadır;

Stadyumun doğu giriş tüneli.

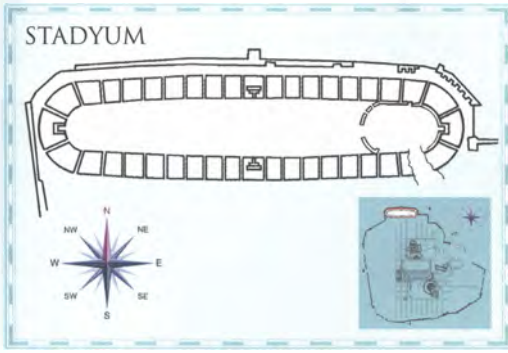

Stadyumun kuzey bitişiğinde uzanan sur üzerinde devşirme kabartmalı mimari bloklar.

Stadyumun oturma basamakları ve merdivenli yolu (kerkides).

graffitilerin anlamları üzerine Angelos Chaniotis'in yaptığı araştırmalarda ilginç veriler ortaya çıkmıştır; içerikleri arasında dua ve beddualar, sevgiyle olan ilişkiler, müstehcen söylemler, fallus betimlemeleri, dini semboller, hayvan resimleri, meslek örgütleri isimleri, taraftar takım ismi, sevilen gladyatörler, rezervasyon bilgileri bulunmaktadır. Dünya'nın iyi korunmuş ve büyük antik stadyumlarından birisi olan yapıda M.S. 1. yüzyılda koşu, güreş, uzun atlama, disk ve cirit atma yarışmalarının yanı sıra gladyatör ve vahşi hayvan dövüşleri de yapılmıştır. Yaşanan depremlerde tiyatronun zarar görmesi üzerine stadyumun doğu ucu arena oyunları ve hayvan gösterileri alanına dönüştürülmüştür; bu bölümde seyircilerin ve hayvanların arenaya girişleri için düzenlemeler yapılmıştır; izleyicilerin aslan, kaplan, leopar ve diğer vahşi hayvanlardan korunması için ön sıraya koruyucu duvar örülmüştür. Kentte yapılan gladyatör ve vahşi hayvan dövüşleri çok pahalı organizasyonlardı; bu gösteriler, kentin ileri gelen varislerinin parasal desteğiyle *"imparatorluk kültürü başrahipliği"* kurumunca düzenlenmekteydi. Gösterilere destek veren aileler saygınlık kazanmaktaydı; Aphrodisiaslı bu ailelerden Tiberius Klaudius Paulinus (M.S.1. yy.), Zeno Hypsikles (M.S. 2. yy.) ve M. Antonius Apellas'ın (M.S. 3. yy) bu tür gösterileri destekledikleri bilinmektedir. Yapılan bir araştırmada kentte gladyatör ve vahşi hayvan dövüşçülerine ait 30'a yakın isim saptanabilmiştir; bu yarışmacıların basit bir işçilikle yapılmış mezar stellerinde isimleri okunmaktadır. L. Robert ve Ch. Roueche tarafından ortaya çıkarılan Aphrodisiaslı yarışmacılar arasında Pardalas, Narkissos, Euplus, Kalndion, Eirenion, Ksanthos, Nenandros, Sekundos gibi isimleri bilmekteyiz. Yazılı kaynaklar Aphrodisias'ta boğa güreşlerinin de sevilerek izlendiğini belirtmektedir; boğa güreşleri, at sırtındaki

akrobatlar tarafından yapılmaktaydı; at sırtında boğayı yoran akrobat, ani bir darbeye hayvanı boğazlamaktaydı; dövüşlerde kullanılan boğalar özel olarak yetiştirilmekteydi; bölgenin boğa gereksinimi Kibyra, Herakleia Salbake gibi kentlerden karşılanmaktaydı. Stadyumun doğu ucuna bir arenanın yapılmasıyla kentte düzenlenen festival ve karşılaşmaların sayısı artmış olmalıdır; M.S. 1. yüzyıldan 4. yüzyılın ilk çeyreğine kadar spor karşılaşmaları ve müzikal yarışmalar yapılmıştır. İmparator Theodosius fermarıyla pagan özellik taşıyan yarışmaların yasaklanmasından sonra Antik Yunan tanrılarıyla ilişkili karşılaşma ve yarışlar yerini Roma dünyasında popüler gladyatör ve vahşi hayvan dövüşlerine bırakmıştır. Stadyum yapısı ileri dönemlerde kenti çevreleyen 3,5 kilometre uzunluğundaki surların bir parçası olarak, savunma amaçlı da kullanılmıştır; kuzey yöndeki kent surları kalıntılarının bir kısmı stadyumun kuzey bölümünde görülmektedir.

Stadyuma, protokol izleyicileri, sporcular, gladyatörler, sanatçılar ve atlı arabalar doğu ve batısındaki tünelden, diğer izleyiciler ise güney cephedeki bölümlerden girmektedirler. Stadyumun

Stadyum mimari blokları üzerindeki grafitiler.

doğu tüneli 4,2 metre yüksekliğinde, 4,1 metre genişliğindedir. Batıdaki tünel de yaklaşık aynı ölçülerdedir. Son yıllarda yapılan araştırmalarda iki tünelin yanı sıra stadyumun 6 girişi daha olduğu tespit edilmiştir. Güney yönde görülen tümsekler stadyuma girişi sağlayan merdivenlerdir; bu merdivenlerle stadyuma 5 anıtsal girişten geçilmektedir. Etkinlikler sonrasında stadyumdan ayrılan izleyiciler kente uzanan caddelere çıkmaktaydılar. Stadyumun içinde bazı dekoratif farklılıklar gözlenir; 21. kerkidesde görülen aslan ayaklı kabartmalar dikkat çekicidir; bu basamakta olasılıkla protokol ve hakem gibi önde gelen kişiler oturuyor olmalıydı. Stadyumun batı tünelinin kilit taşında Hermes, doğusundaki tünelin kilit taşında ise Herakles kabartmaları vardır; sporcular ve sanatçılar için her iki kabartma önemsenen ve örnek alınan betimlemelerdi; kentlerde bu tür yapılarda imparator ve vali heykellerinin yanı sıra tanrı heykelleri de sergilenmekteydi.

SURLAR

Aphrodisias kentine Karacasu ilçesi yönünden gelindiğinde kuzey ve doğusunda ilk görülen yapı kalıntısı kent surlarıdır. Yaklaşık 3,5 kilometre uzunluğundaki surlar kenti çepeçevre sarar; M.S. 260'lı yıllarda Got saldırılarına karşı korunmak amacıyla yapıldığı ileri sürülen surlar M.S. 4. yüzyılda onarım görmüştür; iç kısımlarında kuleler bulunan surlardan 6 kapıyla kente giriş-çıkış sağlanmıştır; kentin batı kapısı "*Antiokheia Kapısı*" ismiyle anılır; kapının dış yüzeyinde görülen yazıtta "*İmparator III. Constantinus'un sağlığına, güvenliğine, şansına, başarısına ve ölümsüzlüğüne...*" sözcükleri okunmaktadır. Kentin kuzey kapısı ise Stadyumun doğusundaki sur uzantısı üzerindedir; kapının iç kısmında iki sıra yazıt vardır; üstteki yazıt surların inşasıyla ilgili olmalıdır; alttaki yazıt ise surların restorasyonu hakkında bilgi vermektedir; kentin ismi bu yazıtta Stavropolis olarak okunmaktadır. Doğu kapısı ise üç kemerli özelliğe sahiptir; kemerlerin içinde görülen yazıtta yapılış tarihinin M.S. 2. yüzyıl olduğu anlaşılmaktadır; kapının güney kanadında bitki bezemeleri ve insan başları vardır. Deprem sonrası onarımlarında, harap olan yapılardan alınmış çok sayıda devşirme blok, yazıt ve kabartma da

kullanılmıştır. Geç dönemde kent, surlarla birlikte bir kale görünümü almıştır. Surların içindeki yaklaşık 520 hektarlık düzlük alanda bulunan kent yapıları güvence altına alınmıştır. Günümüzde surların ayakta kalan kısımları Stadyum'un batısında, doğusunda ve kuzeyinde görülebilir. Kentte yaşanan depremler yapılarda olduğu gibi surlarda da yıkıma neden olmuştur; önceki dönemlerde yaşanan depremlerin yıkımını onaran kentliler, M.S. 7. yüzyılda Heraclius Dönemi'nde yaşanan şiddetli deprem sonrası birçok yapı gibi surları da onaramamışlardır. Deprem ve dış saldırılar sonucu küçülen kente Akropol tepesinde / höyük üzerinde savunma amaçlı küçük bir kale inşa edilmiştir.

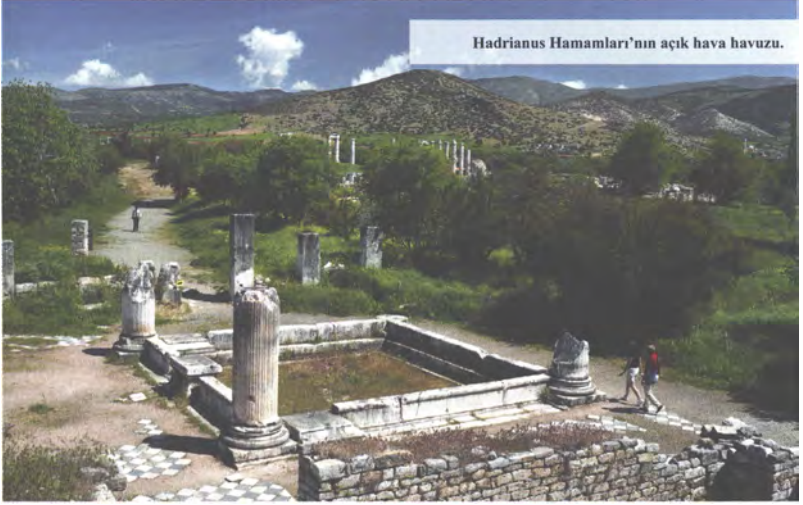

Kentin kuzeydoğusundaki surlar.

Kuzeydoğu surları üzerindeki yazıtlı kapı.

HADRIANUS HAMAMLARI

Hadrianus Hamamları'nın açık hava havuzu.

Güney Agora'nın batısına M.S. 2. yüzyılın başlarında inşa edilmiş hamam yapısı 85 x 65 metre boyutundaki bir alana oturmuştur. İmparator Hadrianus'a adanmış Roma hamamı örnekleri içinde nitelikli mimari özelliğe sahip, kentin en önemli kamu yapılarından birisidir. Hamam yapısı, sütunlu bir ön avlu ve her iki yanında iki büyük galerisi bulunan -caldarium (sıcaklık kısmı) olduğu düşünülen- büyük salondan

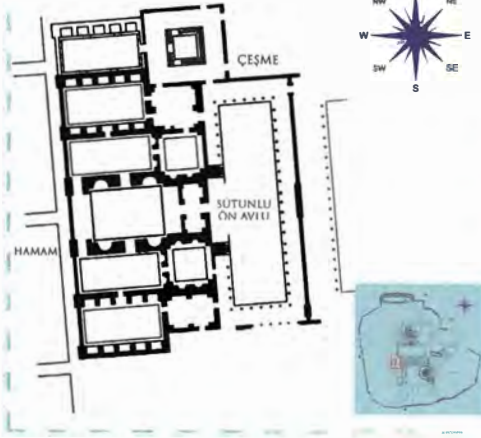
Hamamın, yapılan kazı ve restorasyonlarla birçok bölümü ortaya çıkarılmıştır.

Hamam yapısının geometrik desenli tabanı.

HADRIANUS HAMAMLARI

oluşmaktadır. Hamamın ısıtılmasında -bir Roma buluşu olan- Hypokaust sistemi uygulanmıştır. Hamamın, tepidarium (ılıklik kısmı) caldariumun kuzeyinde yer alır; bu kısmın doğusunda ise -ortasında yuvarlak bir havuz olan- sudatorium (terleme odası) yer alır; terleme odasının kuzeyinde ise apodyterium (soyunma odası) vardır; bu odada, M.S. 2. yüzyıla tarihlenen iki Aphrodite başı ile *“asil bir kadın”*a ait bir heykel başı bulunmuştur. Hamamın Frigidarium'u (soğukluk kısmı) ise soyunma odasının

kuzeyindedir; bu bölümün ortasındaki havuzun kenarlarında birer anıtsal sütun ve heykel parçaları bulunmuştur; bu heykel gruplarından birincisi -havuzun her iki yanındaki platformlarda- Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen Akhilleus ve Penthesileia'ya, diğer heykel grubunun ise Menelaos ve Patroklos'a ait olabileceği düşünülmektedir; hamamda yapılan restorasyonlarda bu heykellerin kopyaları yerlerine konulacaktır. Hamam yapısının doğusunda yer alan -etrafı sütunlarla çevrili- ambulacrum kısmının

Hamam yapıları 85 x 65 m. boyutunda bir alana oturmuştur.

Hamam yapılarında bulunmuş Tanrıça portreleri. (Aph.M.)

Hamam yapılarına ait bezemeli mimari parçalar.

ise sporcuların egzersiz yaptığı ya da toplantı ve tören için kullanıldığı sanılmaktadır. Araştırmalarda tonozların moloz ve harçla örüldüğü anlaşılmıştır;

Hamamda bulunmuş, Erkek büstü (sol). Yıldızlarla süslü taç (stephane) giymiş rahibe (sağ). M.S. 2.-3. yy. (Aph.M.)

hamamın üstü olasılıkla oluklu kiremitlerin örttüğü bir çatıyla kaplı olmalıdır. Yapının sütunlarla çevrili ön avlusunun kuzeyindeki çeşmenin içinde ve çevresinde mitolojik sahneleri betimleyen heykeller bulunmaktaydı. Hamamın duvarları büyük kireçtaşı bloklarıyla örülmüştür; duvarları ve tabanı mermer bloklarla kaplanmıştır; tabanın altında -hypokaust sistemin içinde- yer alan tuğla örgüler ise ağırlığı taşımaktadır. M.S. 6. yüzyıla kadar kullanılmış hamam yapısı yıkanıp arınmanın yanı sıra kentin önemli, sosyal işlevi olan bir toplanma mekânıydı. 1904 yılında Paul Gaudin tarafından başlatılan ve sonraki

dönemlerdeki kazılarda çıkan mimari, sanatsal eserler arasında yer alan Eros figürleri, akanthus yaprakları arasında kuş ve farklı hayvan figürlerinin yer aldığı mimari elemanlar, saçaklıklar üzerinde yer alan Minotauros, Medusa, Herakles ve Perseus gibi mitolojik figür betimlemeli büyük konsollar İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Aphrodisias Müzesi salonlarında sergilenmektedir.

Hamam yapılarında bulunmuş heykeller:

1- Çıplak kahraman Akhilleus (?). M.S. 1.-2. yy.

2- Manto (chlamys) giymiş iki çocuklu vali. (Aph.M.)

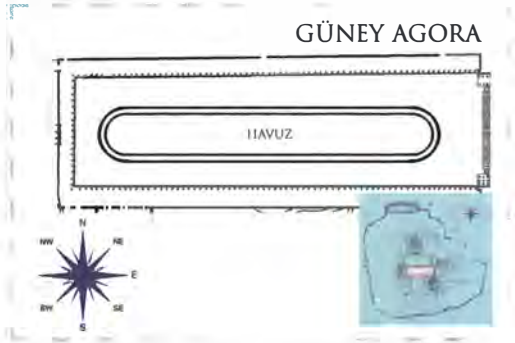
AGORA

12

GÜNEY AGORA

Hadrianus Hamamları'nın doğusunda 200 metre uzunluktaki Güney Agora, kentin ikinci büyük meydanıdır. Güney Agora'nın güneyinde Sivil Bazilika yapısı, kuzeyinde ise paralelinde uzanan -daha büyük alanı kaplayan- Kuzey Agora yer almaktadır. Güney Agora'nın orta kısmında kazılarla gün yüzüne çıkarılan 170 metre uzunluğunda, 25 metre genişliğinde, 1 metre derinliğinde havuz etkileyici görünüme sahiptir; havuz doğu ve batı uçlarda yarım daire şeklinde

yapılmıştır; Kenan T. Erim'e göre havuzun dış kenarları, tiyatro oturma basamaklarına benzer bloklarla kaplıydı ve işlevselliğinin yanı sıra estetik görünüm amaçlı inşa edilmiş olmalıdır. Güney Agora, ortadaki

Güney Agora batıdan.

havuzu ve etrafını çeviren İon sütunlarıyla park benzeri bir meydandı; havuzun etrafını çevreleyen duvarın arasında fiskiyelere basınçlı su taşıyan borular bulunmaktaydı. Aphrodisias ören yerine gelen gezginler, müzenin yakınlarında korunmuş eski Geyre Köyü evlerinin (Müze deposu ve Deveci Han) duvar bitişiğinde sergilenen, birbirine çelenklerle bağlanmış portre yontularını görebilirler; uzayan frizler üzerinde onlarca

Güney Agora, Tiberius Portikosu frizleri. (Aph.M.)

Güney Agora, Tiberius Portikosu frizleri. (Aph.M.)

portrenin (başın) yan yana görünümü etkileyicidir. Bu başlar içinde tanrı ve tanrıçalardan Pan, Selene, Zeus, Athena ve Dionysos; mitolojik karakterlerden Satyrler ve Silenos'un yanı sıra fahişelerin, yaşlı insanların, aktörlerin ve hizmetçilerin betimlemeleri yer almıştır; bu frizler Güney Agora'nın -İmparator Tiberius'a (M.S. 14-37) adanmış- Kuzey Portikosu'na aittir; 1937 yılında İtalyan ekibin kazı ve

Güney Agora Batı Portikosu.

Güney Agora Güney Portikosu.

Güney Agora. Çeşme ve havuz.

araştırmaları sırasında portikoda İmparator Tiberius'a ithafen kazınmış yazıt da bulunmuştur. Güney Agora'nın güney ve batısı da portikolarla çevrilmiştir. Portikolara ait sütunların çoğu ayağa kaldırılmıştır. Agoranın doğu kısmında ise iki katlı

Güney Agora'da bulunmuş heykeller:

1- Toga Giymiş Genç, M.S. 130-140.

2- Örtülü Genç Kadın, M.S. 1.-2. yy. (Aph.M.)

Güney Agora'da bulunmuş mermer portreler. (Aph.M.)

görmekli anıtsal bir kapı bulunmaktaydı; kapının batı yüzünde etkileyici sütunlu nişler vardı. Kapının güney ve kuzey köşelerinde, üzeri kule gibi çıkıntılı inşa edilmiş, kuzey ve güney portiko sütunlarıyla bütünleşen bölümlerin tabanında iki adet tonozlu tünel bulunmaktadır; M.S. 5. yüzyılda -Agora'yı sel baskınlarından korumak için- bu kapı anıtsal bir çeşmeye dönüştürülüp önüne bir havuz yapılmıştır. Havuz yapımında kapının sanatsal değeri yüksek, heykel ve kabartmalı blokları da kullanılmıştır; Agora'nın bu kısmında yapılan kazılarda heykellerin yanı sıra Kentaur'lar ile Laphitler, Amazonlar ile Hellenler, Tanrılar ile Devler arasındaki çatışma sahnelerini betimleyen kabartma panoları bulunmuştur.

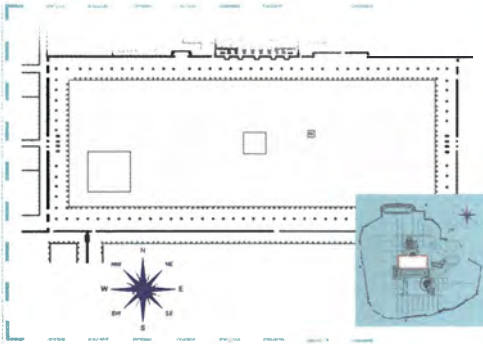
KUZAY AGORA

Kuzey Agora, paralelindeki Güney Agora'nın kuzeyindedir; Bouleuterion ise Kuzey Agora'nın kuzey bitişiğindedir; agoradan Bouleuterion'a koridorlu bir geçiş yer almaktaydı. Kuzey Agora 202 metre uzunluğunda, 72 metre genişliğinde bir alanı kaplayan, kentin önemli ticari ve sivil merkeziydi. Etrafı portikolarla çevrili Agora'nın en iyi korunmuş güney ve doğu portikolarının bazı bölümleri ayakta; güney portikonun 7, doğu portikonun ise 2 sütunu, kavak ağaçlarının arasında Antik Dönem'den bu yana doğal yıkımlara karşı direnerek ayakta kalmıştır. Agoranın kuzey portikosunda 1960'lı yıllarda yapılan kazılarda ortaya çıkarılan bir arşitrav bloğu üzerindeki yazıt, yapım yılı hakkında bilgi verir; bir Eleutheria (özgürlük) rahibine ithafen taşta kazınmış yazıtta ismi geçen rahibin

olasılıkla Aphrodite Tapınağı ve Tiyatro sahnesini yaptıran Zoilos olabileceği sanılmaktadır; bu bilgi ışığında portikonun yapım tarihi M.Ö. 1. yüzyılın sonlarına denk gelmektedir. Kazı ve araştırmalarda Kuzey Agora'da bazı yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır; agoranın orta kısmında olasılıkla bir sunağa ait temel kalıntısı, doğu kısmında bir çeşme ile güneybatı köşesinde ise zemin seviyesinden daha alt seviyede mermer bir avlu ortaya çıkarılmıştır; nümizmatik verilere göre Kuzey Agora M.S. 7. yüzyılın başlarına kadar kullanılmış olmalıdır.

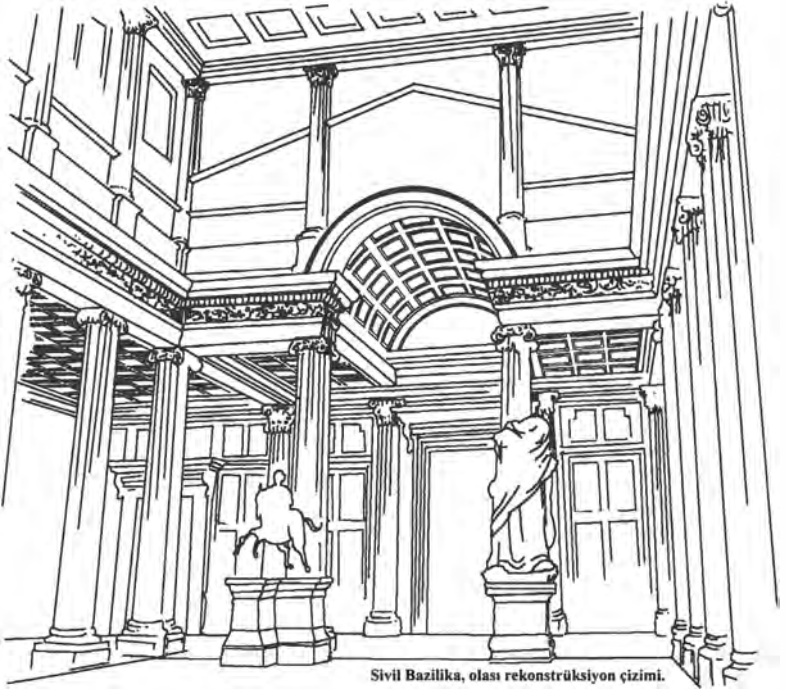
Kuzey Agora'nın günümüze kadar ayakta kalmış sütunları.

KUZAY AGORA

Kuzey Agora.

13

SİVİL BAZİLİKA

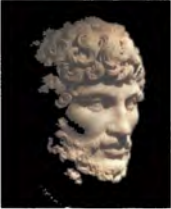
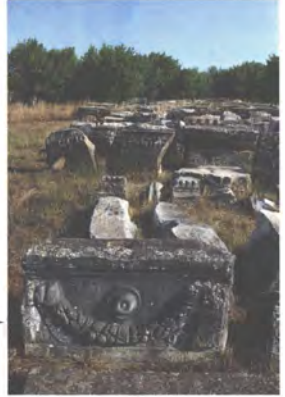
Sivil Basilika yapısı, Hadrianus Hamamları'nın güneydoğu yakınında, Tiyatro'nun bulunduğu Akropol tepesinin batısında, Güney Agora'nın ise güney bitişiğindedir. Kuzey-güney yönde uzanan bazilika yapısı 100 metre uzunluğunda bir ana ve 2 yan neften oluşur. Yapılan araştırmalarda Basilika'nın Aphrodisias kentinin önemli bir idari yapısı olduğu anlaşılmıştır. İlk araştırmalarda yapı, M.S. 1. yüzyıla tarihlenmiştir. Aphrodisias'ın Karia'da önemli bir konuma yükselmesi bu tür yapıların inşa edilmesine neden olmuştur. Basilika yapısındaki kazılarda

Sivil Basilika.

Sivil Bazilika yapısı mimari elemanları ve yazıtları. ▲

Bazilika'dan sakallı, genç erkek portresi. (Aph.M.)

bir başka yazıt ise İmparator Diocletianus'un yayınladığı -M.S. 301 yılına tarihlenen- "*Tavan Fiyatları Fermanı*" nı açıklamaktadır. Kazılarda ortaya çıkarılan doğu yan nefin üst kat sütun aralıklarındaki kabartmalı panellerde ise Aphrodisias'ın kuruluşunu betimleyen -M.S. 3. yüzyıla tarihlenen- Apollon, Bellerophontes, Gordios, Pegasus, Ninos ve Semiramis figürlerinin olduğu görülmektedir.

kentin ve bölgenin tarihine ışık tutacak yazıtlar ve nitelikli kabartmaların olduğu paneller ortaya çıkarılmıştır; yazıtlardan bir tanesi para reformunu,

Frigya'nın efsane Kralı Gordios kabartması -Karia ile Frigya'nın ortak eyalet olduğu dönemde- Aphrodisias'ın önemli bir kent olduğunu destekleyen bir betimlemidir. Yapının, M.S. 3. yüzyılda önemi daha da artmıştır; eklemelerle büyütülen, mimari dekorasyonu ile öne çıkan, ortak eyaletin merkezi yapısı olarak önemli işlevler görmüş olmalıdır.

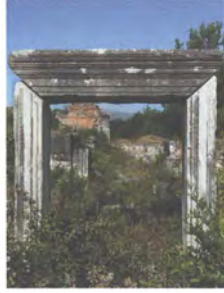

14

MARTYRION / MANASTIR (?)

Aphrodisias'da M.S. 4. yüzyılda Hristiyanlığın yayılmasından sonra piskoposluk kurulmuştur; Pagan inancına karşı tek tanrılı dinin hızla yayılışı, tartışmaları, çatışmaları da beraberinde getirmiştir; bu çatışma ve kargaşa ortamında kentte iki Hristiyan azizi "*şehit olmuş*" tur. Bu geçiş döneminde kentte Pagan inancı tamamen yok edilememiştir; tek tanrılı dinin yayıcıları, pagan inancına ait tapınak, kült heykelleri, kabartmaları ve yazıtları tahrip ederek bu inancın silinmesi için çaba göstermişlerdir; sonunda, 7. yüzyılın ortalarından itibaren kentin ismi değiştirilip Stavropolis (Haç Kenti) olarak anılmaya başlanmıştır. Kentte, dini inanışta yaşanan bu köklü değişikliklerle bazı yapılar -diğer Doğu Roma (Bizans) kentlerinde olduğu gibi- kiliseye çevrilmiştir; görkemli Aphrodite Tapınağı da bu değişiklik sonucu M.S. 500 yılında kiliseye dönüştürülmüştür; tek tanrılı dinin

Martyrion/Manastir (?)
yapısının kapısı ve bölümleri.

yayılmasıyla kentin birçok yerine kiliseler yapılmaya başlanmıştır; yerleri tespit edilen kiliselerden bir tanesi Tetrastoon yapısının güneydoğu yakınındadır; diğeri ise akropolün güneybatısında bulunur; yonca planlı bu gösterişli yapının "*İsmi bilinmeyen, şehit olan bir azize adanmış kutsal kilise yapısı Martyrion ya da Manastir... (?)*" olabileceği öne sürülmüştür.

Martyrion/Manastir (?), yonca planlı inşa edilmiştir.

Doğu yamacında Tiyatro bulunan Akropol.

15

AKROPOL

Kentin Akropolü olarak bilinen tepe / höyük tiyatronun da üzerinde bulunduğu yükseltidir. Kenti saran 3,5 kilometre uzunluğundaki surların içinde bulunduğu düzlükte 24 metre yüksekliğiyle fark edilir. Aphrodisias kentinin tarih öncesi (prehistorik) çağlarının yerleşimleri bu tepe üzerinde yapılan kazı ve araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır. Akropol üzerindeki en son yerleşenler Geyre köylüleriydi. 1956 yılında yaşanan depremden sonra Geyre Köyü'nün taşınmasına karar verilmiş, ardından da kazılara başlanmıştır. Akropol tepesinin doğu yamacında önce Tiyatro ortaya çıkarılmış, ardından tepe/höyük üzerinde yapılan diğer kazılarla kentin tarih öncesinde başlayan yerleşim izlerine ulaşılmıştır. Akropol tepesinde, Tunç Çağı ve Demir Çağı'na ait katmanlardaki kazılarda çok sayıda günlük kullanıma yönelik eşyalar/aletler, figürinler, taş heykelcikler bulunmuştur; bu eserler Aphrodisias Müzesi'nde sergilenmektedir. Tepenin batı yamacında yapılan kazılarda depolama amacıyla üretilmiş büyük küpler (pithoslar) de bulunmuştur; küplerde tahıl

Sivil Bazilika ve Akropol.

Kazılarla Akropol üzerinde açılmış yarma.

ya da diğer yiyecek içecekler korunmaktaydı. Bu yamaçta ortaya çıkarılan taş temelli yapıların duvarları kerpiçten yapılmıştır; yapıların içinde ocakların varlığı da ortaya çıkarılmıştır. Kazı alanında Megaroid yapılara ait kalıntılar da bulunmuştur. Farklı katmanlarda değişik tiplerde çömlekler, günlük kullanıma yönelik dokuma tezgâhı araçları (ağırsaklar, iğ halkaları), bazı taş aletler, heykelcikler bulunan eserler arasındadır. Akropol tepesi, M.S. 7. yüzyılda yaşanan depremin ardından etrafı surlarla çevrilerek kale görünümünü almıştır; bu kale gözetleme amaçlı da kullanılmıştır.

TİYATRO

Aphrodisias Tiyatrosu, Akropol tepesinin / höyüğün doğu yamacı oyularak yapılmıştır. Kazılardan önce tiyatronun üzerinde Geyre köylüleri taş evlerinde yaşamaktaydı; köy evlerinin -surların 2 kilometre batısına- taşınmasıyla 1966 yılında kazılara başlandı; üzerindeki toprağın kaldırılmasıyla görkemli bir tiyatro ortaya çıktı; üst basamakları önceki yüzyıllarda yok olmuş tiyatro kazılarında, günümüzde Aphrodisias Müzesi'nde sergilenen nitelikli heykeller de bulunmuştur; Apollon, Musa (Esin Perisi), Nike, Demos, iki boksör heykeli ile çok sayıda zafer heykelleri ve M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış yontu sanatçısı Polykleitos'un tarzında atlet heykelleri kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Sahne yapısı üç katlı olan tiyatro yaklaşık 7250 izleyici kapasitesine sahiptir. Sahne binasında okunan bir ithaf yazıtında Zoilos ismi geçmektedir; Aphrodite Tapınağı'nı ve Agora'nın kuzey portikosunu yaptıran, İmparator Octavianus'un azat ettiği kölelerinden Zoilos üç katlı sahne binasını da yaptırmıştır. Tiyatro yapısında, M.S. 2. yüzyılda ve Doğu Roma (Bizans) Dönemi'nde farklı amaçta kullanımlar için değişiklikler yapılmıştır; bu değişiklikler arasında orkestra kısmı -ilk iki oturma basamağı atılarak- derinleştirilmiş ve tiyatrodaki gladyatör karşılaşmaları, güreşler ve vahşi hayvan gösterileri yapılar hale gelmiştir.

Akropol'ün doğu yamacındaki tiyatro.

Tiyatro'dan portreler:
 1-Antoninler Dönemi'ne özgü sakallı erkek.
 2- Tanrıça ya da Julio-Claudian prensesi.
 3- Tekrar işlenmiş sakallı erkek. M.S. 5. yy.
 4-Devasa Claudius büstü. (Aph.M.)

Tiyatro kuzey duvarına kazınmış yazıtlı arşiv.

Tiyatrodan heykeller:
 1- Örtülü kadın. M.S. 1. yy.
 2- Taç giymiş tanrıça. M.S. 1. yy. 3- Polykleitos'un Diskophoros'u tipinde genç atlet. Gözleri ve saçlarında orijinal renkleri görülmektedir. (Aph.M.)

Tiyatro yapısı M.S. 4. yüzyıl depreminde hasar görmüş, onarılacak tekrar kullanılır hale getirilmiştir; 7. yüzyılda yaşanan şiddetli depremle yıkılan tiyatro bir daha ayağa kaldırılamamıştır; işlevini yitiren tiyatronun üstü bu tarihten sonra toprakla örtülerek üzerine konutlar yapılmıştır; kent surlarının hasar görmesinin ardından tiyatronun bulunduğu Akropol tepesi surlarla çevrilerek -Arap ve Pers saldırılarından korunma amaçlı- kale görünümünü almıştır.

Tiyatronun ön sırasındaki seçkinlerin oturduğu koltukların ayakları aslan ayağı kabartmasıyla süslüdür; ortadaki yönetici koltuğu ise bezemelidir. Onursal koltukların başlıklarında balık betimlemeleri görülmektedir. Tiyatronun üst kademesindeki oturma basamaklarına iki adet tonozlu geçitle ulaşılmaktaydı. Sahne yapısının altında 6 adet tonozlu, soyunma ve depo amaçlı bölümler vardır; depoların orta kısmında ise sahne binasını dışarıya bağlayan tonozlu bir geçit bulunmaktadır. Tiyatronun ilginç bir özelliği ise sahne yapısının kuzey duvarına kazınmış Hellence arşiv yazıtlardır; yaklaşık 15 metre uzunluğunda, 5 metre yüksekliğindeki duvarın üzerinde

Aphrodisias-Roma ilişkilerine ışık tutacak çok önemli yazıtlar bulunmaktadır; parçalar halindeki düzgün blok taşlarındaki uzun yazıtlar, Geç Cumhuriyet Dönemi ile M.S. 3. yüzyıl ortalarında meydana

gelen olaylar, imparatorlar ve üst düzey yöneticiler tarafından gönderilmiş mektupları içerir; yazıtların içinde kente tanınan ayrıcalıkları içeren senato kararları da bulunmaktadır.

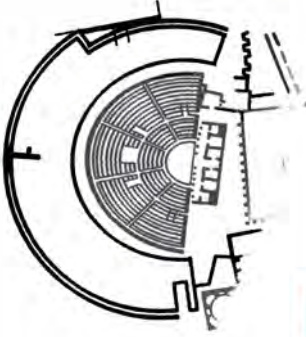
**Tiyatro'dan,
Musa
(Esin perisi)
ve maskesi.
M.Ö. 1. yy.
sonları.**

**Tiyatro'dan
heykeller:
1- Toga giymiş
genç adam.
2-3- Rahip tacı
giymiş önde
gelen vatandaşlar.
(Aph.M.)**

TİYATRO

Tiyatro 7250 kişi seyirci alır.

Yazıtta, Roma imparatorları, Octavianus, Traianus, Hadrianus, Commodus, Septimius Severus, Caracalla, Severus Alexander ve III. Gordianus'dan gelen mektupların yanı sıra Senatus Consultum de Aphrodisiensibus'un kararları da yer almaktadır. Arşiv duvarında okunan,

İmparator Octavianus'un Laodikeia valisi Stephanus'a yazdığı mektupta Zoilos ve Aphrodisias kenti hakkında yüceltici sözler iletmektedir: "Sezar'dan Stephanus'a selam. Arkadaşım Zoilos için yaptıklarımı sen de biliyorsun. Onun doğduğu şebre özgürlüğünü verdim; bunu Antonius ortadan kaybolana kadar ona da bildirdim; onları herhangi bir sıkıntıya düşürmemeye dikkat et. Bu kent, benim bütün Asya'da kendim için seçtiğim, benim diyebileceğim bir kendir. Bu kentin halkının benim halkım gibi korunması dileğimdir. Buyruklarımın gerçekleştirildiğini görmek için iki gözüm üzerinde olacaktır..."

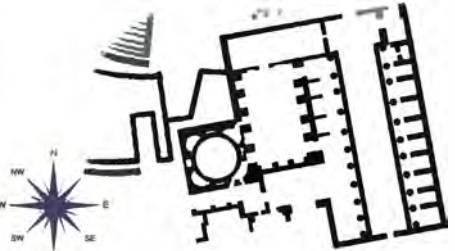
Tiyatro yazıtları.

TİYATRO HAMAMLARI

Tiyatro Hamamları, tiyatronun güneydoğu bitişiğine inşa edilmiştir; hamamların doğu bitişiğinde ise İmparatorluk Salonu (bazilika) yer almaktadır. Aphrodisias kazılarında ortaya çıkarılan hamam yapılarından birisi olan Tiyatro Hamamları'nın apodyterium (soyunma odası), dairesel ve kubbeli görünümüyle dikkat çeken caldarium (sıcaklık bölümü) ve sudatoriumu (terleme bölümü) görülebilmektedir. 10 metre yüksekliğindeki kubbeli, yuvarlak caldarium yapısının içinde 4 ana niş ve bunların içinde daha küçük ölçekli dört niş daha vardır; ana nişlerin iki tanesinde tonozlu geçişler vardır; güneydoğuda yer alan nişte ise üç tane benzer geçit vardır; bu geçitler hamamın diğer bölümleriyle bağlantı sağlar; yuvarlak yapının içinde iki havuz ortaya çıkarılmıştır; batıda olan havuz çokgen ve sığ inşa edilmiştir; doğuda olan havuz ise yapının yarısından fazlasını kaplar, dikdörtgen şeklinde ve derindir; bu bölümler olasılıkla Bizans Dönemi'nde düzenlenmiş haliyle günümüze ulaşmıştır. Yuvarlak, kubbeli yapının doğusunda, içinde pişmiş toprak künk bulunan yapı, hamamda var olan nymphaeum (anıtsal çeşme) olmalıdır. Kentlerin önemli sosyal mekânlarından birisi olan hamamlar kent halkının bir araya geldiği önemli toplanma alanlarıydı. Tiyatroyla da bağlantısı olan hamam yapısından gösteri ve karşılaşmalara katılan sporcular da yararlanmış olmalıdır.

TİYATRO HAMAMLARI

- 1- Tiyatro Hamamları Tetrastoon'un batısındadır.
 2- Hamamın sıcaklık bölümü.
 3- Hamamın sıcaklık bölümünün Akropol'den görünümü.

TETRASTOON VE İMPARATORLUK SALONU (BAZİLİKA)

Tiyatro'nun doğusundaki Tetraestoon alanı.

Aphrodisias'ta yaşanan doğal afetler kentin sosyal ve ekonomik yaşamını olumsuz etkilemiş, son dönem depremlerinin ağır yıkımları onarılamamıştır. Yapıların doğrudan etkilendiği birçok hasar zorluklarla giderilmiştir. Depremler sonucunda, kentin oturduğu topraklarda meydana gelen jeolojik değişimler birçok yaşam alanının kullanılabilirliğini yok etmiştir. Agora bu yıkımdan etkilenmiş, sonrasında sel baskınları Agora'yı kullanılamaz hale getirmiştir. Kentin, ticari ve sosyal alanda kalbi sayılan bu meydanın işlevini yitirmesi üzerine tiyatronun batısındaki alan düzenlenerek halkın kullanımına açılmıştır. Tiyatronun doğu bitişiğindeki bu kare planlı alanın tabanı döşenerek etrafı dört portikoyla çevrilmiştir. Sütunları Korinth düzenindedir. Yazıtlarda "*Tetraestoon*" olarak anılan döşemeli alanın orta kısmında 6 metre çapında yuvarlak bir platform vardır;

I. ya da II. Theodosius.
M.S. 1. yy. 4. ya da erken 5. yy.'larda tekrar yontulmuştur.
(Aph.M.)

yuvarlak yapının, içinde bulunmuş pişmiş toprak künk nedeniyle bir çeşme yapısı olduğu düşünülmektedir. Tetraestoon'un kuzeydoğusunda ise yuvarlak bir sunak bulunmaktadır; yapının üzerinde çelenkler ve belirsiz figürler vardır; üzerindeki çizgiler ve harflerin olması güneş saati olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Tetraestoon'un batı galerisinde 2 heykel bulunmuştur: M.S. 5. yüzyıla ait, sağ elinde mappa (törensel amaçlı, arenaya fırlatılan mendil), sol elinde ise memuriyet asası olan, togalı birinci heykel Asia eyaleti valisi Flavius Palmatus'a aittir; Konstantinus hanedanlığından bir prence ait olduğu düşünülen ikinci genç erkek heykeli ise melankolik bir duruşa sahiptir.

Bir agora işlevi gördüğü düşünülen Tetraestoon'un yapılış evresinden önceki dönemlerine ait verilere ulaşılammıştır; olasılıkla deprem sonrası bulunduğu alan temizlenerek eski yerleşim izleri silinmiş olmalıdır;

Tetraestoon'dan Vali Flavius Palmatus heykeli. M.S. 500.
(Aph.M.)

İmparatorluk Salonu sütunu üzerinde bitki, hayvan ve insan bezemeleri görülür.

Tetrastoon ve arkada Tiyatro Hamamları.

M.S. 7. yüzyıla ait bir sur duvarında bulunmuş heykel kaidesindeki yazıtta Tetrastoon'un Karia valisi Antonius Tatianus tarafından yaptırıldığı okunmaktadır.

İmparatorluk Salonu sütunları.

İmparatorluk Salonu olarak bilinen yapı ise Tetrastoon'un yapımından sonra güney kısmına bazilika planlı olarak inşa edilmiştir. Kuzey-güney doğrultuda uzanan yapıda bir ana nef ve yanlarında iki nef vardır. Kazılarla ortaya çıkarılan İmparatorluk Salonu'ndaki restorasyonlarla neflerin yerel mavi-gri mermerden yapılmış Korinth sütunları tekrar ayağa kaldırılmıştır. İmparatorluk Salonu'nu Tetrastoon'a bağlayan kapının nişinde imparatorun heykeli bulunmaktaydı; kapının bulunduğu yerde, içinde heykel olan, nişi çevreleyen kaplama kabartmaları dikkat çekicidir. Yan neflerde oluşturulmuş odalar olasılıkla dükkânlara ait olmalıdır. Bazilikanın tabanı mermer bloklarla döşenmiştir. Orta nefin üstü -kuzey yandaki iki payandaya dayanan oda dışında- açık bırakılmıştır; oda siyah-mavi mermerle döşelidir; olasılıkla burada bir grup heykel bulunmaktaydı. M.S. 4. yüzyılda Tetrastoon'un güney galerisine açılan bir kapıyla yapı Tetrastoon'un uzantısı haline dönüştürülmüştür.

Tetrastoon'un güney bitişiğindeki İmparatorluk Salonu.

Bir kiliseye (?) ait sütunlar.

TİYATRO'NUN GÜNEYDOĞUSUNDAKİ YAPILAR

Aphrodisias'ta, Tiyatro, Tetrastoon ve İmparatorluk Salonu'nun güneydoğusunda sütun gruplarının olduğu yapı kalıntıları görülmektedir; kazı ve araştırmaları süren kentin bu bölümünde küçük bir bazilikaya ait -bodur ağaçların içinde- sütun grubu vardır; olasılıkla, sonradan, küçük bir kiliseye çevrildiği düşünülen- yapının sütunları ayaktaadır. Bu yapının kuzeydoğu bitişiğinde ise yine sütunları ayakta olan

Kilisenin (?) yakınında yeniden kurulan alınlık.

başka bir yapı kalıntısı görülür; kısmen kazısı yapılmış yapının doğu yanında bir alınlığın parçaları yeniden kurulmuştur.

KÜTÜPHANE

Aphrodisias'ta yapılan kazı ve araştırmalarda bir kütüphanenin var olduğu düşünülmektedir; ele geçen yazıtlarda var olan kütüphaneyle ilgili verilere ulaşılmıştır; bir kamu yapısı olan kütüphanenin Latin ve Yunan bölümleri bulunmaktaydı; kentte ele geçen bir yazıtta Hadrianus'un emrinde çalışan -Yunan ve Latin- kütüphanelerinin procuratorü (temsilcisi) olduğu anlaşılan Eudamion'un ismi geçmektedir. Yazıtların Hadrianus Dönemi'ne tarihlenmesine karşılık kütüphanenin yeri ve kalıntısı hakkında fazla bilgiye ulaşılamamıştır.

NEKROPOL

Kent Nekropolü'nden çıkarılmış lahitler müze bahçesinde sergilenmektedir. (Aph.M.)

Kentin nekropolü, yerleşimin çevresine dağılmıştır; yapılan araştırmalarda kentin doğusunda, güneyi ve batısında mezar alanları saptanmıştır; Aphrodisias nekropolünde ortaya çıkarılmış lahitler üzerindeki yazıtlarda gömülü olan kişinin ismi, mezara zarar veren kişilerin lanetlenip para cezasına çarptırılacağı

okunmaktadır; lahitlerin bezemeleri ise dikkat çekicidir; sütunlu ve çelenkli lahitler çoğunluktadır. Aphrodisias Müzesi'nde, ören yeri nekropollerinden ve Geyre Köyü yerleşiminden toplanan ve yakın çevre yerleşimlerinden de getirilmiş lahitler sergilenmektedir. Bu lahitlerden bir tanesinde çelenkleri taşıyan yivli, spiral biçiminde sütunlar vardır; lahdin üzerinde gömülü kişinin ismi yazılıdır: "*Dionysios Diogenianos*"... Çelenklerin kıvrımlarında Medusa başı, Ganymedes'in kaçırılışı betimlemesi vardır. Sergilenen başka

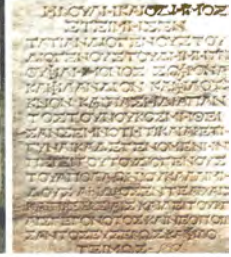
Kent Nekropolü'nde ve çok az sayıda çevrede bulunmuş lahitler müze bahçesinde görülebilmektedir. (Aph.M.)

bir lahit teknesinin uzun yüzünde zafer figürü, çelenkler ve Eroslar, kısa kenarında ise madalyonlar, kartallar ve Medusa maskeleriyle Satryler görülmektedir. Yine üzeri çelenkler ve Eroslarla bezenmiş bir lahadin arka yüzü kabaca yontulmuştur; lahit, işlenmiş yüzü görülebilecek şekliyle yerleştirilmiş olmalıdır. Müze bahçesinde sergilenen -Batı Nekropol'den getirilmiş Aphrodite rahibinin lahdi ise dikkat çekicidir; M.S. 2. yüzyıla tarihlenen lahde gömülü kişi, uzun yüzde karısıyla birlikte -kabartmayla-betimlenmiştir; karı-kocanın başlarında Aphrodite rahiplerinin giyindiği madalyon büstlü tacı vardır; sağ taraflarındaki figürler, Demeter, Kore tanrıçaları ve ters dönmüş bir fenere yaslanmış ölüm perisi yer almıştır; sol taraftaki figürler arasında ise Hermes, Kore'nin Kocası ve Hades vardır. Lahitler üzerindeki yazıtlar kentteki sosyal yaşam üzerine dikkat çekici bilgiler vermektedir. Aphrodisias'ta bulunmuş, müze bahçesinde sergilenen ön paneli çelenkle çevrilmiş

Pereitas Kallimedes ve eşi Tatia'nın kabartmalarının ve onurlandırma yazıtının yer aldığı lahit. (Aph.M.)

"Pereitas Kallimedes ve Eşi Lahdi"nin uzun yüzündeki ölmüş eşlerin kabartma portreleri ve yanlarında üç bölüm halinde kazınmış uzun yazıt vardır; okunan dizeler Pereitas Kallimedes ve eşi Tatia'nın kent halkı ve meclisi tarafından onurlandırma yazıtıdır:

"A- Diogenes'in oğlu ve Apollonios'un torunu Pereitas Kallimedes sağlığında yaptığı resmi görevleri, elçilikleri ve tapınak koruyuculuğu işlerini parlak, dürüst ve şanlı, ailesinin itibarını yükseltecek şekilde yerine getirmiştir. Halka karşı olan tüm görevlerini yerine getiren Pereitas Kallimedes için meclis ve halk toplanarak O'nu onurlandırmıştır. B- Şanlı ve parlak bir hayat sürmüş olan mükemmel insan Marcus Aurelius Diodoros Kallimedes resmi görevli elçi olarak ve halka karşı sorumlu olduğu işlerde ailesinin saygınlığını yükseltmiştir; o gerçek bir filozoftu. C- Apollonios'un torunu Diogenes'in oğlu resmi görevlerinde elçi olarak tapınak koruyuculuğunda ve halka karşı sorumlu olduğu işlerde her zaman saygılı ve cömert olan Kallimedes'in karısı Tatia'yı halk ve meclis onurlandırdı. O, tüm yaşadığı sürede namus ve onurunu korumuş kocası ve çocuklarını seven, sade bir kadındı." Müzenin ilgili salonunda sergilenen, "Mevsimler Lahdi" ise 1988 yılında Aphrodisias'ın güneyinde bulunmuş dikkat çekici bir eserdir; M.S. 3. yüzyılın başlarına tarihlenen lahitte mevsimlerin döngüsünü ve doğanın cömert güçlerini kutlayan betimlemeler

vardır; lahit üzerinde yer alan sütunların arasındaki akanthus yaprakları içindeki tombul çocuklar ellerinde mevsimlerle ilgili meyveler ve aletler tutmaktadır; birinci, sonbahar betimlemesinde çocuğun elinde avcılıkta kullanılan bir fırlatma sopası ve bir sepet meyve vardır; ikinci, kış bölümünde, çocuk, içinde meyveler olan kalın, başlıklı bir manto giyinmiştir; üçüncü, ilkbahar bölümünde, çocuk, fırlatma sopası tutmakta, gergin tuttuğu mantosunda meyve taşımaktadır; dördüncü, yaz bölümünde ise çocuk, bir keçi derisi içinde, elinde bir budama bıçağı ile betimlenmiştir. Revağın üzerinde ayrıca üç çocuk yer almıştır; çocukların elinde yine fırlatma sopaları vardır; ayrıca ortadaki çocuk pan flüt, sağ taraftaki çocuk ise tiyatro maskı

Mevsimler Lahdi'nde Sonbahar betimlemesi. (Aph.M.)

tutmaktadır. İki köşede ise kabukları üfleyen birer triton diz çökmüş durumda betimlenmiştir; lahdin kısa yüzleri ise meyve çelenkleriyle, kapağı ise Ganymedes ve Zeus Kartalı'yla bezenmiştir.

Sebasteion yapısının
yeniden ayağa kaldırılan bölümü.

2

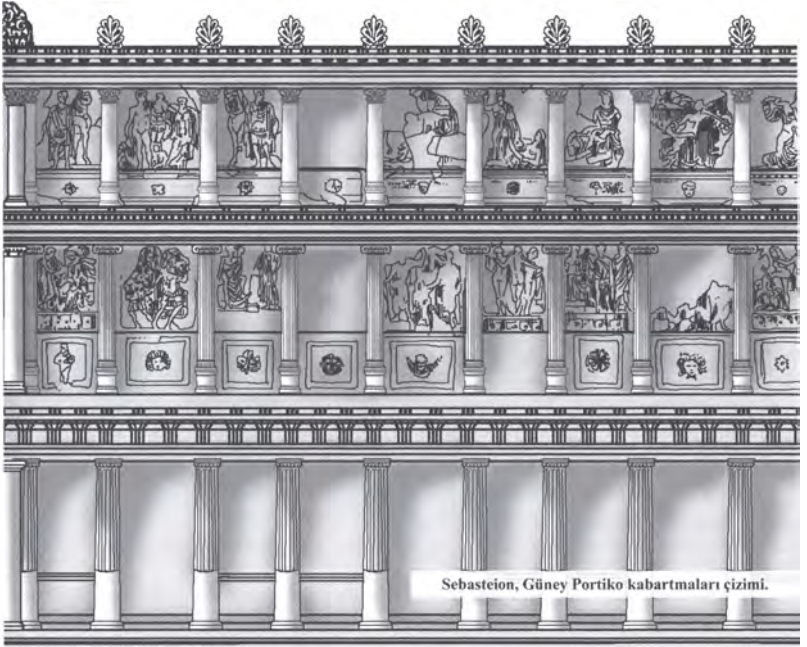
SEBASTEION

Ören yeri içinde, meydanın batı yakınında Aphrodisias'ın en önemli yapılarından birisi Sebasteion yer almaktadır; Gevre Köyü'nün evleri altında ortaya çıkarılmış Sebasteion yapısının bir kısmı -kazıların ardından- son yıllarda yapılan restorasyon ve 'anastilosis'(sütunların yerlerine dikilmesi) ile ayağa kaldırılmıştır. Kent merkezinin doğusunda, kentin izgara planına (Hippodamos) uymayan yapı Agora'nın da doğusunda, batı-doğu yönünde uzanır. Tetrapylon'un doğusundan geçen ana cadde Sebasteion'un batısıyla birleşir. Sebasteion yapısı Roma imparatorlarına ve Aphrodite'e adanmış bir tapınaktır; M.S. 20-60 yılları arasında -imparatorlar Tiberius ve Nero döneminde inşası tamamlanan

Sebasteion Güney Portiko sütunları.

tapınak, Latince Augustus'un eş anlamı Sebastos sözcüğünden esinlenerek Sebasteion olarak isimlendirilmiştir. Tanrılaştırılan İmparator Augustus ve ardından gelen Julius-Claudiuslar ailesi üyeleri ve Aphrodite'ye adanan

Sebasteion, Güney Portiko kabartmaları çizimi.

-İmparatorlar Tapınağı olarak da anılan yapının üst katlarındaki kabartmaların içinde imparatorlar Augustus, Germanicus, Lucius, Gaius Caesar, Claudius, Agrippina'nın betimlemeleri görülmektedir. Birbirine paralel iki portikodan oluşan Sebasteion'un ortasında, tabanı döşeli 14 metre genişliğinde, 90 metre uzunluğunda bir cadde uzanmaktadır; tapınak yapısını ikiye bölen bu cadde, geçişlerin yanı sıra

Sebasteion batı kapısı.

Sebasteion mermer blokları üzerindeki grafitiler.

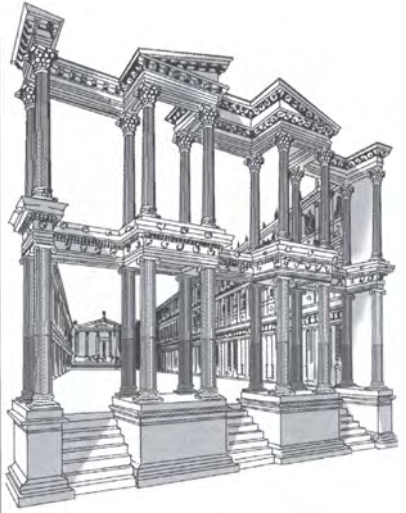
Sebasteion, kuzey portiko sütunları.

Sebasteion güney portikosunun restore edilmiş doğu bölümü.

kutsal özelliğe de sahipti. Sebasteion'un portikoları yarım sütun sıralı üçer kattan oluşmaktadır; en alttaki -dükânların içinde olduğu- sütunlar Dor, ikinci kattakiler İon, üçüncü kattaki sütunlar ise Korinth düzeninde yapılmıştır. Sebasteion'un her iki portikosunun ikinci ve üçüncü

katlarındaki sütunların arası imparatorların, tanrıların ve mitolojik kahramanların nitelikli mermer kabartma panelleriyle kaplanmıştır. Kabartma panellerin etrafı da sanatsal öğelerle çerçevelenmiştir. Kazılarda, portikolarda yer alan 200 kabartma panelin ancak 80 tanesi bulunabilmiştir. Aphrodisias'ın önde gelen kişilerinden Diogenes ve Attalos isimli kardeşler ve aileleri tarafından yaptırılmış Güney Portiko'nun üçüncü katındaki kabartmalar Roma imparatorları ve tanrıları, ikinci katında ise Yunan, Roma mitolojisinde geçen hikâyeleri betimlemektedir. Yine kentin ileri gelen kişilerinden Meandros ve Eusebes isimli kardeşler ve aileleri tarafından yaptırılmış Kuzey Portiko'da ise kazılarda çok az kabartma panel bulunabilmiştir; geç dönemlerde meydana gelen depremlerde yıkılan Sebasteion yapısının mimari elemanları kentin diğer yapılarında kullanılması nedeniyle çoğu kaybolmuştur. Kuzey Portiko'nun ikinci

Sebasteion yapısı rekonstrüksiyon çizimi.

katındaki kabartmalarda imparatorluk sınırları içindeki halklar (ethné) betimlenmiştir; üçüncü katında Roma imparatorları ve tanrıların

Güney Portiko 2. kat kabartması: Bellerophon. (Aph.M.)

betimlemeleri bulunmaktadır. Sebasteion'un batı ucunda bulunan kapı (propylon), Tetrapylon'dan gelen ana caddeye açılmaktaydı; iki katlı olarak yapılmış

Güney Portiko 2. kat kabartması: Meleagros ve Atalante. (Aph.M.)

kapının ön yüzündeki nişlerde Julio-Claudius soyundan gelen kişilerin heykelleri yer almaktaydı; tapınağın doğu yönünde ise basamakların üstünde yapıya hâkim konumda bir tapınak bulunmaktaydı; bu yapı Bizans ve sonrası yapılaşmalarında çok tahrip olmuştur. Sebasteion kazılarında ortaya çıkarılmış nitelikli kabartmalar -Aphrodisias Müzesi'nin kuzey bitişiğine yapılan- *Sebasteion Rölyefleri / Sevgi Gönül Salonu'nda*

sergilenmektedir. Sebasteion'un Güney Portikosu'nun doğu köşesinde kabartmaların kopyaları yerlerine konularak restorasyonu tamamlanmıştır.

Güney Portiko 2. kat kabartması: Herakles tarafından kurtarılan Prometheus. (Aph.M.)

Güney Portiko 2. kat kabartması: Aineas'ın Troia'dan Kaçışı.
Aineas, sırtında yaşlı babası Ankhisos ve -elinden tuttuğu- oğlu Iulus'la
yağmalanan Troia'dan kaçmaktadır. Arkada annesi Aphrodite ise kaçışlarına yardımcı olur.
Yaşlı Ankhisos'in elindeki kutunun içinde Troia'nın tanrısız atalarına ait heykelcikleri taşımaktadır.
(Aph.M.)

Güney Portiko 2. kat kabartması:
Ankhises ve Aphrodite. (Aph.M.)

Güney Portiko'nun ikinci katının -İon düzenindeki yarım sütunların arasındaki- kabartma panellerinde Yunan ve Roma mitolojisiyle yerel mitoloji ve tanrıları anlatan betimlemeler yer almaktadır. Kabartmalar üzerli gruplar halinde dizilmiştir. Kabartmalar üzerinde Bellerophon, Herakles, Dionysos, Nysa, Orestes, Penthesilea, Akhilleus, Ankhises, Aineas, Deianira, Attalante, Antaios, Galataeia, Leda, Meleagros, Nessos, Orestes, Penthesilea, Polyphemos, Prometheus, Triptolemos betimlemeleri yer almıştır. Kabartmalarda ortak

din ve kültür vurgusu egemendir. Konular arasında kahramanca yapılan etkinlikler, Aphrodite ve Troia sıkça işlenmiştir.

Güney Portiko'nun üçüncü katında -Korinth düzenindeki sütunların arasına- imparatorlar ve zaferleriyle, Olympos tanrıları betimlemeli kabartma paneller yer almıştır. Bu betimlemelerde imparatorların zafer kazanan savaşçı yanları vurgulanmıştır; imparatorlar adeta tanrılarla eşdeğer tutulmuştur. Paneller arasında imparatorlardan Augustus, Tiberius, Claudius ve Nero, prensler ve hanedan kadınları betimlemeleri görülmektedir. Betimlemelerde imparatorların barbarlarla yaptıkları mücadeleleri galibiyetle bitmektedir;

Güney Portiko 2. kat kabartması:
Üç Güzeller. (Aph.M.)

Güney Portiko 2. kat kabartması:
Apollon ve Soylu Kahraman. (Aph.M.)

bu kabartmalar içinde Britanya'yı istila eden İmparator Claudius ve Ermenistan'ı istila eden İmparator Nero betimlemeleri dikkat çekicidir. Bu kattaki tanrı kabartmalarının bazıları Hristiyanlar tarafından tahrip edilmiştir.

Kuzey Portiko'nun sütunları arasında, ikinci katta imparatorluk sınırlarındaki halkları betimleyen kabartmalar yer almaktadır. Doğu Afrika'dan İspanya'ya kadar uzanan bölgelerde yaşayan halk betimlemeleri sütunlar arasında kaidelerle birlikte betimlenmişlerdir. 50 kabartmanın yer aldığı kaidelerdeki yazıtlarda bu halkların isimleri okunmaktadır: Mısırlılar, Etiyopyalılar, Andizetoslar, Araplar, Bessoslar, Bosporoslular, Daçyalılar, Dardanoslar, İapodoslar, Yahudiler, Galiçyalılar, Piroustoslar, Rhaitoslar, Trumpiloslar, Girit, Kıbrıs, Sicilya

**Kuzey Portiko
2. kat kabartması:**
Bessos Halkı.
(Aph.M.)

**Kuzey Portiko
2. kat kabartması:**
Proustos Halkı.
(Aph.M.)

**Güney Portiko
3. kat kabartması:**
Dioskur Olarak
Betimlenen
Prens.
(Aph.M.)

► Güney Portiko 3. kat kabartması: Claudius ve Agrippina. (Aph.M.)

► Güney Portiko 3. kat kabartması: Claudius ve Britanya. (Aph.M.)

halkları kabartmalarda betimlenmiştir. Roma'da bulunan bir yapıdan örnek alınarak yontulan betimlemelerdeki yabancı halklar Augustus tarafından imparatorluk topraklarına katılan ülkelerin halklarıdır. Müzede sergilenen Kuzey Portiko'ya ait kabartma panelinde "Nero ve Agrippina, Hemera (Gün), Okeanos (Okyanus)" isimli betimlemeler yer almaktadır.

Güney Portiko 2. kat kabartması: Akhilleus ve Penthesilea. (Aph.M.)

Kuzey portiko 3. kat kabartması Nero ve Agrippina.
Elinde talih ve bereketin simgesi boynuz taşıyan Agrippina, genç oğlunu defne yapraklı bir taçla
taçlandırmaktadır. M.S. 54 yılında tahta çıkışını simgeleyen kabartmada Nero,
kumandanlara özgü pelerin ve zırh giymiştir; miğferi ayağının yanındadır.
(Aph.M.)

1- Kuzey Portiko'dan: Çalılardan Taç Giyen Yaşlı Adam Maskesi. (Aph.M.)

2- Kuzey Portiko'dan: Bosphoros Halkı. (Aph.M.)

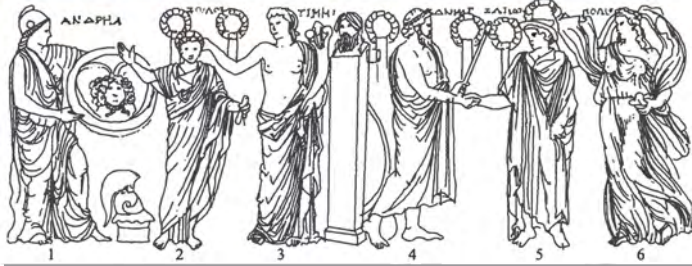
3- Kuzey Portiko'ya ait Halklar ve Yazıtları. (Aph.M.)

4- Güney Portiko 2. kat kabartması: İmparatorların Zaferleri. (Aph.M.)

5- Güney Portiko 3. kat kabartması: İmparator ve Roma Halkı. (Aph.M.)

Kuzey Portiko 2. kat kabartması: Esir Barbar Kadın olarak betimlenen Daçya Halkı. (Aph.M.)

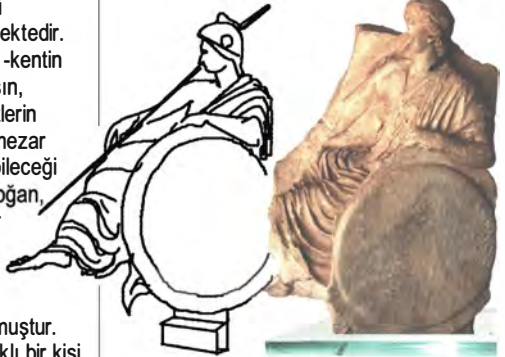
C. Julius Zoilos Anıtı kabartmalı frizi:

- 1- Andreia (Cesaret)
 - 2- Zoilos
 - 3- Time (Onur)
 - 4- Demos (Halk)
 - 5- Zoilos
 - 6- Polis (Şehir).
- (Aph.M.)

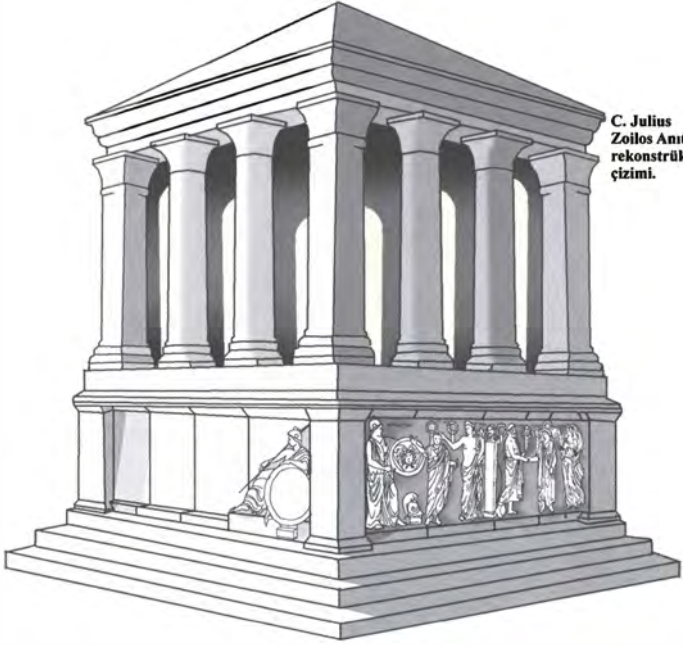
C. JULIUS ZOİLOS ANITI

Aphrodisias'ta birçok yararlılıklar göstermiş -Aphrodite Tapınağı, Tiyatro'nun sahnesi ve Agora'nın kuzey portikosunu yaptıran- C. Julius Zoilos'a ait olduğu düşünülen anıtın kabartmalı frizleri Aphrodisias Müzesi'nde sergilenmektedir. Frizlerin, tiyatronun arka kısmında -kentin kuzeybatısında- bulunmasına karşın, anıtın yeri tespit edilememiştir; frizlerin Zoilos'un mezarına ait olduğu ve mezar anıtının kare şeklinde bir yapı olabileceği düşünülmektedir. Aphrodisias'ta doğan, önce özgürlüğü elinden alınmış bir köleyken Roma İmparatoru Octavianus (Augustus) tarafından özgürlüğüne kavuşturulan Zoilos, imparatorun güvenilir bir yakını olmuştur. M.Ö. 40 yılında Aphrodisias'a varlıklı bir kişi olarak dönen Zoilos kentin yapılmasına

katkılarının yanı sıra, Roma'yla Aphrodisias kenti arasında sıcak ilişkilerin kurulmasını ve Roma'dan birçok ayrıcalıkların alınmasına da katkı sağlamıştır. Gösterdiği yararlılıklar nedeniyle Aphrodisias halkı tarafından kentte heykelleri dikilerek onurlandırılan Zoilos, M.S. 28 yılında ölmüştür.

Zoilos Anıtı frizinden: Roma. (Aph.M.)

C. Julius
Zoulos Anıtı
rekonstrüksiyon
çizimi.

Zoulos Anıtı kabartmaları, Müze girişinde, sağ taraftaki salonun duvarından başlayıp, Zoulos Koridoru'nda devam eder. İlk sırada Sonsuzluk (Aion) ve Roma isimli iki ayrı dikkat çekici kabartma vardır; Aion figürü, uğursuzlukları ve geleceği bildiren bir kâhin gibi elini başına götürmüş, Roma figürü ise kılıç ve mızrak ile gösterilmiştir; soldaki koridorda, Zoulos Anıtı'na ait kabartmalı frizin üzerli grup halinde izlenen bölümünde Zoulos farklı giysi ve duruşla betimlenmiştir. Birinci (sol) grupta Zoulos Roma giysisiyle betimlenmiştir; solunda Andreia, sağ kısmında ise Time vardır. Solunda yer alan Andreia (cesaret) Zoulos'a bir kalkan vermektedir; sağında yer alan Time (onur) ise Zoulos'u taçlandırmaktadır; bu üçlü kabartmayla Zoulos'un askeri cesareti ve Roma vatandaşlığındaki yüceliği betimlenmiştir. Kabartmanın ikinci (sağ) üçlü grubunda ise Zoulos ortada, uzun bir palto ve seyahat şapkasıyla betimlenmiştir; bu grupta solunda

Demos, sağında ise Polis bulunmaktadır; solunda halkı temsil eden Demos elini Zoulos'a uzatmıştır; sağ tarafındaki kenti simgeleyen Polis ise Zoulos'u arkadan taçlandırmaktadır. Zoulos anıt mezarına ait olan diğer kabartma panonun parçaları da frizin sağ tarafında sergilenmektedir; tam olmayan altı parça içinde birincisi Hatıra (Mneme) figürüdür: Ölen kişinin hatıralarının devamını anlatır. İkinci figür Meinos'dur (Minos); Girit'in mitolojik kralı ve yeraltı yargıcı betimlenmiştir; bu figür parçası olasılıkla Zoulos'u yeraltı dünyasında göstermiş kabartmaya ait olmalıdır. Üçüncü figürde Zoulos, himation (kent giysisi) içinde betimlenmiştir. Dördüncü figür Sadakat'tir (Pistis); Kişinin, kentine ve Roma'ya bağlılığı vurgulanmıştır. Beşinci parça bir yazıttır: Mükemmellik (Arete) olarak okunmaktadır. Altıncı figürde ise olasılıkla Zoulos kısa tunikli, kılıç ve kemer kuşanmış asker giysisiyle betimlenmiş olmalıdır.

1

2

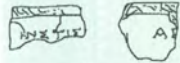

3

4

5

6

C. Julius Zoilos Anıtı'na ait friz kabartmalarının bazı bölümleri eksiktir:

- 1- Mneme (Hafıza veya Hatıra)
- 2- Meinos (Minos)
- 3- Zoisos
- 4- Pistis (Sadakat)
- 5- Ar... (Arete [iyi ahlak] olmalıdır)
- 6- Asker.

(Aph.M.)

C. Julius Zoilos Anıtı frizinden: Aion (Sonsuzluk).
(Aph.M.)

SİNAGOG

Kente, Yahudi topluluğuna ait listenin yer aldığı yazıtlı sütun.
(Aph.M.)

Aphrodisias kazılarında ortaya çıkarılan yazıtlar kentin geçmiş dönemlerde sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına ışık tutmaktadır; kentte tek tanrılı dini inanışın yayılmasıyla pagan inanışı geri plana itilmiş, ilerleyen yıllarda bu inanışa ait tapınak yapıları, kült heykelleri

tahribata uğramıştır. Ele geçen bazı yazıtlarda kentte yaşayan büyük Yahudi topluluğunun varlığı ortaya çıkarılmıştır. Sebasteion, Tiyatro ve Bouleuterion yapılarında ortaya çıkarılmış yazıtlar, kentte yeri bilinmeyen bir sinagogun varlığını güçlendirmektedir; yazıtlı bir sütunda kazanmış listede ise Yahudi topluluğuna ait bireylerin ve sempatanlarının meslekleri ve isimleri sıralanmıştır. Bu yazıtlarda Yahudi olmayan bazı kentlilerin “*dindar*” olarak gösterildiği buna karşılık, Musevi dinine karşı sempati beslediklerini ve bu topluluğun ayinlerine katıldıkları belirtilmektedir. Müzenin doğusunda bulunmuş, sergilenmekte olan -M.S. 4. yüzyılın sonlarına tarihlenen- yazıtlı payenin bitişik iki yüzünde yerel bir

Yazıtlı sütundan detay.
(Aph.M.)

Sebasteion, tören caddesinde bir kapı lentosu üzerindeki grafiti, ‘menorah’dır (yedi kollu şamdan).

sinagoga bağlı ve başışta bulunan kişilerin isimleri kazanmıştır; yazıtın ön yüzünde 110 isim, yan yüzünde ise 25 isim yer almıştır. İki bölüme ayrılmış ön yüzün birinci bölümünde İncil’den alınmış Benjamin, Yehuda, Josef, Yakup, Samuel, Zekeriya gibi isimlerin yanı sıra Yahudilerin tercih ettiği Amantios (Şefkatli) ve Eusabathios (iyi Şabat) gibi isimler yer almıştır; ön yüzün ikinci bölümünde ise “*Tanrıdan Korkanlar*” (Theosebeis) listesinde Yahudilerle bağları olan Greko-Romen isimlerden Aleksandros ve Eutychos gibi isimlere yer verilmiştir. “*Tanrıdan Korkanlar*” listesinde birçok meclis üyesi bulunmaktadır. Yazıtta belirtilen “*Tanrıdan Korkanlar*” listesinden 17, Yahudi listesinden ise 10 kişinin meslekleri sıralanmıştır; tüccar kökenli kişilerin meslekleri arasında yiyecek satıcılığı, ressamlık, yontuculuk, inşaat ve deri işi gibi benzer işler sıralanmıştır. Kentin kuzeydoğusunda yer alan Lykos Vadisi kentlerinden Hierapolis’te Yahudi topluluklarının varlığı saptanmış, nekropol alanında bu topluluğa ait birçok anıt mezar ortaya çıkarılmıştır. İlerleyen kazılarla komşu kentlerde olduğu gibi Aphrodisias’ta da yaşamış farklı dini inanışları olan topluluklara dair veriler daha da artacaktır.

TARİH ÖNCESİ ÇAĞ'IN DİĞER TANIĞI: PEKMEZ TEPE HÖYÜĞÜ

Akropol'ün doğusunda yer alan kentin ilk yerleşim yeri Pekmez Tepe Höyüğü, 125 metre taban çapında, bulunduğu düzlükten 13 metre yüksekliktedir. Höyükte, 1975-83 yıllarında M.S. Joukowski yönetiminde kazı ve değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Sondaj niteliğindeki açmalarda yerleşimin geçmişini aydınlatacak bulgulara erişilmiştir. Höyükte tespit edilmiş X. ve IV. tabakalar arası tarih öncesi döneme aittir. III. tabakadan itibaren tarih çağları başlamaktadır. Son Kalkolitik Çağ bulguları IV. tabakadadır; sonrasında Erken Tunç Çağı tabakaları gelmektedir. Höyükte, anlaşılamayan bir nedenle -olasılıkla- M.Ö. 3. bin yılın ilk yarısında yerleşim sona erip, kentin Akropol tepesinde devam etmiştir. Dar alanlarda yapılan açmalardaki tabakalarda yapı tekniklerinin bütünü aydınlatacak bulgulara ulaşılamasa da taş temelli, ya da taş temelsiz kerpiç duvar kalıntılarına rastlanmıştır. Kazı ve araştırmalarda ele geçen çanak-çömlekler, Joukowski tarafından iki grupta değerlendirilmiştir; birinci gruptaki geniş ve derin gövdeli testiler, ilmi kulplu ve üç ayaklı kaplar, -minik taş ve saman katkılı- gri, siyah ve koyu kahverengi hamurdan yapılmış, açkısız olanları özensiz pişirilmiştir. İkinci gruptaki özenle yapılan, iyi açkılanmış kapların yüzey renkleri kırmızı ve kahverengi arasında değişmektedir. Höyükteki kazılarda, idoller, obsidyenden yapılmış bıçak ve kazıyıcılar, değirmen taşı, vurgu ve ağırlık taşları, ağırşaklar ve taş boncuklar da bulunmuştur. Pekmez Tepe Höyüğü'nde bulunan küp mezarlarda

Pekmez Tepe Hüyükü Akropol'ün doğusundadır.

ise çok sayıda ölü hediyesi ortaya çıkarılmıştır. Bir küp içerisinde üç çocuğun yanmış iskeleti ve ölü hediyesi, başka bir küpte, bir kadına ait olan gömüdeki zengin ölü hediyesi arasında gümüş bilezikler (?), altından ve taştan yapılmış boncuklar, sürahi, ağırşaklar ve yayvan bir kâse ele geçmiştir; olasılıkla kapların içinde yiyecek ve içecekler olmalıydı. İkinci defa gömü yapıldığı anlaşılan bir küpte ise -olasılıkla içine yiyecek konulmuş- gaga ağızlı kaplar bulunmuştur. Pekmez Tepe Höyüğü kazı ve araştırmalarında bulunan eserler Aphrodisias Müzesi'nde sergilenmektedir.

Kentte bulunmuş kaplar. (Aph.M.)

APHRODISİAS MÜZESİ

Aphrodisias Müzesi girişi.

Aphrodisias kazılarında gün yüzüne çıkarılan eşsiz değerdeki eserler önce eski bir Geyre Evi'nde saklanmış / korunmuş, ardından 1971 yılında ören yeri içine bir müze yapılmaya başlanmıştır; 1977 yılında yapımı biten müze, eserlerin restorasyonu ve sergilenmesinin ardından 21 Temmuz 1979 günü ziyaretçilere kapısını açmıştır. Müzede sergilenen eserlerin tamamına yakını Geyre Köyü'nde

bulunan eserlerle Aphrodisias ören yerinde 1961 yılından günümüze kadar yapılan kazı buluntularını içermektedir; çok az sayıda eser ise Aphrodisias'ın yakın çevresinden getirilenlerdir. Yapılan son düzenleme ve değişikliklerle müze çağdaş bir görünüm kazanmıştır; 2009 yılında yeni düzenlemeyle tekrar ziyarete açılan müzede eserler çağdaş müzecilik anlayışıyla sergilenmiş, bilgi panolarıyla ziyaretçiler aydınlatılmıştır.

Aphrodisias Müzesi, İmparatorlar Salonu.

Aphrodisias Müzesi, Sebasteion Rölyefleri - Sevgi Gönül Salonu.

Atrium Evi'nin güney yanındaki kabul salonunda bulunmuş Tondo portreler.:
1-Sokrates. 2- Alkibiades. 3- Pindaros. 4- Aleksandros. 5- Filozof.

Müzenin salonlarında ve vitrinlerde pişmiş toprak kaplar, figürinler, süs eşyaları, cam kapları, dini simge eşyaları, günlük yaşamda kullanılan eşyalar, aletler ve sikkelerin yanı sıra yontu sanatçıların ürettiği muhteşem heykeller, portreler, kabartmalar, lahitler ve dekoratif amaçla yapılmış mimari heykeltıraşlık eserleri sergilenmiştir; müze girişinde, sağa (doğu) döndüğünde, **Tondolar ve Prehistorik Salonu**'nda pencere tarafındaki vitrin içinde görülen pişmiş toprak kaplar sergilenmiştir; içlerinde "gaga ağızlı kaplar, sepet kulplu kap, tutamaklı kap, kesik gaga ağızlı testi, maşrapa, iki kulplu kap, tek kulplu kap, M.Ö. 7-6. yüzyıla ait büyük boy

Girişteki vitrinde sergilenen pişmiş toprak kaplar.

Karia tipi kap, depas, ayaklı büyük mangal" bu vitrin içinde sergilenmiştir; aynı koridorun sol tarafındaki duvarda ise mermer tondo portreler içinde "Alexandros,

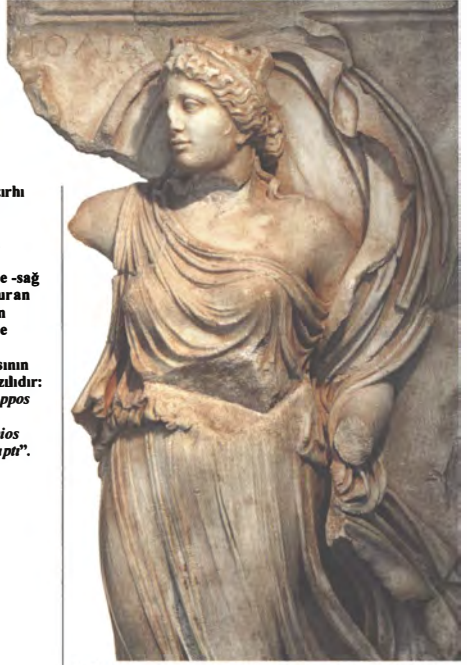
Karia mezar çömleği.
M.Ö. 7. yy.

Thebaili lirik şair Pindaros, M.S. 5. yüzyıldan bir filozof, Sokrates'in arkadaşı ve öğrencisi General Alkibiades, Atinalı filozof Sokrates, Samoslu filozof, matematikçi ve düşünür

Pythagoras" betimlemeleri yer almaktadır; koridorin sonunda ise C. Julius Zoilos Anıtı'na ait frizlerden "Aion (sonsuzluk)" ve "Roma" isimli bölüm kabartmaları sergilenmiştir; Zoilos frizlerinin diğer bölümleri sola dönen Zoilos Koridoru'nda izlenmektedir; bu koridora dönmeden müzenin ilk görülen salonu **İmparatorlar Salonu**'dur. Salonda sergilenen "Traşlı Adam; Sol Gözü Kaymış Sakallı Vali (?); Sakalı Uzmanmış Vali; Konstantinopolis'e Özgü Saç Şekli olan Vali (?); Antoninler Dönemi Saç Stili Olan Genç Kız; Genç Kız; Genç Baş; Antoninler Dönemi'ne Özgü Sakallı Adam; Başını Toga ile Kapatmış Yaşlı Adam; Tanrıça veya Julio-Claudian Prensesi; Rahiplik Tacı Giyinmiş Önde Gelen Vatandaş" isimli portreler görülebilir. Salonun orta yerinde "Tören Zırhı Giyinmiş General", duvar kenarlarında ise "Rahip Tacı Giyinmiş Önde Gelen Vatandaş;

Tören zırhı giymiş general heykeli. Kaide üzerinde -sağ altta- duran miğferin üzerinde yontu sanatçısının ismi yazılıdır: "Chrysippos oğlu Apollonios Aster yaptı".

C. Julius Zoilos Anıtı kabartması. Detay. Polis (Şehir).

Örtülü Genç Kadın; Toga Giyinmiş Genç Heykeli; Taç Giyinmiş Tanrıça; Kbiton ve Himation Giyinmiş Kadın; Toga Giyinmiş Adam" heykelleri sergilenmiştir; bu salonda sergilenen "Mevsimler Labdi" nin kabartmaları ise dikkat çekicidir. İmparatorlar Salonu'ndan sonra Zoilos Koridoru'na girilir; bu bölümde

1- Örtülü Genç Kadın, M.S. 1.-2. yy. 2- Toga Giymiş Genç, M.S. 130-140. 3- Taç giymiş tanrıça. M.S. 1. yy.

C. Julius Zoilos Anıtı frizinden parça: Roma.

Vali Flavius Palmatus heykeli. Konstantinopolis modasında saçlı olan vali senatörlere özgü toga giymiş, elinde törensel mendil (mappa) tutmaktadır. Heykel, -ikinci defa kullanılan bir kaide üzerine- kentin önde gelen ismi Flavius Athenaeus tarafından yaptırılmıştır. M.S. 500. (Aph.M.)

Vali Oikoumenios.

Demos (Halk). M.S. 2. yy.

kent için büyük yararlılıklar göstermiş Zoilos adına yapılmış anıtı süsleyen kabartmalar sergilenmektedir. Koridorun sonunda **Melpomene Salonu**'na geçilir; bu salonda "Uzun Saçlı Çocuk; Toga Giyinmiş Genç; Toga Giyinmiş İmparator; Vali Oikoumenios; Manto Giyinmiş İki Çocuklu Vali; Vali Flavius Palmatus; Musa (Esin Perisi) ve Maskesi; Apollo; bir başka Musa (Esin Perisi); Örtülü Kadın; Vali

Musa (Esin perileri) ve maskeleri. M.Ö. 1. yy. sonları.

Kabartmalı sunak.

Aleksandros" isimli heykellerin yanı sıra "I. ya da II. Theodosius; Sakallı Adam; Labit Kapağından Parmağı Çenesinde olan Kadın; Arkakik Tarzda Herm" isimli

portreler sergilenmiştir. Melpomene Salonu çıkışında ise iki sporcu heykeli "Boksör Piseas; Boksör Candidianus" izleyicileri etkiler. Diğer bölüm **Odeon Salonu**'na girişte ise "Demos, Halk" heykelinin yanı sıra portreler, bir kabartma ve oturan figür heykelleri görülür; Odeon Salonu'nda "Kent Kıyafeti Giyinmiş Adam; Taburede Oturan Çıplak Göğüslü Adam; Görkemli Sandalyede Oturan Çıplak Göğüslü Adam;

Oturan Apollo" heykelleri ile "Filozof Epikouros; Thabaili Lirik Şair Pindaros; Filozof Başı"

portreleri yer alır. Salonun ortasında üst kısmı oyuk, silindirik yüzünde yapraklı ve meyveli

1, 2, 3- Çıplak göğüslü ve kıyafetli oturan adamlar. 4- Oturan Apollo.

çelenk takmış Eros bulunan “Sunak” sergilenmiştir. Salonun çıkışında ise “Büyük Herculanum Tarzında Kadın” heykeliyle “Xenophon ve Sokrates’in Portrelerini Taşyan Çift Herm” portresi görülür. Bitirilmemiş ve tekrar işlenmiş yontular salonunda ise “Yaslanmış Sarhoş Satir; Versailles Artemisi Tarzında Tamamlanmamış Figür; Tekrar İşlenmiş

1- Tamamlanmamış Poseidon (ya da Perseus) ve deniz canavarı. M.Ö. 2.-3. yy. 2- Tamamlanmamış Hermes.

3- Yarı tamamlanmış ya da tekrar işlenmiş yontular. 4- Yaslanmış sarhoş Satir. M.S. 2.-3.yy. (Aph.M.)

Sakallı Adam; Görkemli Bir Çelenk Takmış Genç Tanrı ya da Tanrıça; Tamamlanmamış, Elinde Mürekkep Hokkası Olan Memur; Yarı Tamamlanmış Poseidon (veya Perseus) ve Deniz Canavarı; Polykleitos’un Diskophoros’u Tarzında Tamamlanmamış Atlet; Sebasteion Kabartmasından (?) Kadın Başı; Erkek Çocuğu” yontuları bu salonda sergilenmektedir. Bu salondan vitrinlerin olduğu koridora geçişte “Keten İşçileri Yöneticisi İçin Portreli Stel” ile “Kaya Üstünde Oturan Çıplak Aphrodite” heykeli görülür. Sonrasında görülen kapalı vitrinde “Filozof; Dionysos Şeklinde Masa Ayağı; Alıcı Kuş Tutan Çıplak Çocuk; Kitharası Olan Tamamlanmamış Apollo Figürü; Aphrodite; Siyah-Gri Mermerden Tamamlanmamış Europa ve Boğa; Helios; Giyimli Kadın Torsosu” heykelticikleri sergilenmiştir.

Yan vitrinlerde ise Arkaik ve Klasik Dönem kapların yanı sıra Hellenistik Dönem eserleri “Minyatür Kaplar; İki Kulplu Testicik; Kremasyon Kabı; Kandil; Roma Dönemi’ne tarihlenen “Kulplu Parçası; Unguentarium; Süs Eşyası; Minyatür Kaplar; Kâse; İğne; Zar; Maske; Çanak;

Kapalı vitrinde sergilenen heykelticik.

Dionysos şeklinde masa ayağı. M.S. 2.-3.yy.

Kapalı vitrinlerde değişik dönemlere ait sergilenen pişmiş toprak kaplar, kandiller ve maske.

Kandiller; Yüzük ve Küpeler; Figürin Başı; Aphrodite Madalyonu; Adak Levhası; Küçük Figürinler; Cam Şişeler; Cam Bardak", Doğu Roma (Bizans) Dönemi eserleri "Yüzük; Güneş Saati; El Kantarı; Haç; Kandil, Tabaklar" ve Türk yerleşmesine ait tabaklar sergilenmektedir. **Bir diğer vitrinde** ise Aphrodisias ören yeri ve yakın çevresinde bulunmuş sikkeler sergilenmiştir.

Sergilenen sikkeler.

Kapalı vitrinlerde değişik dönemlere ait sergilenen pişmiş toprak kaplar, figürinler ve takılar.

Pişmiş toprak kap.

Filozof portresi.

Portre.

Sebasteion Rölyefleri Sevgi Gönül Salonu.

Kapalı vitrin sergilemesinden sonra sağa dönerek **Sebasteion Rölyefleri-Sevgi Gönül Salonu**'na geçilebilir. Müzenin kuzey bitişiğinde, 770 metrekarelik alana inşa edilip, 2008 yılında ziyarete açılan müzenin yeni bölümü Sebasteion Rölyefleri-Sevgi Gönül Salonu'nda, Sebasteion yapısının görkemli kabartmaları belirli bir dizgeyle sergilenmiştir. Salona girişte

Kuzey Portiko kabartmaları:
1- Nero ve Agrippina.
2- Hemera (Gün).
3- Kemerli peplos giymiş halk figürü.

sola döndüğünde Sebasteion'un Kuzey Portikosu, ikinci ve üçüncü katlarına ait kabartmalar, yazıtlı kaideler sergilenmiştir. İkinci katta Afrika'dan Batı İspanya'ya kadar imparatorluk topraklarında yaşayan **halkları** betimleyen kabartmalar ve yazıtlı kaideler izlenmektedir. İlk sırada görülen "Nero ve Agrippina; Hemera (Gün); Okeanos (Okyanus)" isimli pano kabartmalar Kuzey Portiko'nun üçüncü katına aittir. Sonrasında gelen kaideler ve üstünde ikinci kata ait "Kemerli Peplos Giyen Halk Figürü; Piroustos Halkı; Daçya Halkı; Bessos Halkı,

Kuzey Portiko kabartmaları: 4- Proustos Halkı. 5- Daçya Halkı. 6- Bessos Halkı.

Kuzey Portiko'ya ait Halklar Yazıtları.

Güney Portiko üçüncü kat kabartması: Dioskur Olarak Betimlenen Prens.

"Girit Halkı" isimli kabartmalar yer almıştır; ikinci kata ait kaideler içinde "Bosporos Halkı; Çalılardan Taç Giyen Yaşlı Adam Maskesi; Kıbrıs" isimli betimlemeler de izlenebilir. Ayrıca kaideler arasında "Rhaitos Halkı; Trumpilos Halkı; Dardanos Halkı; Andizetos Halkı; Sicilya" halkına ait yazıtlar da görülmektedir. Sonrasında aynı sırada Sebasteion'un Güney Portikosu, üçüncü katına ait **Tanrılar ve İmparatorlar** kabartmaları devam etmektedir; bu kata ait

Güney Portiko üçüncü kat kabartmaları: 1- Augustus ve Victoria (Zafer). 2- Dioskur olarak betimlenen prens. 3- Roma ve Gē (Toprak). 4- Nero ve Ermenistan.

kabartmalar üstünde

*"Aphrodisias
Aphrodite's;
Augustus
ve Victoria
(Zafer);
İmparatoriçe
Livia ve
Kurban
Sabnesi;
Dioskor
olarak Bet*

*imlenen Prens; Claudius ve Agrippina;
Dioskor olarak Betimlenen Prens; Roma
Gē (Toprak), Nero ve Ermenistan;
İmparatorların Zaferleri; Claudius ve
Britanya; Tahrip Edilmiş Tanrıça; Tahrip
Edilmiş Zeus; Tahrip Edilmiş Athena;
Tiberius ve Esir; Andreia Tarafından
Taçlandırılan Aphrodite; İmparator ve Roma
Halkı; İki Prens; Victoria (Zafer); Poseidon
ve Amphitrite; Silahlı Roma; Zafer Direğine*

5- Güney Portiko üçüncü kat kabartması: İmparator ve Roma Halkı.

Güney Portiko üçüncü kat kabartmaları: 6- İki prens. 7- Victoria.

Güney Portiko üçüncü kat kabartmaları: 8- Zafer direğine yazıt yazan tanrıça. 9- Nero ve Esir.

Güney Portiko üçüncü kat kabartmaları: 10- Aphrodite tarafından taçlandırılan kült heykeli. 11- Karaların ve denizlerin efendisi Claudius.

12- Güney Portiko üçüncü kat kabartması: Ares betimlemesi.

*Yazıt Yazan
Tanrıça; Nero
ve Esir; Tahrip
Olmuş Aphrodite
Tarafından
Taçlandırılan
Kült Heykeli;
Tahrip Edilmiş
Asklepios;
Karaların ve
Denizlerin Efendisi*

*Claudis; Hygieia; Ares; Ganymedes ve
Kartal;" isimli betimlemeler bulunmaktadır.*

Güney Portiko üçüncü kat
kabartmalarından
Claudius ve Britanya
kabartması.
Çıplak bir savaşçı
görünümündeki pelerinli
İmparator Claudius'un
gövdesindeki kayış üzerinde
kılıç kını ve miğfer vardır.
İmparator, yere düşmüş,
Amazon Savaşçıları gibi
tek göğsü açık tunik giymiş
Britanya'ya ölümcül darbeyi
vurmak üzeredir.
(Aph.M)

Sebasteion'un Güney Portikosu ikinci katına ait **Efsaneler ve Kahramanlar** dizisindeki -salonun güney duvarında, giriş kadar uzanan- kabartmalarda ise *"Oturan Tanrı veya Kral; Ankhisenes ve Aphrodite; Aineas'ın Troia'dan Kaçışı; Aineas'ın*

Güney Portiko ikinci kat kabartmaları: 1- Oturan Zeus. 2- Ankhisenes ve Aphrodite. 3- Aineas'ın Troia'dan Kaçışı. 4- Aineas'ın İtalya'ya varışı.

Güney Portiko ikinci kat kabartmaları: 5- Üç güzeller. 6- Apollon ve soylu kahraman.

İtalya'ya Varışı; Üç Güzeller; Kabraman Zeus'a Kurban Sunuyor; Apollon ve Soylu Kabraman; Soylu Kabraman ve Av Köpekleri; Herakles, Nessos ve Deianira; Sarhoş Herakles; Demeter ve Triptolemos; Nysa ve Bebek Dionysos; Agon; Sarhoş Dionysos; Leda ve Kuğu; Polyphemos ve Galateia; İo ve Argos; Apollon ve Mousa (Esin Perisi);

Güney Portiko ikinci kat kabartmaları: 7- Leda ve kuğu. 8- Polyphemos ve Galateia. 9- Agon. 10- Sarhoş Dionysos. 11. Soylu kahraman ve av köpekleri. 12- Nysa ve bebek Dionysos.

Orestes Delphi'de; Bellerophon; Herakles ve Antaios; Kabraman Çifti; Üç Kabraman ve Köpek; Meleagros ve Atalante; Meleagros ve Yaban Domuzu; Herakles Tarafından Kurtarılan Prometheus; Periler ve Bebek Dionysos; Akhilleus ve Penthesilea" isimli betimlemeler izlenmektedir.

Güney Portiko ikinci kat kabartmaları: 13- İo ve Argos. 14- Bellerophon.

Güney Portiko ikinci kat kabartmaları:

1- Periler ve bebek Dionysos. 2- Akhilleus ve Penthesileia. 3- Meleagros ve Atalanta.

4- Herakles tarafından kurtarılan Prometheus.

Sebasteion kabartmalarının sergilendiği **Sevgi Gönül Salonu**'nun orta kısmında Sivil Bazilika kazılarında bulunmuş, dörtlüye koşar vaziyette bir at ve düşer vaziyette betimlenmiş sürücüsüne ait mavi-gri mermerden yapılmış *"Troilos, At ve Akhilleus"* isimli heykel yer almaktadır; atın üstündeki eğer kaplan postu şeklinde ve altın varaklı olarak mermere monte edilmiştir. Atın sürücüsünün sadece sol bacağından bir parça günümüze ulaşmıştır.

5- "Troilos, At ve Akhilleus" heykeli.

6- Akhilleus ve Penthesileia heykeli.

7- Amazon labdi parçası.

8- Kıvrımlı akantus bitkisi şeklinde akroter.

L biçimindeki kaidesinde bulunan bir delik, anıta bir ikinci kişinin varlığını kanıtlamıştır; sur yapısının duvar örgüsünde bulunan yazıtlı başka bir kaideye -büyük olasılıkla heykelin ilk kaidesiydi- kazınmış yazıtta *"Halk, Troilos'u, atı ve Akhilleus'u dikti"* sözcükleri okunmaktadır. Üç figürden meydana gelmiş anıta, Troilos'un, Troia kentinde atını dörtlüye sürerken Akhilleus tarafından öldürülmesi betimlenmiştir. Olasılıkla anıta, Akhilleus, dörtlüye giden atın üzerindeki Troilos'u saçından çekerek attan indirmektedir. Müzenin Akhilleus ve Penthesileia Salonu'nda,

"Apollo ya da Tanrıça" portresi ile *"Polykleitos'un Diskophoros tipinde Genç Atlet; Üzüm Yaprağından Taş Giyen Herakles; Çıplak Kabraman Akhilleus; Pan'ı, Satir'in Ayağından diken Çıkarırken Gösteren Figür; Çocuk Dionysos ve Satir, Küçük Versiyon; Dionysos ve Satir, Büyük Versiyon; Akhilleus ve Penthesileia"* heykelleri ile *"Kıvrımlı Akanthus Şeklinde Akroter"* sergilenmektedir.

1- Çocuk Dionysos ve Satir (Büyük versiyon). M.S. geç 2. yy. ya da 3. yy. 2- Genç atlet. 3- Üzüm yaprağından taç giyen Herakles. 4, 5, 6- Tanrıça portreleri. 7- Yıldızlarla süslü taç (stephanē) giymiş rahibe. 8- Aphrodite'nin Doğuşu Sahnesi. Ellerinde kayık kürekleri olan sakallı Tritonlar, deniz kabuğunda oturmakta olan Aphrodite'yi taşımaktalar. 9, 10- Rahip tacı giymiş önde gelen vatandaşlar. 11- Yerel Aphrodite kabartması.

Müze gezi yolunun devamı **Aphrodite Salonu**'na çıkar; bu salonda ortada sergilenen kentin simgesi "*Aphrodisias Aphroditesi*" dikkat çekici heykeldir;

bu salonda sergilenen diğer eserler ise "*Rahip Tacı Giyinmiş Önde Gelen Vatandaş; Claudia Antonia Tatiana; L. Antonius Claudius Dometeinos*" heykelleri, "*Tanrıça; Yıldızlarla Süslü Taç (Stephanē) giyinmiş Rahibe; Sakallı Genç Adam*" portreleri ile "*Theodoros tarafından İthaf Edilmiş Yerel Aphrodite*" kabartması sergilenmiştir.

1- Rahip tacı giymiş önde gelen vatandaş. M.S. 2. yy.
 2- Aphrodisias Aphrodite'i M.S. 2. yy. 3- Claudia
 Antonia. M.S. 200. 4, 5- Kuzey Temenos Evi ile
 Tetrapylon Caddesi'nde bulunmuş paye başlıkları.
 6- Aphrodite ve huzur mozaïği. M.S. 2. yy.

Giriş salonunda, girişte "Aphrodite ile Huzur Mozaïği" ile konsollar ve "İnce Giysi ve Manto (Khiton ve Himation) Giyinmiş Kadın; Manto (Chlamys) giyinmiş Kabraman Erkek Torsosu" sergilenmiştir. Müzenin İç Avlusu'nda ise "Nehir Tanrısı" heykeli ile sunaklar, lahitler ve kabartmalar görülmektedir.

Müze çıkışına doğru ilerleyen koridorun başında, tiyatrodan bulunmuş iki "Nike (Zafer) Akroteri" sergilenmiştir; dar koridorun duvarında ise Kuzey Temenos Evi ile Tetrapylon Caddesi'nde bulunmuş "Pave Başlıkları" ilgiyle izlenmektedir.

1

2

3

4

1- Nike figürlü kabartma. 2- Trophe taşıyan Nike.
3- Aslan başı konsol. 4- Medusa başı konsol.
5- Müze İç Avlusu'nda sergilenen yontular.

5

Müzenin bahçesinde Aphrodisias'ın ünlü lahitleri, heykeller, steller, kabartmalar ve küpler sergilenmiştir; ayrıca dış mekânda, Güney Agora, Kuzey Portikosu frizlerinde betimlenmiş insan kabartmaları

Aphrodite rahibinin lahdi.

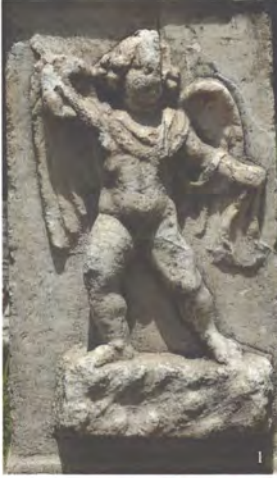
Müze bahçesinde sergilenen lahitler.

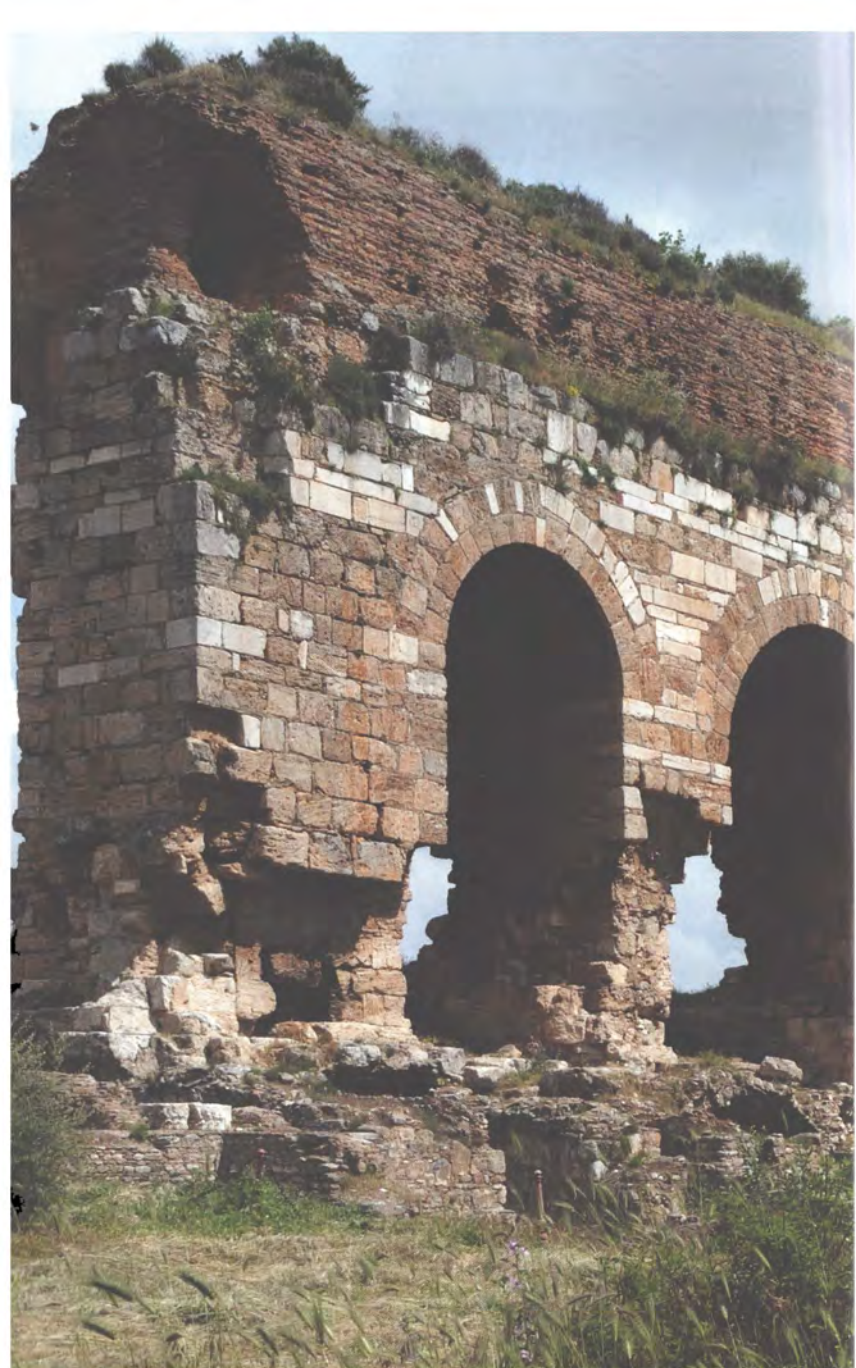
toplu olarak izlenmektedir; aynı yerde üst üste sıralanmış frizlerin üzerindeki onlarca insan başı bir arada dikkat çekici görünüm sergiler. Müze bahçesinde sergilenen yazıtlar ise döneminin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına ışık tutarlar; çok sayıda sergilenen yazıtlardan bir tanesinde M.S. 301 yılında İmparator Diocletianus'un yayınladığı fiyatlar fermanı açıklanmıştır; yazıtta, mermer, yiyecekler, parfümler, ilaçlar vb. ürünler ile ulaşım hizmetlerinin fiyatları sıralanmıştır.

1, 2- Sergilenen yazıtlar.
3- Aslan heykeli.
4- Mermerden tavlâ.
5- Kabartmalı blok.

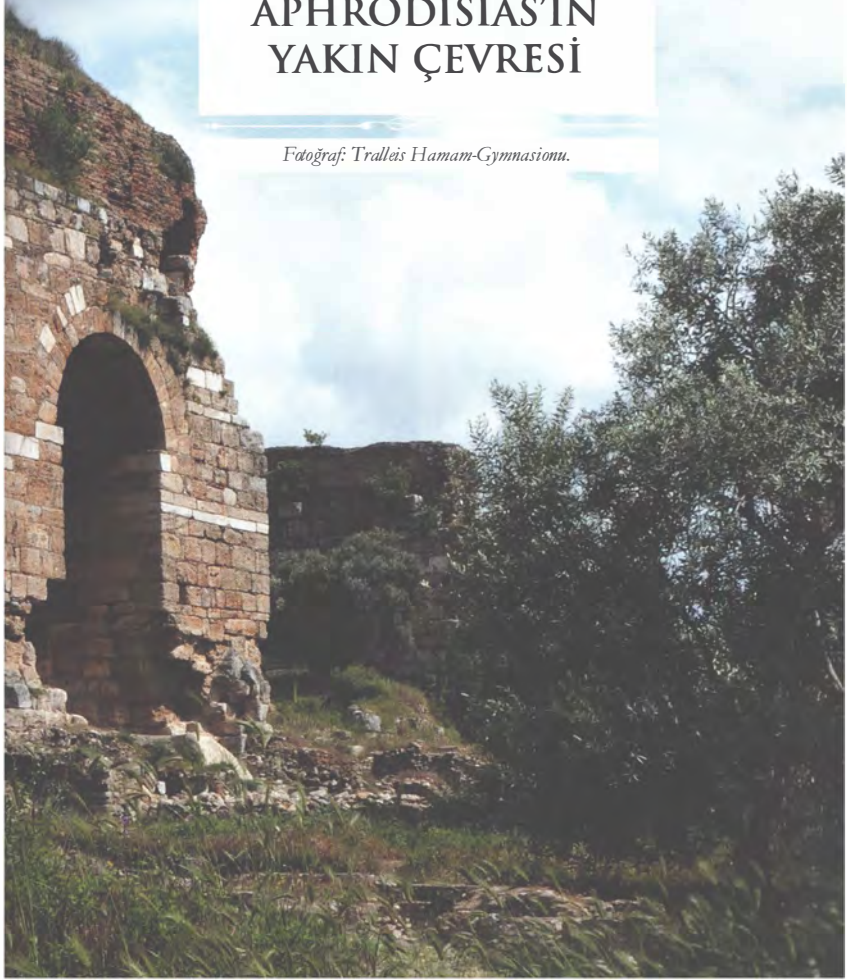
1, 3- Kabartmalı steller.
2- Gladyatör kabartmalı stel.
4- Kabartmalı panel.

bölüm II

APHRODİSİAS'IN YAKIN ÇEVRESİ

Fotoğraf: Tralleis Hamam-Gymnasionu.

KARACASU ETNOGRAFYA MÜZESİ

Aphrodisias'ın 13 kilometre kuzeybatısında yer alan Karacasu İlçesi'nde -2007 yılında ziyarete açılmış- bir etnografya müzesi bulunmaktadır; Karacasu Etnografya Müzesi'nde kaybolmaya yüz tutmuş birçok zanaata ait ürünler sergilenip, bu zanaatların çömlekçi, dokuma, demirci,

Müze de sergilenen giysiler (alt) ve para keseleri (üst).

Müze de sergilenen dokuma, oya işleri.

II/1

APHRODISİAS'IN
KUZEYBATISI

Kahve öğütme makinası.

Dövmec (Havan).

Tartı aleti.

1

2

3

1- Bakır mutfak kapları.

2- Mühürler.

3- Kesici aletler.

derici ve kalaycı, atölyeleri müze içindeki bölümlerde canlandırılmıştır. Müzede, Karacasu çevresinde kullanılmış giyim eşyaları, el işi dantel, oya örnekleri, kilimler, mutfak kapları, bıçaklar, mühürler, kantarlar, zırh ve kalkanlar, ateşli silahlar, ahşap oyma sandık, antik taş bloğundan yapılmış Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. kuruluş yıldönümü yazıtı, İslami mezar taşları ve az sayıda arkeolojik taş eserler sergilenmektedir.

Müzede sergilenen dokuma, oya işleri.

Karacasulu ustalar, binlerce yıllık çömlekçilik zanaatını atölyelerinde sürdürüyorlar.

KARACASU ÇÖMLEKÇİLERİ

Karacasu Etnografya Müzesi'nde canlandırılmış çömlekçi atölyeleri yörede hâlâ varlığını sürdürmektedir; ilçe merkezinden kısa sürede ulaşılan çömlekçi atölyelerinde -binlerce yıllık geleneğin temsilcisi zanaatkarlar -mutfak kullanımına yönelik ve dekoratif amaçlı çömlek kaplar, testiler üretmektedirler; yörenin, çömlek yapımına uygun toprağı elenip, çamur havuzlarında uzun süre bekletildikten sonra "hamur" haline getirilip, "mayalanıp" kadın ve erkek çömlekçi ustaların hünerli ellerinde -yöresel formlarda- biçimlenmektedir; ardından aynı bölgede atölyelerin bitişiğine kurulmuş geleneksel fırınlarda özenle, kıvamında pişirilmektedir; çömlekçi ustaları çömleklerini "... *kıvamında bir ekmek gibi...*" pişirdiklerini söylemektedirler. 1990'lı yılların ortalarına kadar çömlekçi çarkları zanaatkarların ayak gücüyle dönmekteydi; çamur, ustaların hünerli ellerinde adeta "*dans ederek, şişerek, daralarak*" bin bir formda biçimlenmektedir; ustalar, günümüzde elektrik motoruyla dönen çarklarda, Aphrodisias ve çevresinde binlerce yıl öncesinde özgün çömlekler üretmiş ustaların temsilcileri olarak üretimlerini sürdürmektedir.

Pişişmiş, kullanıma hazır toprak kaplar.

1- Ustalar, çamuru, çömlekçi çarklarında biçimlendiriyorlar. 2- Pişirilmeye hazır biçimlendirilip, süslenmiş kaplar. 3- Çamurdan çömleğe. 4- Çamur havuzu. 5- Çömlek fırını.

ANTIÖKHEİA (ANTIÖCHİA AD MAEANDRUM)

Aphrodisias'ın kuzeybatı yakınında yer alan Antiokheia yerleşimi Menderes Vadisi içinde yer alan kentlerden bir tanesidir; Nazilli'nin 20 kilometre güneydoğusunda, Kuyucak İlçesi'ne bağlı -önceki ismi "*Ali Ağa Çiftliği*" olan- Başaran Kasabası'nın doğu yakınlarındadır; köy içinden doğuya giden yolla yaklaşık bir kilometre sonra antik yerleşime ulaşılır. Karayolunun kuzeyindeki -Çubuk Dağı eteğinde yer alan- dik "*Asartepe*" üzerinde kent kalıntıları görülmektedir; günümüzde yüzey üzerinde sur yapıları ve Ortaçağ yapıları ayakta. Antik kaynaklardan Plinius'a göre kent I. Antiokhos tarafında Symmaithos ve Kranaos kentlerinin birleştirilmesiyle kurulmuştur; Strabon ise

Antiokheia yerleşimi Nazilli'nin 20 km. güneydoğusundadır.

Antiokheia, Başaran Kasabası'nın doğu yakınında Asartepe üzerindedir.

deprem bölgesinde olan kentin, nehrin her iki yanında, geniş tarım alanlarına sahip olduğunu aktarmıştır. Kent, Menderes havzası içinde, Menderes'in bir kolu olan Morsynos (Dandelaz) Çayı ile Maiandros (Menderes) Nehri'nin birleştiği yere yakın kurulmuştur. Yine antik kaynaklar Maiandros Nehri üzerinde bir köprü olduğu ve bu nedenle kentin öneminin arttığını aktarmışlardır; ama nehir üzerinde köprünün izine rastlanamamıştır. Kenti, 19. yüzyılın ilk yarısında Hamilton ziyaret etmiştir. Laumonier ise 1940'lı yıllarda kentte yüzey araştırmaları yapmıştır. Günümüzde fazla kalıntı görülemeyen Antiokheia'da, 19. yüzyılda yapılan araştırmalarda stadyum, akropolis duvarları, kemerler olduğu belirlenmiştir; kentin akropolünde bulunan Ortaçağ Kalesi'nin bir kısmı günümüze sağlam ulaşmıştır; kale duvarlarında çok sayıda devşirme mimari parçalar gözlenmektedir;

Antiokheia yerleşimi yapı temel izleri.

araştırmalara göre tiyatro yapısının kentin kuzeybatısında olduğu öne sürülmüştür; 19. yüzyıl aktarımlarına göre kent yapılarının yok olmasına, mimari blokların sonraki yüzyılda çevre köy yerleşimlerinde kullanılması neden olmuştur.

KESTEL

Kestel Köyü, Nazilli'nin kuzey-doğusunda, Nazilli-Denizli karayoluna 5,5 kilometre uzaklıktadır. Kestel Köyü'nde antik yerleşimi ilk ele veren bir konut duvarındaki işlenmiş taşlardır; köyün camisinin avlusunda bir İslami türbe, onun da yanında olasılıkla Bizans kilisesine ait olduğu sanılan duvar kalıntısı görülür. Köy içinde diğer dikkat çekici yapı kalıntısı ise -bir evin bahçe duvarı işlevini de gören- kalın duvar örgüsüdür. Modern yerleşim dışındaki antik yerleşim izlerine köyün kuzey ve güneyindeki tepelerde rastlanır;

Kestel Köyü içindeki tonozlu duvar yapısı.

Köy evi duvarında kullanılmış antik blok taşlar görülmektedir.

Kestel Köyü meydanı ve kadınların imecesi.

köyün güneyinde, akarsu yatağı kıyısında duvar kalıntıları görülmektedir.

Köy girişinde, karayolunun altındaki meydana bir yaz günü Kestel Köyü kadınları komşularına imeceye gelmişler; kadınlar binlerce patlıcanın içini boşaltıyor kurutulması için; elleri makine gibi çalışıyor; köy içinde evlerin teraslarında kurutulmak için iplerin üzerine asılmış patlıcanlar... İmece dayanışmasında yer alan kadınlar

Köy camisi avlusundaki türbenin içi.

işlerini tamamlayıp evlerine dağılıyorlar; Antik Dönem'de de kent kadınları aynı dayanışma içinde miydi acaba? Belki de bu gelenek yüzyıllar, hatta bin yıllardan süzülerek günümüze ulaşmıştır.

MASTAUURA

Mastaura, Nazilli'nin yaklaşık 3 kilometre kuzeyinde Bozyurt (Mastavra) Köyü'nün yakınlarındadır; antik yerleşim, köyün 1 kilometre kuzeyindeki derenin doğu ve batısındaki bağ-bahçe içlerinde ve kuzeydeki tepeler üzerindedir; kent yerleşimi tepelerin güney yamaçlarında görülmektedir. Antik yerleşimin güneydoğusunda, bağ-bahçe içlerinde Roma Dönemi özelliklerini gösteren mezarlar vardır; tonozlu mezar anıtları oldukça büyüktür; ayrıca dere yakınlarında görkemli bir teras duvarı görülmektedir. Kent akropolünün derenin kuzeydoğusundaki dik tepenin üzerinde olduğu öne sürülmüştür. Yerleşim içinde görülebilen diğer yapı ise tiyatro kalıntısıdır; bir teras duvarına dayanan sahne yapısı görülebilen tiyatronun oturma basamakları tahrip olmuştur.

Antik yerleşim, Bozyurt (Mastavra) Köyü'nün 1 km. kuzeyindeki derenin her iki yanında ve yamaçlarda görülmektedir.

1, 2 - Mastaura yerleşiminde tonozlu yapılar. 3- Köy kahvesi bahçesinde sütun altlığı.

Mastaura ismi antik kaynaklarda da geçmektedir. Strabon, Mastaura'dan

"Nysa'nın komşusu..." olarak söz eder. Mastaura, Menderes Nehri vadisinde kurulmuş, uygun iklim koşulları, savunmaya uygun verimli topraklarıyla önemli bir kent olmuştur. Olasılıkla Lidyalılar tarafından kurulduğu düşünülen Mastaura'nın başka önemli yanı da Efes'i Celenea'ya bağlayan ticaret güzergâhı üzerinde oluşu ve para basma ayrıcalığına sahip oluşudur; Romalı

tarihçi Pilinius (M.S. 1. yy) kentin önemini *"Roma Dönemi'nde para basacak kadar güçlenmiştir..."* sözleriyle açıklamaktadır. Pilinius ayrıca Mastaura'nın Menderes Vadisi'nin kuzeyindeki diğer kentler Tralleis ve Brioula gibi Augustus Dönemi'nde Roma prokonsülünün ikametgâhı ve Conventusu'nun (yargı merkezi) merkezi Efes'e dâhil edildiğini aktarmıştır. Nümizmatik verilere göre, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde para basma ayrıcalığına sahip Mastaura kent pantheonu içinde tapınım yapılan tanrı/tanrıçalar arasında Demeter, Athena, Leto, Apollon ve Hekata'nın (?) olduğu yapılan bilimsel araştırmalar sonucu anlaşılmıştır. İmparator portrelerinin yer olmadığı sikkelerde kentte tapınım yapılan tanrı ve tanrıçalarının betimlemeleri vardır.

AKHARAKA

1, 2, 3, 4, 6- Akharaka, Pluton ve Kore Tapınağı kalıntıları. 5- Roma Dönemi'ne ait sunak. Ay.A.M. (Aydın Arkeoloji Müzesi).

Akharaka kutsal alanı, Nysa'dan, batıdaki Tralleis'e uzanan antik yol üzerinde, Sultanhisar'ın 4,5 kilometre batısında, Salavatlı Kasabası'nın 1 kilometre kuzeydoğusundadır. Antik Dönem'de fay hattı kırıklarından çıkan zehirli gazların bulunduğu yerler, yeraltı dünyasıyla ilişkilendirilmiştir; Hierapolis ve Menderes Magnesiası'nda da bu tür kutsal yerler bulunmaktadır. Jeolojik yapısı gereği bölge zengin, "şifalı" termal sulara sahiptir; yeraltı kırıklarında biriken zehirli gazların çıktığı yerler yeraltı dünyasıyla -"ölülerin efendisi, tanrısal güçler" Pluton ve Persephone (Kore)

ile ilişkilendirilmiştir; Antik Dönem'de bu gibi yerlere Plutonium ya da "*Cebennem Kayıkçısı*"ndan kaynaklanan Kharonion denmektedir. Strabon, Akharaka'daki kutsal alanla ilgili ayrıntılı bilgiler vermiştir: "*...Tralleis-Nysa arasında Nysalıların Akharaka olarak isimlendirdiği bir köy vardır.. burada Plutonium ile Pluton ve Persephone'nin tapınakları vardır. Ayrıca kutsal alanın üstünde ürkütücü bir Kharonion isimli bir mağara vardır...*". Strabon, hastaların buraya gelerek rahiplerle birlikte yaşayıp tedavi edildiklerini aktarmıştır; ayrıca, Kharonion'un sağlıklı insanlar için olmadığını ve öldürücü özelliği

7, 8- Akharaka, Pluton ve Kore Tapınağı kalıntıları.

sahip olduğunu, Akharaka'da her yıl düzenlenen şenliklerde gençlerin bir boğayı sürükleyerek mağaraya soktuklarını, içeride bir süre kalan boğanın düşüp öldüğünü belirtmiştir. Söz konusu mağara açıklanan yerde bulunamamıştır; Vedat İdil'e göre, araştırmalarda batı yakınında Sarısu denilen kükürtlü suyun çıktığı yerde tonozlu yapılara rastlanmıştır; İdil'e göre, olasılıkla bu yapılar Strabon'un söz ettiği Kharonion isimli zehirli gazın çıktığı mağara olmalıdır. Salavatlı Köyü'nün kuzeydoğu yakınındaki yerleşimde yapılan araştırmalarda bu yer Plutonium Kutsal Alanı olarak tanımlanmıştır; yerleşim içindeki Pluton ve Kore Tapınağı alanında 1909 yılından günümüze kadar yapılan araştırma ve kazılarda tapınağın yapısıyla ilgili verilere ulaşılmıştır. Tapınak, kuzey-güney yönde 6 x 12 sütun sayısında, Dor düzeninde inşa edilmiştir. Tapınağın girişi kuzey yöndedir; olasılıkla Nysa'dan gelen kutsal yol tapınağın güneyinden geçip, batıya kıvrılarak, Plutonium ve Kore'nin sunağının olduğu meydana çıkıyordu.

NYSA

Güneybatı Anadolu'da yer alan antik Menderes Nysa'sı, Aydın İli'nin 30 kilometre doğusunda bulunan Sultanhisar İlçesi'nin 3 kilometre kuzeyindedir. Kent, Menderes Ovası'na bakan Aydın Dağları'nın (Mesogis) güney yamacında, Tekkecidere'nin her iki yanında dik, derin bir boğaz içine kurulmuştur. Antik Karia

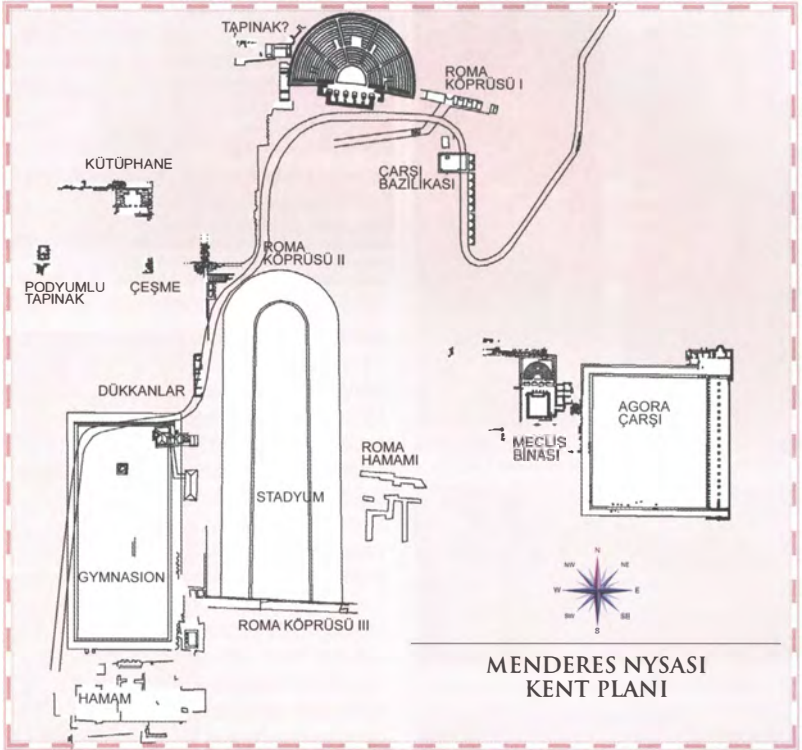
Sultanhisar'ın 3 km. kuzeyinde olan Nysa yerleşimi Menderes Ovası'na hakim bir tepe üzerindedir.

bölgesinde yer alan Nysa kenti hakkında antik kaynaklar bilgi vermektedir. Kentte eğitim aldığı bilinen Strabon, Nysa'nın bir derenin iki yakasında kurulmuş "*çifte kent*" olduğunu, dere üzerine kurulan

Nysa'dan, Kadın Heykeli, Roma Dönemi. Aydın Arkeoloji Müzesi. (Ay.A.M.)

stadyum ve köprülerle kentin iki yakasının bağlandığını belirtmiştir; Strabon Nysa'nın, Peloponnes'de, Sparta'dan gelen üç kardeş, Athymbros, Athymbrados ve Hydrellos tarafından kurulan üç ayrı küçük kentin birleşmesiyle oluştuğunu aktarmıştır; sonradan Athymbros, kurucu

Tekkecidere üzerindeki köprü.

olarak kabul gördüğünden kent, Athymbra olarak isimlendirilmiştir; Antiocheia olarak da anılan kentin ismi M.Ö. 2. yüzyılın başlarında Nysa olarak geçmektedir.

Byzantionlu Stephanus ise Nysa'nın Suriye Kralı Sleukos'un oğlu Antiochos Soter tarafından -eşine ithafen- kurulduğunu aktarmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde 200 yıl süren Pax Romano (barış) döneminde Batı Anadolu kentlerinde olduğu gibi Nysa da önemli yapılarıyla gelişerek bir kültür-sanat merkezi olmuştur; Efes kentindeki Celsus Kütüphanesi'nden sonra ayakta

kalmış diğer **Antik Dönem kütüphanesi** Nysa kentindedir. Kazılarla ortaya çıkarılan tiyatro sahnesi podyumundaki kabartma frizleri dikkat çekicidir; frizlerdeki

Nysa'dan: 1- Kemik kabartma parça, Roma Dönemi. 2. Figürin, Sadaklı Epheb (genç sporcu). (Ay.A.M.)

Nysa yerleşimi.

Menderes Ovası'nı gören kentin kütüphanesi.

betimlemelerde bağcılık ve şarapçılık tanrısı Dionysos'un bu kentte yaşamını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Kent, Roma Dönemi'nde M.Ö. 133-111 yılları arasında Cistophorus türü sikke basmıştır. Nysa bölgesi Bizans Dönemi sonrası 12. yüzyıldan itibaren Selçuklu Türklerinin

Gerontikon, Meclis Binası yakınlarında bezemeli mimari blok.

egemenliğine girmiştir. Kentin yeniden keşfi 18. yüzyılın sonunda -Dilettanti Derneği adına kente gelen- arkeolog R.Chandler, Mimar S. Revett, ressam W. Pars ile başlamıştır; bu üçlünün ziyaretinin ardından 1826 yılında Leon de Laborde ve Alexander de Laborde kardeşler Nysa'ya gelerek araştırmalarda bulunmuşlardır. 1833 yılında İngiltere'nin İzmir konsolosu F. V. J. Arundell, 1835 yılında ise Fransız Charles Texier Nysa'ya uğramıştır. Nysa'da ilk kazılara 1909 yılında Alman ekip tarafından başlanır; bunu 1921 yılında Yunanlıların kısa dönem kazısı izler. 1960'lı yıllarda İzmir Arkeoloji Müzesi, 1980'li yıllarda

Nysa'dan: 1- Kadın Heykeli, Roma Dönemi. 2- Yunus ve çocuk heykeli, Roma Dönemi. (Ay.A.M.)

ise Aydın Arkeoloji Müzesi kazılar yapar; 1990 yılından itibaren Nysa'da düzenli, uzun süreli kazılara başlanmıştır; 1990 yılından 2010 yılına kadar Nysa kazılarını Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Vedat İdil başkanlığında ekip sürdürmüştür. Günümüzde, Aydın Arkeoloji Müzesi başkanlığında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü bilim ekibi kazıları sürdürmektedir. Nysa'da son yıllarda yapılan kazı ve restorasyonla birçok yapı gün yüzüne çıkarılmıştır; kentte

Nysa'dan: 1- Dionysos başı, Roma Dönemi. 2- El parçası, Roma Dönemi. (Ay.A.M.)

görülebilir yapılar, Sur Duvarları, Gymnasion, Stadyum, Kütüphane, Tiyatro, Dükkânlar, Gerontikon (Yaşlılar Meclisi) Meclis Binası, Agora, Roma Köprüleri, Tünel, Su Deposu, Pazar Bazilikası, Roma Hamamları, Kiliseler ve Nekropol alanındaki tonozlu mezarlardır. **Gymnasion**, kente girişte, bilet gişelerine gelmeden yolun güneyinde görülebilen bir yapıdır; asfalt yol yapıyı adeta

bölmüştür; 170 x 82 metre boyutunda dikdörtgen bir alanı kaplar; M.S. 2. yüzyılda inşa edilen, geniş bir palaestraya (orta avluya) sahip gymnasion yapısında gençlerin bedensel ve düşünsel eğitimi gerçekleştiriliyordu; yapının ortasında daha erken döneme tarihlenen bir sarnıç bulunur. Palaestranın etrafı tiyatro maskarıyla süslenmiş kemerli sütun sıralarıyla çevrilidir. Yapının güneydoğusunda, kentin

Gymnasion kalıntıları.

doğusuyla bağlantı sağlayan bir köprü kalıntısı vardır. Gymnasion'un güneyinde, yapının işlevselliğiyle bağlantılı bir hamam kalıntısının kemerli kuzey duvarı görülebilmektedir. Yapı, M.S. 6. yüzyıldan itibaren işlevselliğini yitirmeye başlamıştır. **Stadyum** yapısı, -kenti ortadan bölen- Tekkecidere yatağının geniş yerine inşa edilmiştir; 30 bin izleyici kapasitesine sahip stadyum, 192 x 44 metre boyutundadır. Stadyumun günümüzde görülebilen batı oturma basamakları arazinin doğal eğimine göre inşa edilmiştir; doğu basamakları ise birbirine paralel, eğimli olarak yükselen tonoz kemerlerin üzerine oturtulmuştur.

Stadyum.

Kütüphane'ye uzanan taş döşemeli yol.

Hippodamos sisteme (ızgara plana) göre kurulmuş kentin birçok yerinde yapıları birbirine bağlayan **sokak ve caddeler** kazılar sonunda ortaya çıkarılmaya başlanmıştır; derin vadi içinde cadde

ve sokaklar, kurulan **köprülerle** birbirine bağlanmıştır. **Tiyatro** yapısı, stadyumun kuzey yakınında 73 x 99 metre boyutundaki bir alana oturmuştur. At nalı şeklinde oturma alanına (cavea) sahip tiyatro yapısı M.Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir. Sahne binası ve önündeki çok katlı sütunlu mimari bölüm M.S. 120-140 yılları arasında olasılıkla iki katlı olarak inşa edilmiştir. M.S. 178 yılında meydana gelen depremde yıkılan sahne binası M.S. 180-200 yılları arasında üç

Menderes Ovası'nı gören 12 bin izleyici alan Tiyatro.

katlı olarak yeniden ayağa kaldırılmıştır. Sahne binasının önündeki çok katlı cephe mimarisini taşıyan yüksek podyumlar Hierapolis, Perge ve Side tiyatrolarında olduğu gibi kabartmalı frizlerle süslenmiştir; tiyatronun 38 metre uzunluğundaki sahne yapısının 6 podyumuna ait 26 kabartmalı friz içinde Pluton ile Kore'nin evliliği, şarap tanrısı Dionysos'un yaşamı ve kentin coğrafyasından da alıntılar betimlenmiştir; koruma amaçlı, frizlerin yerlerine kopyaları konularak asılları Aydın Arkeoloji Müzesi'ne taşınmıştır. Tiyatro basamakları ortadan bir geçit (diazoma) ile ikiye ayrılmıştır; üst oturma bölümünde 26, altta ise 23 basamak yer alır. Alt kısım sıraları 10 merdivenle 9 bölüme ayrılır; üst bölümde ise 17 adet merdiven vardır. Tiyatro 12 bin izleyici kapasitesine sahiptir. **Gerontikon (Yaşlılar Meclisi) Meclis Binası** kentin doğu tarafında, agoranın kuzeybatısındadır. M.S. 2. yüzyılın ortalarında Nysalı varlıklı kişi Sextus Iulius Antoninus Pythodoros tarafından -annesinin vasiyeti üzerine- yeniden inşa edilmiştir. Meclis Binası 23,55 x 27,84 metre boyutunda dikdörtgen bir alana oturur; yapının önünde üstü açık bir ön salon kısmı vardır; sahne binası iki katlı olan yapının 12 basamaklı oturma sıraları yaklaşık 700 kişi kapasitelidir; yapıya güneyden 5 kapıyla girilir; kuzeyinde ise kemerli bir galeri bulunur; bu kısımda 5 metre aralıkla 4 adet eliptik sütun bulunur. Kalın duvarları nedeniyle olasılıkla yapının üstü kapalıydı; orkestra kısmının taban kaplamaları

Aydın Arkeoloji Müzesi'nde olan Tiyatro sahnesinin podyum frizleri: 1- Tiyatro sahnesi birinci podyum frizi: Nymphe, Dağ Nymphesi, su kaynaklarını simgeleyen Nymphe ve Nehir Tanrısı (sol sayfada). 2- Tiyatro sahnesinin ikinci podyum frizi: Tanrıça Artemis-Athena- Nymphe; Aphrodite-Demeter-Hermes-Dionysos-Nymphe betimlemeleri. 3- Bebek Dionysos'un banyo sahnesi. 4- Sahnenin beşinci podyum frizi: Demeter-Hekate, Eros ve yaban domuzu. 5- Sahnenin beşinci podyum frizi: Demeter, Kore ve Triptolemos bir tahıl tarlasında. (Ay.A.M.)

-koruma amaçlı- kumla kapatılmıştır. Meclis Binası'nın güneyindeki yapının tabanı dikkat çekici mozaiklerle kaplıdır. Kentin **Agora'sı**, Meclis Binası'nın doğusunda 113,5 x 130 metre boyutunda bir alanı kaplar. Dört tarafı portikolarla çevrili Agora'nın orta kısmı 88,5 x 102 metre boyutundadır. Olasılıkla Geç Hellenistik Dönem'de inşa edilmiş yapı Bizans Dönemi'ne kadar kullanılmıştır. Agora'nın etrafını kuzey ve doğuda çift sıralı İon düzeninde, güney ve batıda ise tek sıra sütunlu Dor düzeninde stoalar

6- Tiyatro sahnasının altıncı podyum frizinden:
Sandalını bağlayan figür ve müzisyenler.
7- Sahnenin altıncı podyum frizinden:
Müzisyenler ve dans eden menadlar.
8- Sahnenin altıncı podyumunun sonu:
Keçi ile panterin arasında Pan. (Ay.A.M.)

çevirir; kuzey stoanın arkasında ise tonozlu dükkân sıraları görülmektedir. Agora'nın batı stoasına teğet, kuzey-güney yönde uzanan ana cadde bulunur; batı stoada Agora'ya girişi sağlayan bir kapı vardır. Kentin **Kütüphane'si**, Gymnasion'un 150 metre kuzeyindedir; 25 x 14 metre dış, 13,3 x 8,7 metre iç mekân ölçülerine sahip yapı, Efes'teki Celsus Kütüphanesi'nden sonra -Antik Dönem'den kalma- korunarak günümüze

Agora'nın kuzeybatısında bulunan Gerontikon (Yaşlılar Meclisi) Meclis Binası 700 kişiliktir.

sağlam ulaşmış ikinci kütüphanedir; ahşap koridorlar aracılığıyla ulaşılan iki katında 16 kitap rafı yer almaktadır; gerçekleştirilen restorasyonla yeni görünümünü alan yapı, ayrıca toplantı salonu ve mahkeme salonu olarak da işlev görmüştür; iç odanın kuzey kısmında konuşmacıların ve yargıçların kullandığı yükseltilmiş platformdan merdivenle ikinci kattaki 6 arşiv odasına geçilmektedir; 4. yüzyılın sonu ya da 5. yüzyılın başında onarım görmüş olan yapı 6. yüzyıldan itibaren işlevini yitirmeye başlamıştır; 900'lü yıllarda bir şapele dönüştürülen Kütüphane'nin güney kısmına mezarlık yapılmıştır; bu mezarlık

▲ Agora, 113,5 x 130 m.lik bir alanı kaplar.

- 1- Agora yakınlarında bulunmuş kabartmalı friz.
2- Agora'nın kuzeyindeki tonozlu yapı.

alanında Kütüphane'yi yaptıran kişiye ait -Aydın Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen- bir lahdin yanı sıra 12 mezar tespit edilmiştir. Strabon'un da söz ettiği **Tünel**, Tiyatro'nun doğusunda görülür; yaklaşık 100 metre uzunluğundaki tünelin işçiliği dikkat çekicidir;

Nysa Kütüphanesi, Efes'teki Celsus Kütüphanesi'nden sonra Antik Dönem'den korunarak günümüze sağlam ulaşmış ikinci kütüphanedir.

Tünel, Tiyatro'nun doğusundadır.

Tünel, yaklaşık 100 m. uzunluğundadır.

su geçişi ya da gizli geçişler için yapılmış olmalıdır; tünelin içinde çok sayıda niş görülür. Kentte bulunan **Roma Hamamları** ise Meclis Binası'nın güneybatısındadır; gösterişli yapının doğusunda bir havuzu vardır.

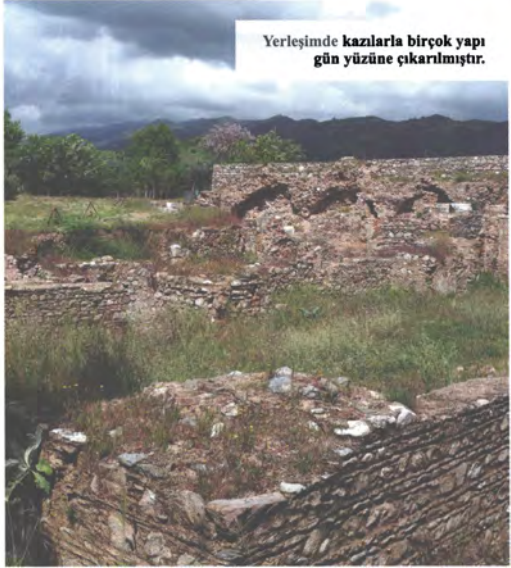
Roma Hamamları.

**Tralleis yerleşiminin kuzeyindeki
Kestane Dağları.**

TRALLEİS

Tralleis antik yerleşimi, Aydın İli'nin iki kilometre kuzeyinde Kestane dağlarının güney eteğine kurulmuştur; modern Aydın kentyle iç içedir. Bölgede yaşanan şiddetli depremler ve saldırılar sonrası terk edilen kentin yapılarına ait mermer bloklar, mimari parçalar, heykeller, kabartmalar sonraki dönem yerleşimlerinde kullanılmıştır. 19. yüzyıl gezginleri tiyatro ve diğer yapıların içinde çok sayıda kireç kuyuları ve taş ocakları gördüklerini aktarmışlardır; bu tahribat sonucu kentte ayakta kalmış, görülebilen tek yapı kalıntısı Gymnasion'un üç kemerli görkemli girişidir. Son dönem kazı ve restorasyonlarıyla birçok yapı ortaya çıkarılmış, kent daha da tanınır hale gelmiştir. Tralleis, Menderes Ovası'na hâkim konumuyla, Smyrna'dan (İzmir),

**Yerleşimde kazılarla birçok yapı
gün yüzüne çıkarılmıştır.**

Efes, Menderes Magnesiası, Tralleis, Nysa ve Laodikeia'ya uzanan ticari ve askeri yönden önemli bir yolun üzerinde olması nedeniyle antik kaynaklarda Efes gibi büyük kentler arasında anılmıştır; kent kültür-sanat alanında da Roma dünyasında tanınmış bir kentti;

Ören yeri kazı alanı.

Tralleis'ten: Gladyatörsteli, Roma Dönemi. (Ay.A.M.)

Tralleis'ten: Çocuk heykeli, Roma Dönemi (sol).
Aphrodite heykelciği, Roma Dönemi (sağ). (Ay.A.M.)

Heykeltraşlık Okulu ve işliklerinde yetişen Tralleisli yontu sanatçılarının kent içinde ve Roma topraklarında ürettiği heykeller tanınır, aranır olmuştur; kentte yetişen ünlü yontucular arasında Artemidoros'un çocukları Apollonios ve Tauriskos kardeşler yaptıkları yontularla ünlenmişti. Bir başka Tralleisli yontu sanatçısı ise -Roma'da Pompeius tiyatrosu için yontu yapan- Perklymenos'tur; Tralleis yontuculuk ekolü M.Ö. 2. yüzyıldan, M.S. 1. yüzyılın sonlarına kadar üretilen eserlerle tanınmaktadır. Tralleisli sanatçıların ürettiği

Tralleis'ten: Kadın heykeli biçiminde sütun ya da dikme (karyatid). Erken Roma Dönemi. (İst.A.M.) (sol), Ephebos (Genç atlet), Erken Roma Dönemi. (İst.A.M.) (sağ).

6- Horozköy yolu üzerinde görülen tonozlu mezar.
7- Nekropol'de bulunmuş lahitler.

Tralleis'ten:
1- Nymphe heykeli, Erken Roma Dönemi. (İst.A.M.)
2- Aphrodite heykeli, M.Ö. 2. yy. (Ay.A.M.)
3- Kadın başı, Erken Roma Dönemi. (İst.A.M.)
4- Komedya maskesi giymiş adam, Roma Dönemi. 108,5 cm. (İst.A.M.)
5- Herakles kılıklı uyuyan Eros. 58 cm. (İst.A.M.)

Tralleis'ten: Pişmiş toprak figürin. (Ay.A.M.)

Tralleis ve çevresinde ilk yerleşim -günümüzden 6500 yıl öncesine tarihlenen- Dedekuyu'da, **Deştepe Höyüğü**'nde ortaya çıkmıştır; höyükteki yerleşimin sona

ermesinin ardından Topyatağı'nda yerleşim sürmüştür. Tralleis, Aydın ili'nin kuzeyinde Trakyalılar ve Argoslular tarafından Dor göçleri sonrasında kurulmuştur. Farklı antik kaynaklarda Karia ya da Lidya sınırları içinde gösterilmiştir. Strabon ve kilise kayıtlarında ise Karia kenti olarak geçer; buna karşın kazı ve araştırmalarda

heykeller Türkiye müzelerinden Aydın Arkeoloji Müzesi, İzmir Tarih ve Sanat Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin yanı sıra dünyanın sayılı müze ve koleksiyonlarında bulunmaktadır.

Karia diliyle çok az yazıt bulunabilmiştir. M.Ö. 546 yılında Lidya'nın Perslere yenilgisinden sonra Tralleis de Pers satraplığı yönetimine girmiştir. Kent, M.Ö. 334 yılında Büyük İskender'in gücü karşısında direnmayerek himayesini kabul etmiştir; Roma ile Suriye arasındaki savaşta Suriye tarafını tutan kent sonrasında Bergama Krallığı topraklarına dâhil edilmiştir; Bergama yönetimi altında gelişip büyüyen kentte -ekonomik ayrıcalığın ve üstünlüğün göstergesi-

Tralleis'ten:
Eros figürünü.
Hellenistik Dönem.
(Ay.A.M.)

Cistophorus türü sikkeler basılmaya başlanmıştır. Bergama Krallığı toprakları -kralın vasiyeti üzerine- Roma'ya dâhil edilmesinin ardından Tralleis, bu vasiyetnameye karşı çıkan II. Eumenes'in oğlu Aristonikos yanında tavrı almış,

Roma karşıtı bu tavrı nedeniyle cezalandırılarak nitelikli Cistophorus basmasına son verilmiştir. Tralleis, M.Ö.

89'da Pontus kralı IV. Mithridates'in

Roma'ya karşı başlattığı isyanda -yine Roma'ya karşı- Mithridates'in yanında yer almış, Roma'nın Pontus isyanını bastırmasından sonra -Tralleis bu tavrı yüzünden- ağır şekilde cezalandırılmıştır. Roma Dönemi boyunca gelişerek büyüyen kentin, M.Ö. 26 yılında yaşanan şiddetli deprem, yıkımına neden olmuştur; Augustus'un desteğiyle kent

Tralleis'ten:
1- Minyatür pişmiş toprak kap.
2- Kremasyon kabı.
M.Ö. 3. yy.
3- Kandil.
4- Panter biçimli ryton.
5- Pişmiş toprak Sadaklı Epheb (genç sporcu), Roma Dönemi.
6- Gadyatörler figürünü.
(Ay.A.M.)

onarılmış, bu nedenle kentin ismi -İmparator Traianus Dönemi'ne kadar Kaiseria olarak anılmaya başlanmıştır; imparatorların ilgisi Traianus zamanında da sürmüştür. Hadrianus, M.S. 129 yılında Tralleis'e uğramış, kente yardımlarda bulunmuştur. Bizans Dönemi'nde yeniden kurulan kent, Anadolu Patrikliği'ne bağlı olarak yönetilmiştir. Bölge 11. yüzyıldan başlayarak Türklerin etki alanına girmeye başlamış, 13. yüzyılda Aydınogulları Beyliği'nin egemenliğine girmiştir; sonrasında, yerleşim güneye taşınarak Güzelhisar ismiyle anılmaya başlanmıştır; 15. yüzyılda Osmanlı egemenliğine giren kent Aydın Vilayeti içinde subaşılık (ilçe) olarak varlığını sürdürmüştür.

Kent yapıları içinde Hamam-Gymnasion'un üç kemerli girişi hemen dikkat çeker; varlığı saptanan diğer yapı kalıntıları ise, askeri yapı Arsenal, Su Kanalları, Sur Duvarları, Mezarlar, Teras Yapısı, Tiyatro, Dükkânlar, Roma Villası, Piskoposluk Sarayı, Stadyum ve Agora'dır. Antik kaynaklarda Tralleis kentinde, Zeus Larasios Tapınağı, Asklepios Tapınağı, Nike Tapınağı, Dionysos Tapınağı ve Konkordia Tapınağı'nın olduğu belirtilmesine karşılık bu yapıların yerleri tespit edilememiştir.

Arsenal yapısı, Gymnasion'un 300 metre kuzeyindedir; üç katlı olan yapının birinci katı Hellenistik Dönem'de yapılmış diğer iki

katı da sonraki dönemlerde ilave edilmiştir. Arsenal yapısı kente giriş-çıkışları, kentler arasındaki antik yolu denetleyen konumu ve güneydeki ovaya hâkim savunma kulesiyle anıtsal bir yapıdır. Arsenal yapısının girişinden, kentin bazı yerlerine geçişi sağlayan tüneller yapılmıştır; akropol ya da askeri yapılara bağlanan tüneller -üstündeki yükü hafifletmek için- piramidal şeklinde oyulmuştur; yükseklikleri 4-9 metre arasındadır. Bazı yerlerde çift katlı inşa edilen tünellerin belirli aralıklarla havalandırma bacaları bulunmaktadır.

Hamam-Gymnasion yapısı kentin oturduğu düzlüğün batısında 25 bin metrekarelik bir alanı kaplar. Yapı, gymnasion ve hamamın birlikte yer aldığı bir bütündür; Hellenistik Dönem'in gymnasionu ile Roma Dönemi hamam mimarisi birleşerek Hamam-Gymnasion mimarisi ortaya çıkmıştır; Gymnasionlar, düşünsel ve bedensel eğitimin yapıldığı yerlerdir; ortasındaki spor yapılan açık alanın (palaestra) etrafı kapalı galeri / dersliklerle çevrilidir. Gymnasion'un anıtsal girişi palaestranın batısındadır; kentte ayakta kalmış önemli bir kalıntıdır;

Arsenal yapısı.

Hamam-Gymnasion yapısı.

Hamam-Gymnasion yapısı.

giriş kapısı, fil ayakları üzerine oturmuş tonozlu üç kemerden oluşur; yapı bütününün içindeki hamam ise kuzey bitişiktir; büyük salonu ve Caldarium

(sıcaklık) bölümü kazılarla ortaya çıkarılmıştır; Antik Dönem'in Hamam-Gymnasion yapıları, kentlileri bir araya getiren, güncel olayların konuşulup, keyifli sohbetlerin yapıldığı, düşünsel ve bedensel eğitimin verildiği sosyal mekânları; palaestra spor yapan kentliler ardından hamama girmektedirler; yapının büyük salonunda toplanıp sohbet eden Tralleislilere olasılıkla yiyecekler ikram edilmekteydi; yapı içindeki kazılarda bir amfora üzerinde tuzlanmış balığın fiyatları kazanmıştır; belki de Tralleis hamamında konuklarına tuzlanmış balık ikram edilmekteydi. Hamamın, büyük salonundan Caldarium bölümüne tonozlu bir alt geçitle girilmektedir; hamam bir Roma buluşu olan hypokaust sisteme göre ısıtılmıştır. Hamam bölümündeki kazılarda korinth tarzında sütun başlıkları ve mermer kabartmalar da bulunmuştur; bu veriler ışığında hamam yapısının etkileyici bir mimari yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. **Tiyatro**, akropolün güney yamacına kurulmuştur; yapımı M.Ö. 50'li yıllara tarihlenen yapı 10 bin seyirci kapasitesine sahipti. Etkileyici sahne yapısına sahip tiyatrodaki gösterilerin yanı sıra toplantılar da yapılmaktaydı; günümüze çok tahrip olarak ulaşmıştır;

tiyatronun içinde kireç kuyularına rastlanmıştır; ileri dönemlerde meydana gelen (deprem vb.) yıkımlarda mermer bloklar, heykel ve kabartmalar bu kuyularda kireç yapılmak üzere eritilmiştir; 19. yüzyıl Aydın ve yöresindeki depremde de tiyatronun basamakları ve mimari blokları sökülerek onarımlarda kullanılmıştır. Kentte kazılarla ortaya çıkarılmış **Roma Villası** ise Hamam-Gymnasion'un 150 metre batısındadır. Geç Roma Dönemi'ne tarihlenen villanın salonunun tabanı etkileyici mozaik panoyla kaplıdır; mozaiklerde çoğunlukla Menderes motifleri işlenmiştir; bordürlerde ise çeşitli bitkisel ve geometrik bezemeler görülmektedir. Yapının güneyinde Tralleis'den Efes'e uzanan **yolun** kent içindeki uzantısı da ortaya çıkarılmıştır; Roma yolu, Bizans Dönemi'nde bazı değişiklikler yapılarak kullanılmıştır. Kentin **Sur Duvarları** kuzeye çıkan Horozköy yolu üzerindeki tepede görülür; akropoldeki iç kale surları kazılarla ortaya çıkarılmıştır; surlar üzerinde Geç Roma ve Geç Bizans dönemlerine tarihlenen yapım evreleri görülür. **Stadyum**, tiyatronun güneybatısındadır; günümüze çok tahrip olarak ulaşmıştır; oturma basamakları ve diğer mimari blokları farklı dönem yapılarında kullanılmıştır. Kentin **Agora'sı** ise tiyatronun güneybatısında yer alır; antik kaynakların aktardığına göre Agora'nın etrafı iki katlı Dor düzeninde stoalarla çevriliydi.

Horozköy yolu üzerinde görülen Akropolis ur yapısı.

AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ

Aydın Arkeoloji Müzesi'nin kuruluşu 1950'li yıllarda başlar; çevre yerleşimlerinden toplanmış eserler 1950 yılına kadar Halkevi'nde korunur; 1959 yılında memurluk düzeyinde kurulan müze, 1969 yılında müze müdürlüğü olarak faaliyetini sürdürür. Eserlerin çoğaltması ve eski binanın yetersiz kalması

Sunak, Roma Dönemi.
Tralleis.

Müze girişindeki aslan
heykeli.

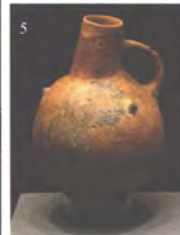
Yunus ve çocuk
heykeli. Roma Dönemi.
Nysa.

sonucunda, kentin doğu girişine yapılan yeni müze binası 2012 yılı Ağustos ayında izleyiciye kapısını aralar. Ziyaretçiler, müze girişinde Tralleisli Seikilos'un eşi için mezar taşına yazdırdığı anlamlı dizelerle karşılaşılır: *"Yaşadığım müddetçe dertsiz tasasız ol / Hiçbir şeyin seni üzmesine izin verme / Hayat çok kısa / Ve zaman*

Tepecik Höyük buluntuları: 1, 2- Pişmiş topraktan tepsi, küp ve üzengi kulplu kaplar. 3- Matara, Orta Tunç Çağı. 4- Hiyeroglif yazılı Hitit mühür baskısı. 5- Erken Tunç Çağı kabi.

her şeye gebedir...". Yeni müze binasında eserler çağdaş müzecilik anlayışıyla sergilenmiş, aydınlatıcı panolarla izleyici bilgilendirilmiştir. Müze salonlarında Tralleis, Nysa, Harpasa, Mastaura, Akharaka, Pygale, Orthosia, Alabanda, Alinda, Arkaik Panionion, Magnesia, Kadikalesi (Anaia), Amyzon, Piginda

ve Tepecik Höyük buluntuları sergilenmiştir. Aydın Arkeoloji Müzesi'nin **Tepecik Höyük Bölümü**'nde, kazılarda bulunan Geç Kalkolitik ve Tunç Çağı'na ait

Melia, Arkaik Panionion Tapınağı canlandırması.

Çatı dekorasyonunda kullanılan Antefiksler, pişmiş toprak, Arkaik Dönem. Arkaik Panionion.

Arkaik Panionion buluntuları: Pişmiş toprak ikiz kap (üst), savaşçı figürini. (alt).

pişmiş toprak idoller, kemik aletler, taş baltalar, obsidyenden yapılmış delici ve kesici aletler, üzerinde Hitit hiyeroglif yazısı bulunan mühür baskıları; **Arkaik Panionion Bölümü'nde**, Davutlar'da, Melia antik kenti, Arkaik Panionion Tapınağı kazılarında

1- Kadikalesi Hitit heykelciği. 7,8 cm. Bronz.
2- Ante başlığı, Hellenistik Dönem. Alabanda.
3- Pişmiş toprak Yunus üzerinde Eros figürünü. Roma Dönemi.
4- Sfenks, Roma Dönemi. Alabanda.

bulunan asker heykelcikleri, bronz ok uçları görülmektedir; müzenin bu bölümüne tapınağın ve İon Birliği toplantı salonunun küçük ölçekli yeniden canlandırması yapılmıştır. Müzenin **Kadikalesi (Anaia) Bölümü'nde** ise pişmiş toprak kaplar, ağırşaklar, taş baltalar, bronz Hitit heykelciği ile M.S. 12.-13. yüzyıllara ait seramikler, takılar, bıçak sapları, fildişinden yapılmış azize kabartmaları ile Bizans Dönemi'ne tarihlenen kurşun mühür baskıları sergilenmektedir. Müzenin **Alabanda Salonu'nda**, Alabanda kazılarında bulunmuş kandiller, pişmiş seramikler, altın taşlar, cam eserler, takılar, Augustus heykeli, ante başlıkları sunulmuştur. **Tralleis Salonu'nda**, Tralleis antik yerleşiminde bulunmuş heykeller, pişmiş toprak rhytonlar, kandil ve seramikler, koku şişeleri, cam eserler, altın diademler, takılar, oyuncaklar,

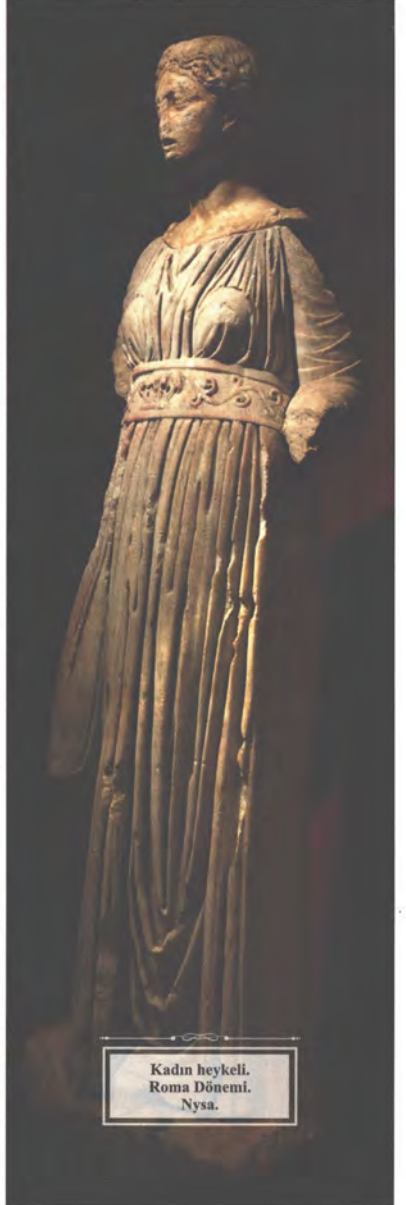

Nike heykelciği. Tralleis (üst,sol),
Eros heykelciği. Tralleis (üst,
sağ), Hydria, pişmiş üç kulplu
toprak kap. Magnesia (alt, sağ).

pişmiş topraktan Eros heykelcikleri
izlenmektedir. Müzenin **Magnesia**
Salonu'nda Menderes Magnesiası
kazılarında bulunmuş kandiller, kemik ve
fildişi eserler, figürinler heykeller;

Magnesia buluntuları: 1- Metrodoros Hermes,
Roma Dönemi. 2- Pişmiş toprak minyatur kline (yatak).
Magnesia. 3- Pişmiş toprak kadın figürini,
Roma Dönemi.

Kadın heykeli.
Roma Dönemi.
Nysa.

Müze'de sergilenen Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemi sikkeleri.

Nysa Salonu'nda Nysa tiyatrosu heykelleri, kabartmalı steller, yunuslu çocuk heykeli; **Mozaik Salonu'**nda, Yenipazar İlçesi, Donduran Köyü yakınlarındaki Orthosia kentinden getirilen M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen, Roma villasına ait taban mozaïği; **Taş Eserleri Salonu'**nda Aydın ve çevresinde bulunmuş heykeller, büstler, kabartmalar, lahitler, ostotekler, mezar stelleri; **Sikke Bölümü'**nde kronolojik sırayla Lidya Dönemi'nden Osmanlı Dönemi'ne kadar sikkeler; müzenin **Kurtarma Kazıları Bölümü'**nde ise Aydın Arkeoloji Müzesi'nin gerçekleştirdiği kurtarma kazılarında Hellenistik Dönem'e tarihlenen pişmiş toprak tepsi, kandil, altın küpeler; Roma Dönemi'ne tarihlenen camdan yapılmış bardak, kâse ve unguentariumlar; altından yapılmış süs eşyaları, yüzük, göz ve ağız bantları; pişmiş topraktan yapılmış kremasyon kabı, kandiller, kadın figürin başı, mürekkep hokkası, sepet kulplu kap,

Eros heykelciği, amphora, çiçek kabartması, vazo ile kemikten yapılmış tıbbi alet

Bronz kandil, Geç Roma Dönemi. Tralleis.

Pişmiş toprak Sadaklı Ephebler (genç sporcular). Roma Dönemi. Tralleis.

sergilenmektedir. Ayrıca 2014 yılında, Nysa Tiyatrosu sahne yapısına ait 26 kabartmalı friz -koruma amaçlı- asıl yerlerinden müzeye taşınarak sergilenmeye başlanmıştır; frizlerde, Pluton ile Kore'nin evliliği, şarap tanrısı Dionysos'un yaşamı ve kentin coğrafyasından da alıntılar betimlenmiştir.

Tralleis buluntuları:
Pişmiş toprak kremasyon kabı, Roma Dönemi.

Kandiller.
Roma Dönemi.

ORTHOSIA

Orthosia antik yerleşimi, Nazilli İlçesi'nin 21 kilometre güneybatısında, Yenipazar İlçesi'nin ise 5 kilometre doğusunda yer alan Donduran Köyü yakınlarındadır; yerleşim kalıntıları köyün 3 kilometre güneyindeki Madranbaba Dağı'nın ovaya bakan kuzey yamacına yayılmıştır. Strabon'un "...bir Karia kenti..." olarak nitelediği Orthosia kenti tepe eteklerinde teraslar üzerine kurulmuştur. Kent yapılarında ilk görülen tonozlu yeraltı mezar odalarıdır; yapımında yörenin yerel şistli kayaları kullanılmıştır; girişi farklı yönlere bakan mezar odaları içinde nişler görülür; bir kısmı erozyon nedeniyle toprak örtüsü altında kalmıştır; yapıların kuzeyinde kalın savunma duvarları görülür; nekropoldeki lahit tekneleri ana kaya oyularak oluşturulmuştur. Ören yerinde çok sayıda kaçak kazı çukurunun kent yapılarına zarar verdiği gözlenmektedir. Orthosia yerleşiminde, Donduran Köyü yakınlarında bir bahçede ortaya çıkarılan Roma villasına ait taban mozaikleri ise Aydın Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. M.S. 2. yüzyıla tarihlenen mozaikler dört ana pano ve etrafındaki bordürlerden oluşur; mozaik bütünü'nün güney köşesindeki birinci panoda Hellen Pantheonu'nun en büyük tanrısı Zeus ile Aitolia Kralı Thestlos'un kızı Leda betimlenmiştir; ikinci panoda çift atın çektiği araba (biga) önünde ölmüş bir erkek figürü ile yanında insan başlı, ördek gövdeli mitolojik yaratık yer almıştır; ikinci panoyu üçüncüye bağlayan bordür üzerinde mitolojik kahraman Amphitryon ile Alkmene'nin oğlu Herakles ve onun on iki işinden birisi olan "*Stymphalos Gölü*

Kuşlarıyla Savaşı" betimlenmiştir. Üçüncü panoda çobanların ve sürülerin tanrısı, yarı keçi, yarı insan görünümüne Pan ile Zeus'un kızları ve doğanın dişi perileri iki Nymphe yer almaktadır; bu panonun etrafını çeviren bordürde altıgenler arasında çeşitli hayvan figürleri işlenmiştir. Üçüncü panoyu dördüncüye bağlayan bordürlerde ise gladyatör dövüşleri betimlenmiştir. Dördüncü panoda ise, Posedion ile Amphitrite'nin oğlu -vücudunun yarısı balık, yarısı insan olan- Deniz Tanrısı Triton ve Posedion'un karısı, aynı zamanda Triton'un annesi olan Nereus ve Doris kızları grubundan deniz tanrıcaları topluluğunda görülen Amphitrite betimlemesi işlenmiştir;

Kent yerleşimi Madranbaba Dağı'nın kuzey yamacına kurulmuştur.

Strabon, Orthosia'yı "...bir Karia kenti..." olarak niteler.

Yerleşimin bulunduğu teras duvarı.

panonun etrafındaki bordürde ise Meander motifleri yer almaktadır. Mozaikler bütünü çeviren doğu ve kuzeybatı bordürlerde yine bezemeler görülmektedir.

Tonozlu yapı.

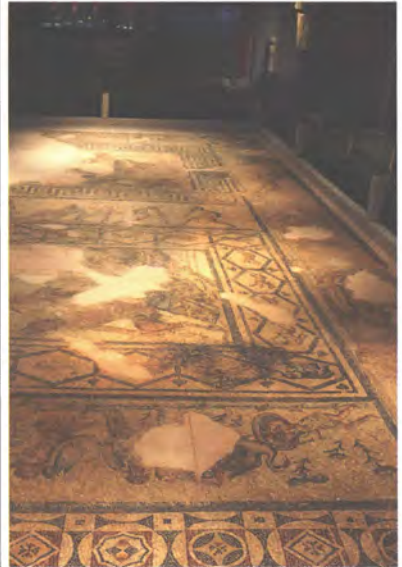
Tonozlu mezar.

Mezar yapısı.

Orthosia yakınında, Donduran Köyü'nde bulunmuş Roma villası taban mozaïği üzerinde mitolojik sahneler yer alır. (Ay.A.M.)

M.S. 2. yy.a tarihlenen taban mozaïği 4 ana pano ve etrafındaki bordürlerden oluşur. (Ay.A.M.)

HARPASA

Harpasa antik yerleşimi Nazilli'nin 13,5 kilometre güneyinde, Esenköy'dedir. Antik yerleşim, köyün kuzeyinde -sırtını dayadığı- Asartepe üzerine yayılmıştır. Tepe eteklerinde görülebilen kalıntılar, Surlar, Teras Duvarları ve Tiyatro'dur; Kuzey Surları daha da korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Akropol'de yapıların temel kalıntıları görülebilmektedir. Antik yerleşim daha çok tepenin güney eteklerine teraslar yapılarak kurulmuştur. Hellenistik Dönem özelliklerini yansıtan Tiyatro basamakları Asartepe'nin güney eteklerinde ovaya dönüktür; oturma basamaklarının bir kısmı görülebilmektedir. Harpasa'nın kuzeyine uzanan tepeler üzerinde Lidya etkisi görülen tümölüsler de bulunmaktadır. Kesintisiz yerleşimin sürdüğü Asartepe'de, Bizans Dönemi'nde kent küçülerek küçük bir kale inşa edilmiştir. Harpasa, bu dönemde Stavropolis (Aphrodisias) Metropolitliğine bağlı bir piskoposluk merkezi olarak varlığını sürdürmüştür. Bizans Dönemi sonrasında ise bölge Aydın Beyliği egemenliğine girmiştir. Yerleşim, Osmanlı Dönemi'nde Arpaz Beyliği ismiyle askeri ve mülki yönetim merkezi olmuştur; Harpasa'da bu dönemden kalma görkemli **Beyler Konağı**, tepenin güneyinde ovaya hâkim bir yerdedir. Beyler Konağı, -ev, güvenlik kulesi, hamam, fırın, ambar, ahır ve çeşmeyle birlikte- bir şatoyu andırır; geniş tarım arazisine sahip Arpaz beyleri tarafından 19. yüzyılın başlarında inşa edildiği öne sürülen konakta yapılan araştırmalarda 17. ve 18. yüzyıla ait Osmanlı izlerine

Esenköy'de bulunan Beyler Konağı.

Harpasa yerleşiminde kuzey sur duvarları.

Yerleşimdeki teras duvarı.

de rastlanmıştır; olasılıkla daha erken dönemde yapılmış Beyler Konağı 19. yüzyılda onarım görmüş olmalıdır. Güvenlik kulesiyle karşı karşıya olan **Beyler Evi**, taş duvarlar ve kestane ağacından yapılmış payandalar üzerine inşa edilmiştir; ahşap işçiliği, nakışları ve tavanlarında bulunan "*çarkeşfelek*" motifleriyle dikkat çeker. Beyler Evi'nin güney bitişiğinde

Ovaya doğru inen güney sur duvarı.

Harpasa Tiyatrosu'nun basamakları.

Güney yamaçta bir yapı kalıntısı.

-geçmiş dönemde, günümüze ulaşmayan-köprüyle bağlantılı **Arpaz Kulesi** vardır; kule, savunma, korunma ve gözetleme işlevi görmektedir; ev ile kuleyi birleştiren köprü açılır-kapanır yapılarak güvenlik sağlanmıştır. Kulenin kuzeyinde geniş kapısına çıkan taş merdivenleri vardır. Dışa kapalı kulenin zemin katı Meşrutiyet Dönemi'nde zindan olarak kullanılmıştır. Giriş katından merdivenle çıkılan üst bölümü bir yaşam alanı olarak düzenlenmiştir; oturma sekileri, parmaklıklı pencereleri, alçı ocağıyla dikkat çeker; bu bölüme sonradan

Kent Nekropolü'nden bir lahit. (Ay.A.M.)

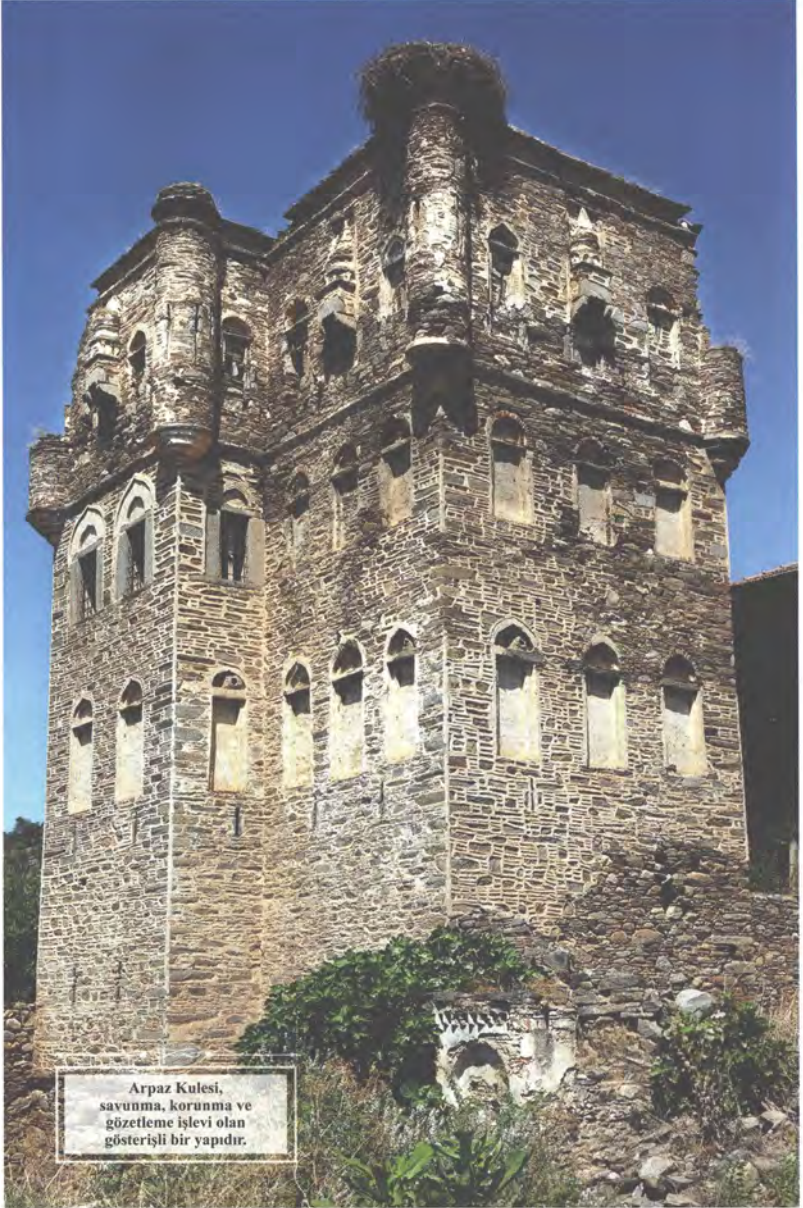
kubbeli küçük bir hamam da ilave edilmiştir. Teras bölümüne ise kâgır bir merdivenle çıkılır; terasın köşelerinde çıkma kuleciklere açılan çok sayıda menfez, geniş görme açısıyla gözetleme ve saldırı anında ateş etme olanağı sağlamaktaydı. Terasta bulunan bir çıkma mazgaldan ise kulenin kapısına saldırıların üzerine kaynar su dökülmekteydi.

Beyler Konağı: Beyler Evi ve Arpaz Kulesi.

Beyler Evi dikkat çekici bir yapıdır.

Arpaz Kulesi,
savunma, korunma ve
gözetleme işlevi olan
gösterişli bir yapıdır.

NEOPOLİS

Neopolis antik kenti, Nazilli'nin 30 kilometre güneyinde yer alan Bozdoğan İlçesi'nin Yazıkent Kasabası yakınlarındadır. Antik yerleşim kalıntıları, Yazıkent'in müslüman mezarlığında ve kasabayla -yaklaşık 9 kilometre uzaklıkta yer alan- Beğerli Köyü arasında görülür. Günümüzde kullanılan mezarlık alanında çok sayıda sütun ve işlenmiş mimari taş bloklar gözlenmektedir; Müslüman mezar taşlarının bazıları antik taşlardan yontularak yapılmıştır.

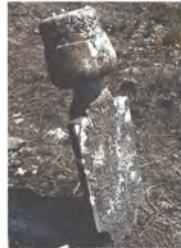

Yazıkent modern mezarlığında antik sütun ve mimari bloklar görülür.

Köy meydanındaki antik mimari parçalar.

Bir Osmanlı mezar taşı. Yazıtlı sütun.

II/2

APHRODİSİAS'IN
BATISI

Kent kalıntıları içinde Yazıkent yakınlarında ve Beğerli Köyü arasındaki geniş arazi içinde yeraltı mezar odaları görülmektedir; benzer mezar odası Beğerli Köyü'nün 2 kilometre güneyindeki Taşlararası Mahallesi'nde de vardır. Bir kısmı tarım alanları içinde olan mezar odaları kaçak kazılarla tahrip edilmiştir. Antik yerleşime ait -modern yapılaşma alanlarından çıkarılmış- bazı mimari bloklar, sütun ve sütun başları köy meydanında toplanmıştır.

Yazıkent ile Beğerli Köyü arasında görülen tonozlu bir mezar.

PİGİNDİ

Piginda'dan Roma Dönemi yazıtı. (Ay.A.M.)

Piginda antik yerleşimi Aydın İli, Bozdoğan İlçesi'ne bağlı -güneydoğuda yer alan- Çamlıdere Köyü yakınlarındadır; köyün 7 kilometre

kuzeyinde halk arasında Hisartepe denilen tepenin eteklerinde antik yerleşim kalıntıları görülmektedir; antik kaynaklardan Byzantionlu Stephanos Piginda'dan küçük bir yerleşim yeri olarak söz eder: *"Adı Alinda gibi telaffuz edilen Piginda Karia'da bir demos'tur; halkına Pigindeis denir..."*. Yerleşimin akropolü ve Hellenistik Dönem surlarının izleri görülebilmektedir; tiyatrosunun bir tarım alanı içinde sadece iki basamağı açıktır. Yerleşim içinde üç tane sarnıcın varlığı bilinmektedir. Kentte, akropol olarak bilinen tepeciklerin birinde, kare planlı (5,30 x 5,50 m.) bir yapıda kaçak kazı sonrası, Adnan Menderes Üniversitesi öğretim üyeleri tarafından yazıtlı bir heykel kaidesi bulunmuştur;

Piginda'dan Hellenistik Dönem'e tarihlenen kadın ve erkek heykelleri. (Ay.A.M.)

80 santimetre yüksekliğinde, 68 santimetre genişliğinde, olasılıkla M.Ö. 1. yüzyıla tarihlendiği belirtilen -Aydın Arkeoloji Müzesi'nde korunan- heykel kaidesindeki yazıt uzmanlarca okunmuştur; kaideye kazınmış Aristodemos isimli bir kişinin onurlandırma yazıtında, *"Halk, Zeus Pigindenos'un ömür boyu rabipliğini yapan ve tanrıya karşı dindar bir davranış içinde olan ve dindarca bir ömür süren ve iyiliksever, iyi niyetli bir şekilde hak ve hukukun yanında yer alan Athenagoras'ın oğlu Aristodemos'u bir resimle, bronz bir ikonla, mermer bir heykelle, altın bir ikonla ve altın çelenkle onurlandırdı."* dizeleri yer almaktadır. Araştırmacılar, yazıtta ismi geçen tanrı Zeus Pigindenos'un -*"Pigindalı Zeus"*- kültürünü ve bu kültüğe bağlı Zeus Tapınağı'nın varlığını belirtmesi açısından heykel kaidesinin ilginç ve önemli olduğunu belirtmişlerdir.

II/3

APHRODISİAS'IN
GÜNEYBATISI

PLARASA

Plarasa antik yerleşimi Aphrodisias'ın 15 kilometre güneybatısında, Karacasu İlçesi'nin 18 kilometre güneyinde Bingeç Köyü içindedir. Modern köy yerleşimi antik kentin üzerine kurulmuştur; köy içinde -ayakta kalmış- antik yapı görülmemesine karşın, yerleşime ait çok sayıda mimari blok değişik amaçla kullanılmıştır; köy evlerinin duvar örgülerinde, kapı önlerinde görülen blok taşların yazıtlı olanları da vardır; köyde, çok sayıda kuyunun ağzında antik mimari taşlar görülmektedir. Kenan T. Erim'e göre, epigrafik ve numizmatik bilgilere dayanarak Aphrodisias, olasılıkla güney komşusu Plarasa ile birlik kurmuştur; M.Ö. 2. yüzyılın sonu ile M.S. 1. yüzyılın başına ait gümüş

Köy içinde görülen antik mimari parçalar.

Bingeç Köyü.

ve bronz sikkelerde Aphrodisias'ın ismi komşu Plarasa ile birlikte görülmektedir. İlk dönemlerde Plarasa'nın Aphrodisias'dan daha önemli bir kent olduğunu isminin Aphrodisias'dan önce yazılmasından anlamaktayız; Plarasa, Roma İmparatorluk Dönemi'nde gücünü yitirerek önemsiz bir kent haline gelmiştir.

Antik blokların da kullanıldığı köy evi.

Köy içinde görülen antik mimari taşlar ve kuyular.

Bingeç Köyü ev duvarlarında ve kapı önlerinde antik bloklar, sütunlar görülür.

APOLLONIA SALBAKE

Kent yerleşimi, Denizli'yi Muğla'ya bağlayan ana kara yolu üzerinde, verimli Tavas Ovası içinde, Medet Köyü'ndedir; Apollonia Salbake kalıntıları Tavas İlçesi'nin 7 kilometre güneybatısında yer alan Medet Köyü içinden başlayarak batısındaki höyük yerleşiminde ve yakın çevresinde görülmektedir. Antik yerleşim, batıda, Kale İlçesi'nde yer alan Tabai üzerinden Karia'ya; güneyde Tavas'a 19 kilometre uzaklıkta Sebastapolis (Kızılca Kasabası) yoluyla Kibyra ve Likya'ya; doğuda ise Frigya'ya uzanan antik yollar üzerindedir. Kentteki en erken buluntulara köy içindeki höyükte rastlanmıştır; ele geçen çanak çömlek parçaları Tunç Çağı'na tarihlendirilmiştir. Günümüzde modern köy içinde çömlek atölyeleri hâlâ varlığını sürdürmektedir; kadın zanaatkarların da çalıştığı atölyelerde ustalar antik dönem ve öncesi kaplarının örneklerine yeni yorumlar getirerek üretim yapmaktadır; bu atölyelerde çömleği çarkları artık ayakla değil, elektrik motoru gücüyle dönmektedir. Apollonia Salbake'nin Hellenistik Dönem'de kurulduğu bilinmektedir; kent, gelişimini ve büyümesini Roma Dönemi'nde sürdürmüştür. Medet köyü içinde görülebilen kalıntılar arasında, köy camisinin avlusuyla bitişik Hadrianus Dönemi'ne tarihlenen Apollon Tapınağı kalıntısı vardır. Günümüz ibadet yeriyle, Antik Dönem tapınağının iç içe oluşu dikkat çekicidir. Kentin nekropolüne ait mezarlar köyün doğusunda görülmektedir; yol kenarında ana kayaya oyulmuş, bitişik iki lahit görülür; lahitlerin güney cepheleri girland ve kalkan kabartmasıyla bezelidir; lahitlerin diğer cepheleri işlenmemiş, doğal haliyle bırakılmıştır; nekropol alanında tuğla

II/4

APHRODISIAS'IN
GÜNEYDOĞUSU

**Medet Köyü'nün doğusunda,
ana kayaya oyulmuş lahitler.**

**Köyde, çömlekçi ustaları,
geleneksel üretimlerini
sürdürmektedir.**

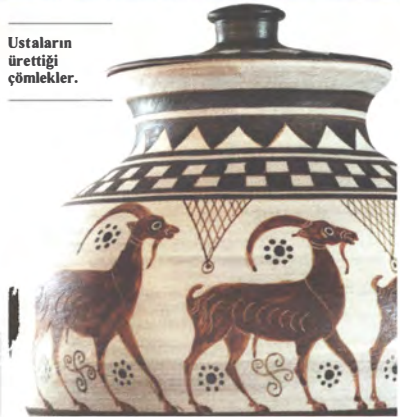
Medet Köyü bitişigindeki
höyükte Tunç Çağı'na ait
çanak-çömlek parçalarına
rastlanmıştır.

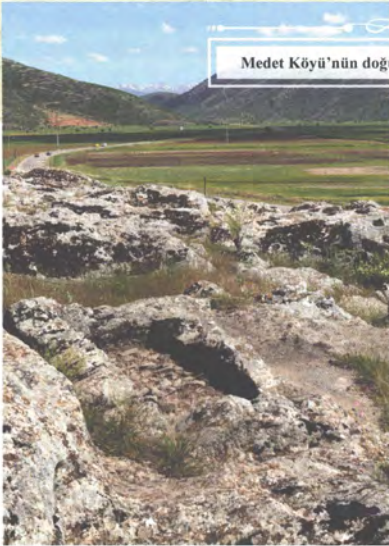

mezarlara da
rastlanır. Kent,
kendi adına
sikkeler de
basmıştır;
M.Ö. 1.
ve M.S.
1. yüzyıllar
arasında basılan
sikkeler üzerindeki

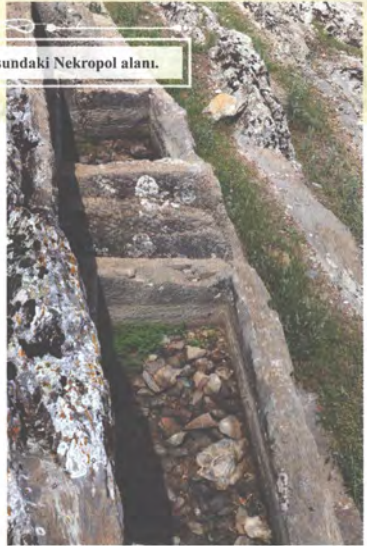
betimlemelerde tanrısal figürler
görölmektedir. Kent içinde Doğu Roma
(Bizans) Dönemi'ne ait kalıntılara
rastlanmamıştır; bölge 12. yüzyıldan
başlayarak Türklerin egemenliğine girmiştir.

Ustaların
ürettiği
çömlekler.

Medet Köyü'nün doğusundaki Nekropol alanı.

Sebastapolis antik yerleşimi
Kızılca Kasabası yakınlarındadır.

SEBASTAPOLİS

Antik yerleşim, Denizli'ye bağlı Tavas İlçesi'nin 19 kilometre doğusunda Kızılca Kasabası yakınlarındadır; yerleşim, kasabanın 2 kilometre doğusunda geniş

bir alana yayılmıştır; kent kalıntıları tarım alanları ve bahçeler içinde görülebilmektedir; kent kalıntıları üzerinde yapılan yoğun tarım faaliyetleri yerleşim yapılarına büyük zarar vermiştir; yerleşim alanında çok sayıda kaçak kazı çukuru gözlenmektedir. Sebastapolis kenti, Tralleis'ten (Aydın) başlayıp Aphrodisias,

1- Akropol kalıntıları. 2, 3- Akropol'ün doğusundaki Nekropol alanı.

Nekropol.

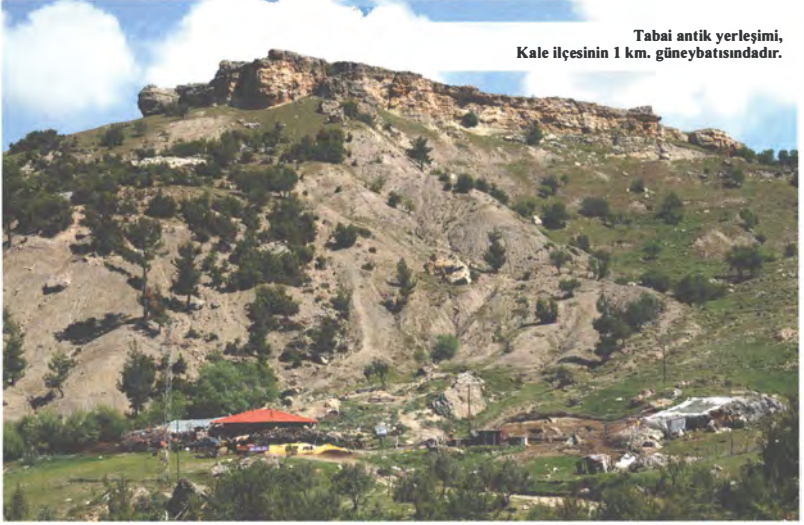
Apollonia Salbake ve Kıbyra'dan Likya'ya uzanan antik yol üzerinde kurulmuştur. Yerleşimde görülebilen yapı kalıntıları Roma ve Doğu Roma (Bizans) Dönemi'ne aittir. Kentin akropolü Höyük Tepesi'dir; 150 metre çapında, 7 metre yükseklikte olan tepede bazı yapılara ait temel kalıntıları, mimari parçalar gözlenmektedir; olasılıkla Höyük Tepe üzerinde görülen mimari parçaların

bazıları bir tapınağa ait olmalıdır. Kentin stadyumu 150 x 60 metre boyutundadır; üzerinde tarım faaliyeti yapılması nedeniyle çok tahrip olmuştur; tabanı erozyon nedeniyle dolmuştur. Nekropol alanı ise Höyük Tepesi'nin yaklaşık 1,5 kilometre doğusundaki geniş alana yayılmıştır; nekropol alanında çok sayıda -toprak içinde- olan lahit teknesi ve kapakları

görülmektedir; Roma Dönemi'ne tarihlenen lahitlerin üzerinde girdan bezemeleri dikkat çeker; nekropol alanı kaçak kazılarla tahribata uğramıştır.

1, 2, 3- Sebastapolis Nekropolü alanında çok sayıda lahit ve lahit kapağı görülmektedir. Tarımsal faaliyetler ve kaçak kazılar Nekropol'e zarar vermiştir.

**Tabai antik yerleşimi,
Kale ilçesinin 1 km. güneybatısındadır.**

TABAI

Tabai kent yerleşimi, Denizli İli'ne bağlı, Kale İlçesi'nin 1 kilometre güneybatısındadır; Tabai, Denizli-Muğla ana karayolunun yaklaşık 80. kilometresinde, ana yolun kuzeyinde yer alır; bulunduğu coğrafyada yüksek bir

tepenin üzerinde olan yerleşimin dört tarafı korunmaya uygun derin uçurumdur; Tabai ismi Karia dilinde kayalık anlamına gelir. Tepe üzerinde, Hellenistik Dönem'den günümüze kadar yerleşim olmuştur; 50-60 yıl öncesine kadar var olan modern yerleşim, kuzeydoğuda, günümüz Kale yerleşimine taşınmıştır; erken dönemlerde yapılmış bir köprüden geçip, dik yol tırmanılarak kent yerleşimine ulaşılır; kentin üstünde olduğu tepeye araçla da çıkılabilmektedir. Tepe düzlüğü üzerinde

ilk göze çarpan Antik Dönem yerleşim kalıntıları ve Osmanlı Dönemi camileridir. Ele geçen bir yazıt, Karia bölgesinin Rodos egemenliği altında olduğu dönemde Tabai'nin Mobolla ve Lomeislilerin içinde bulunduğu bir konfederasyonda yer aldığını göstermektedir. Seleukoslular zamanında sikke basamayan Tabai, Rodos egemenliği altında adına sikkeler

Tabai yerleşimi dört tarafı uçurum olan yüksek tepe üzerinde kurulmuştur.

Tabai Açık Hava Kutsal Alanı.

basmıştır; gümüş ve bronz üzerine basılmış kent sikkelerinin bir yüzünde tanrı Apollon, Zeus, Herakles, Athena ve Dionysos, diğer yüzünde ise "Tabenon" yazısının yanında kenti simgeleyen boğa ve bereket boynuzu figürü betimlemeleri görülmektedir. Kentin yerleşiminin olduğu

tepe üzerinde, Roma Hamamı, samıç, kuyular, tepenin kuzey ve güneybatısında "Açık Hava Kutsal Alanı" içinde ana kayaya oyulmuş nişler, oyuklar ve kurban kesim yeri görülür; "Kutsal Alan" içinde, kentin kuzeyindeki ana kaya üzerine açılmış nişin yüksekliği 94, genişliği üst bölümde 65, derinliği ise 30 santimetredir. Asıl "Kutsal Alan" kentin kuzey surlarıyla bitişik ana kaya üzerindedir; ana kaya üzerine

78 santimetre genişliğinde bir mağara oyuğu açılmıştır; bu bölümün önünde kurban kesimi için küçük bir düzlük oluşturulmuştur; boğalar bu alanda kurban edilmiş olmalıdır; "Kutsal Alan" içinde yer alan "Kaya Tapınağı" ise kentin güneybatısındadır; derin uçuruma bakan ana kayanın içi kuzey-güney yönde oyularak dikdörtgen bir mekân oluşturulmuştur; 3,20 x 6,80 metre boyutundaki tapınak ana mekânına kayaya oyulmuş bir koridorla girilir; ana mekânın güney duvarında ve girişin her iki yanında nişler vardır; bu nişlere olasılıkla heykelticikler konulmuş olmalıdır; "Kaya Tapınağı" kapısının üzerinde yer alan üçgen bir alınlık dış frizle çevrilmiştir. Araştırmalarda elde edilen verilere göre Tabai "Kutsal Alan"ında olasılıkla, Frigler ve sonrasında Kybele adına tapınım yapılmış olmalıdır. Tabai yerleşiminde Osmanlı Dönemi'nden

günümüze ulaşmış iki cami vardır; camilerin bir tanesinin sadece minaresi günümüze sağlam ulaşmıştır; diğeri, Cevher Paşa Camisi'nin ise son yıllarda restorasyonu yapılmıştır; caminin ahşap direkleri ve kalem işi süslemeleri dikkat çekicidir.

Tabai yerleşimi üzerinde Osmanlı Dönemi camileri.

HERAKLEİA SALBAKE

Herakleia Salbake kent kalıntıları, Tavas İlçesi'nin 10 kilometre kuzeybatısında yer alan Vakıf Köyü içindedir. Köy içindeki yapıların duvarlarında, kapı önlerinde, cami bitişiğinde çok sayıda Antik Dönem'e ait mimari bloklar, sütun ve sütun başları görülür; köy içinde, yine Roma Dönemi mimari bloklarından 1949 yılında yapılmış köy çeşmesi ilgi çeker. Bir Karia kenti olarak varlığını sürdüren Herakleia Salbake'nin batısında Aphrodisias, güneyinde Apollonia Salbake, Tabai ve güneydoğusunda Sebastapolis yer alır; kent yerleşimi, Tralleis'ten (Aydın) başlayıp Aphrodisias

Herakleia Salbake stadyumu
Vakıf Köyü yerleşimi içindedir.

II/5

APHRODISİAS'IN DOĞUSU

Antik sütun üzerine Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. kuruluş yıldönümü yazıtı 1933 yılında yazılmış.

Üzerinde oyun oynanan mermer blok.

ve güneybatıda Apollonia Salbake ve Sebastapolis'ten Kibyra'ya uzanan antik yolun üzerinde kurulmuştur. Kent kalıntıları, Vakıf Köyü yerleşiminin kuzeybatısından itibaren başlar; modern yerleşimle iç içe görülen ilk yapı kentin stadyumudur; 2002 yılında Denizli Müzesi'nin başlattığı kazılarla basamaklarının bir kısmı ortaya çıkarılmıştır; yapı doğu-batı yönünde uzanır; batısındaki basamakları yok olmuştur. Kent, iki yanından akarsu (dere) geçen tepe üzerine

kurulmuştur; tepenin çevresi surlarla çevrilmiştir; surlar içinde çok sayıda devşirme -Roma Dönemi'ne ait- mimari blok vardır. Yerleşim içinde birçok yapının temellerine ait duvar örgüleri ve bir tonozlu yapı görülebilmektedir.

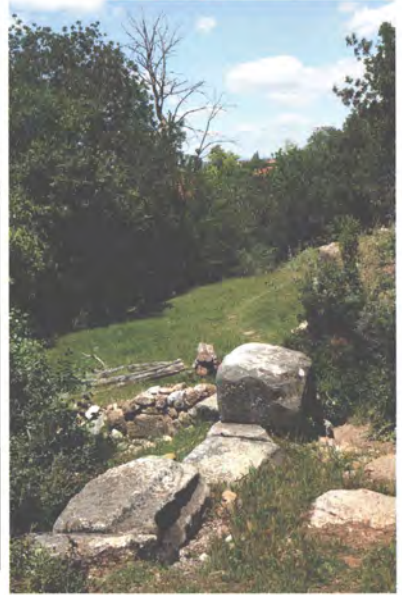
Köy bahçeleri içindeki yapı kalıntıları.

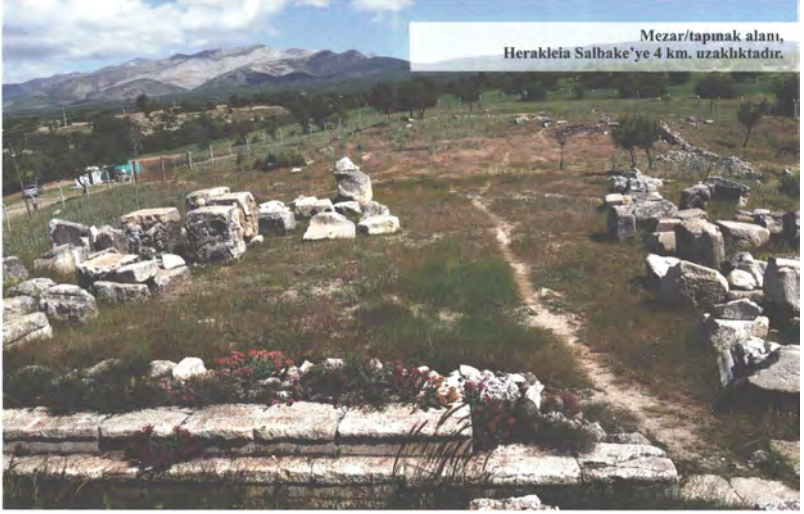

Antik blokların kullanıldığı köy çeşmesi.

Vakıf köylüleri, Herakleia Salbake yerleşimiyle iç içe yaşarlar.

Mezar/tapınak alanı,
Herakleia Salbake'ye 4 km. uzaklıktadır.

HERAKLEİA HİERONU

Herakleia Hieronu kalıntıları, Tavas İlçesi'ne bağlı Kızılcabölük Kasabası yakınlarındadır; Herakleia Salbake kentinin kutsal merkezi olan mezar / tapınak kalıntıları kasabanın 1 kilometre kuzeydoğusunda Kocapınar ve Örensirtı mevkiinde bir yamaç üzerinde yer almaktadır; batısında yer alan Karia kenti Herakleia Salbake'ye uzaklığı dört

kilometredir. Mezar/tapınak yerleşimi, Karia ve Frigya arasında sınır teşkil eden Salbakos Dağı'nın (Babadağ) güney yamaçlarına kurulmuştur. Mezar/tapınak alanında görülen çok sayıda mermer bloklar üzerinde mitolojik anlatım içeren kabartmalar ilgi çeker; kabartma sahneleri, Artemis, Herakles, Pan, Dionysos ve Menaad tanrı ve tanrıçalarının betimlendiği anlatımları içerir. Dikdörtgen bir alana oturmuş yapı, olasılıkla yerel bir yönetici adına kurulmuş mezar/tapınak olmalıdır; yapımı M.S. 1. yüzyıla tarihlenmiştir.

Mezar/tapınak alanında çok sayıda büyük boyutlu, kabartmalı bloklar görülür.

Anıtın dört tarafı kabartmalı, büyük boyutlu bloklarla çevrilmiştir. Kabartmalardaki mitolojik sahnelerde Artemis, Apollon, Pan, Dionysos ve Herakles figürleri görülmektedir. Araştırmalarda, anıtın üçgen alınlıklarında 12 burcu temsil eden sembeler olduğu belirtilmiştir. Anıtın, Aphrodisiaslı ustalar tarafından inşa edildiği sanılmaktadır. Olasılıkla yerel bir yöneticiye ait olan anıt mezar sahibinin tanrılarla birlikte olduğunu göstererek, tanrılara yakınlığını anlatmak istemiştir.

ATTOUDA

Köy meydanında, cami bitişiğinde antik yerleşime ait mimari bloklar, yazıtlar vardır.

Attouda antik yerleşimi, Denizli'ye bağlı Sarayköy İlçesi'nin 17 kilometre güneybatısında yer alan Hisarköy içindedir; modern köy antik yerleşim üzerine kurulmuştur; köy içindeki yapıların duvarlarında, kapı önlerinde, sokak başlarında, caminin bahçesinde çok

sayıda antik mimari blok görülmektedir. Köyde açılmış yerel bir müzenin birkaç defa soyulmasından sonra müze içindeki eserler Denizli Müzesi'ne taşınmıştır; bu eserlerin bir kısmı ise caminin bitişiğinde sergilenmektedir.

Attouda, Salbakos (Babadağ) Dağı eteğine M.Ö. 200'lü yıllarda kurulmuştur. Frigya ve Karia sınırında kurulan Attouda, Laodikeia'yı Aphrodisias'a bağlayan antik yol üzerindedir. Attouda, Roma Dönemi'nde Karia sınırları içinde varlığını sürdürmüştür. Kent, Roma imparatorluğu ve sonrasında kendi adına sikkeler basmıştır; sikkelerin bir yüzünde kentin adı, diğer yüzünde ise tanrı ya da kralların betimlemesi yer almıştır.

Antik kaynaklar, Attouda'da, Men Karou Tapınağı'nın olduğunu, tapınak içinde Tanrı Men'e ait heykel yer aldığını aktarmışlardır; ayrıca kentte Artemis Anaitis Kültü'nün varlığından da söz etmişlerdir. Doğu Roma (Bizans) Dönemi'nde ise kentin ismi piskoposluk kayıtlarında yazılıdır.

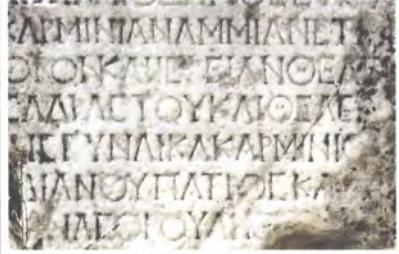
II/6

APHRODISİAS'IN
KUZEYDOĞUSU

Attouda yerleşimi, Hisarköy modern yerleşimiyle iç içedir.

Yazıtlar, Attouda'nın geçmişine ışık tutmaktadır.

Antik yerleşime ait mimari blok.

Bahçe kapısı olarak kullanılmış mimari blok.

Attouda kentinin üzerinde bulunan Hisarköy toprakları 1.Derecede Sit Alanı içerisinde; köyün antik yerleşim üzerinden kaldırılarak başka yere taşınması geçmiş yıllarda gündeme alınmıştır. Antik yapıları köy içinde tespit edebilmek olanaksızdır; kent yapılarına ait mimari bloklar köy içinde görülebilmektedir; antik yerleşimin nekropolü ise köyün kuzeyindedir; Sarayköy-Hisarköy yol çalışmaları sırasında ortaya çıkan nekropol içinde kayaya oyulmuş, tonozlu ve basit türde yapılmış mezarlar görülebilmektedir.

Köy meydanındaki antik mimari bloklar.

Yüksek bir tepe üzerinde bulunan Trapezopolis üzerindeki tarım faaliyetleri ve kaçak kazılar yerleşime zarar vermiştir.

TRAPEZOPOLİS

Trapezopolis yerleşimi, Denizli'ye bağlı Babadağ İlçesi'nin Bekirler Köyü yakınlarındadır; kalıntılar, köyün kuzeydoğusunda yer alan Boludüzü mevkiinde, yüksek bir tepe üzerinde, kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan düzlük üzerine yayılmıştır.

Tepenin doğusundaki tonozlu yapı.

Bu düzlük üzerinden kuzeydoğuda yer alan Hierapolis / Pamukkale görülebilmektedir.

Trapezopolis'in Hellenistik Dönem'de kurulduğu düşünülmektedir; kent, Hellenistik ve Roma dönemlerinde Karia bölgesinde Alabanda Conventusu içinde yer almıştır; Doğu Roma (Bizans) Dönemi'nde Frigya sınırları içinde varlığını sürdürmüştür.

Yerleşimin bulunduğu düzlüğün dört tarafı uçurumdur. Kentin etrafını çevirmiş sur kalıntıları görülmektedir. Antik yerleşimin üstündeki düzlüğün tamamında tarım faaliyetleri yapılmaktadır; kaçak kazı ve tarımsal faaliyetler nedeniyle yoğun tahribatlar gözlenmektedir. Çok sayıda açılmış kaçak kazı çukurlarında bazı yapılar ortaya çıkmıştır! Kentin içinde bir kiliseye ait yapı kalıntısı, sur kalıntıları ve mezar odası kalıntıları görülebilmektedir. Kentin nekropolü ise batısında geniş bir alana yayılmıştır; mezarlar içinde pişmiş topraktan yapılmış -Erken Roma Dönemi'ne tarihlenen- lahitler çoğunluktadır; lahitlerin etrafı tuğla ya da taşla örülmüş, kapakları üzerine kapatılmıştır; ölü hediyeleri lahdin içine ve dış kısmına konulmuştur.

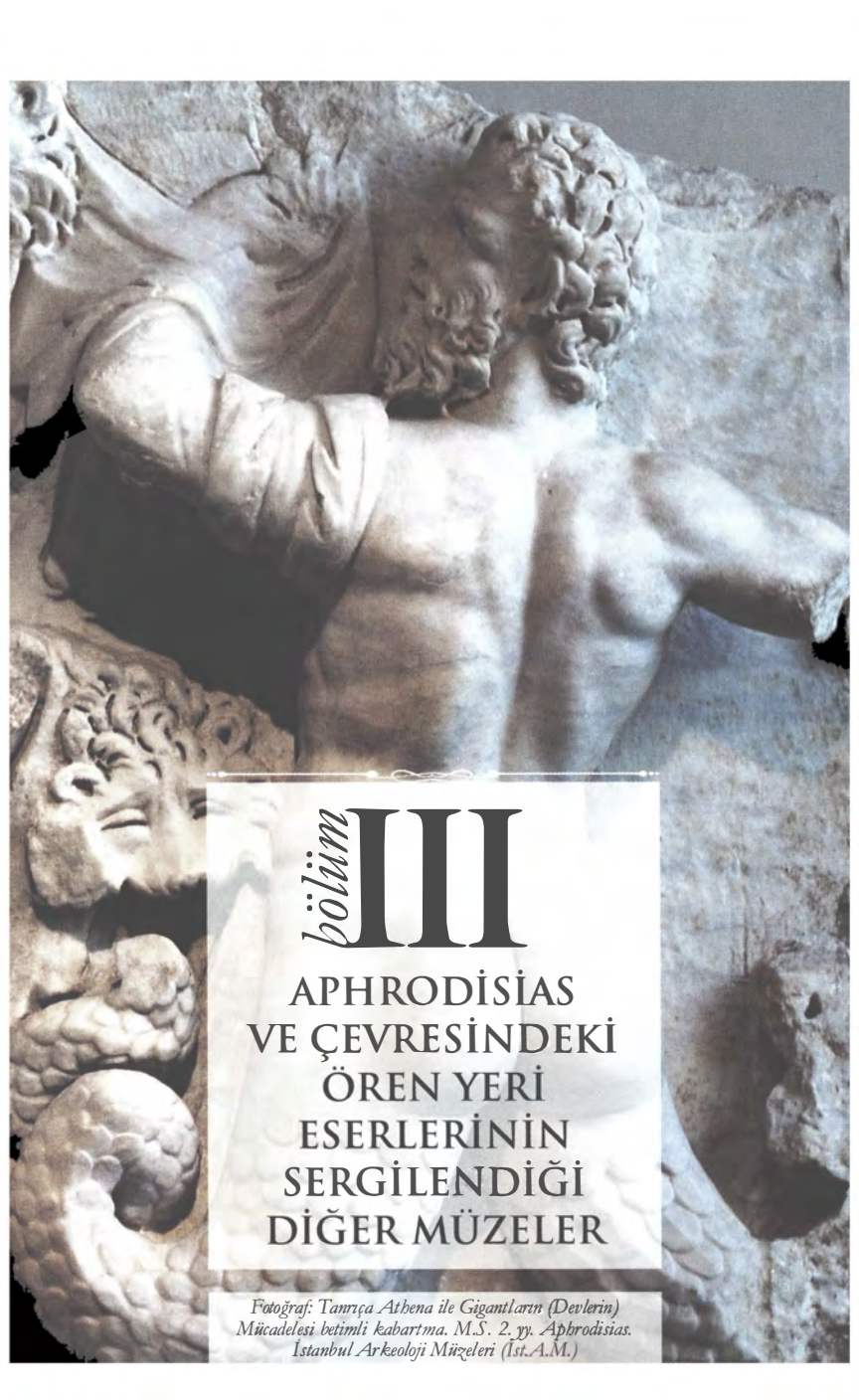
Kentin güneybatı yakınındaki Bekirler Köyü sokaklarında ve konutların önlerinde antik yerleşime ait sütun, sütun başı, stel ve diğer mimari bloklar görülmektedir.

1-Bekirler Köyü'nün kuzeydoğusundaki antik yerleşimden Hierapolis görülmektedir.
2- Tepe üzerinde yakın dönemde yapılmış sarnıç.
3, 6- Köy içinde, kapı önlerinde görülen antik mimari bloklar.
4, 5- Yerleşimde kaçak kazılarla ortaya çıkmış yapı elemanları.

A detailed marble relief sculpture from the Sebasteion at Aphrodisias, depicting the goddess Athena in combat with a giant. Athena is shown from the waist up, wearing a helmet and a long chiton, with her right arm raised and holding a spear. The giant is shown from the chest up, with a large, curly beard and a determined expression. The background of the relief is carved with a pattern of small, repeating motifs.

bölüm III

APHRODISİAS VE ÇEVRESİNDEKİ ÖREN YERİ ESERLERİNİN SERGİLENDİĞİ DİĞER MÜZELER

*Fotoğraf: Tanrıça Athena ile Gigantların (Devlerin)
Mücadelesi betimli kabartma. M.S. 2. yy. Aphrodisias.
İstanbul Arkeoloji Müzeleri (İst.A.M.)*

İZMİR ARKEOLOJİ MÜZESİ

Kadın heykeli.
Roma Dönemi.
M.S. 2.yy. Aphrodisias.

Kentte ilk müze, 1924 yılında Basmane semtinde Ayavukla Kilisesi içinde kurulmuştur; ilerleyen zaman diliminde farklı binaların ardından günümüzde ziyaret edilen müze binası 1984 yılında İzmir Konak'ta, Bahri Baba Parkı içinde 5000 metrelik bir alan içine yapılarak ziyarete açılmıştır. Yerel ve bölgesel özellikte önemli bir müze olan İzmir Arkeoloji

Müzesi'nin salonlarında başta Smyrna (İzmir) ve Efes olmak üzere Ege Bölgesi içinde bulunan ören yerlerinden, Bergama, Kyme (Aliağa), Myrina (Aliağa yakınları), Klazomenai, Erythrai, Metropolis, Teos, Milet, Halikarnasos (Bodrum), Stratonicea (Eskihisar), Thyateira (Akhisar), Gryneion (Çandarlı Körfezi / Yeni Şakran), Pitane (Çandarlı), İasos (Kıyıkışlacık), Aphrodisias, Tralleis, Nysa, Germencik (Aydın) ve diğer yerleşimlere ait eserler sergilenmektedir. Müzenin, Giriş Katı-Giriş Salonu, Giriş Katı-Taş Eserler Salonu, Ekrem Akurgal Seramik Eserler Salonu, Hazine Odası ve bahçesinde Batı Anadolu'nun tarihine ışık tutan eserler sergilenmektedir. Müze salonlarında, Prehistorik Dönem'den Osmanlı İmparatorluğu'na kadar geçen zaman dilimine tarihlenen mozaik panolar, taş ve bronz heykeller, büstler, heykel başı portreler, ana tanrıça Kybele'ye ait

Müze Germencik'ten getirilmiş
lahdin kısa yüzünden detay.

heykelticikler, lahitler, seramik eserler ve sikkeler sergilenmektedir. İzmir Arkeoloji Müzesi'nde, Aphrodisias'tan gelen Roma Dönemi'ne (M.S. 2.yy.) ait kadın heykeli, Tralleis sikkeleri, Nysa'dan gelen, 58 santimetre yüksekliğindeki erkek heykeli ile Aydın Germencik'ten gelen, -M.S. 2. yüzyıla tarihlenen- 240 santimetre uzunluğu, 118 santimetre genişliği ve 173 santimetre yüksekliği olan lahit de müzede sergilenmektedir; lahitte yer alan meyveler, dallar ve çiçeklerden oluşan girlandlar, köşelerde Nikeler, geniş yüzlerde ise Eros figürleri tarafından taşınmaktadır; lahit üzerinde girland halkaları arasında Medusa ve Eros figürleri görülmektedir.

1- Tralleis'ten sikkeler.
2, 3, 4- Lahit, Germencik.
Roma Dönemi (M.S. 2. yy.).
Lahidin kapığı, akroterlerle süslü,
bir tapınak damını andırmaktadır;
etrafı yumurta ve hançer bezemesiyle
çevrilidir.

İZMİR TARİH VE SANAT MÜZESİ

Aphrodite başı.
M.S. 2. yy. Tralleis.

Kültür Park'ta 2004 yılında kurulan İzmir Tarih ve Sanat Müzesi, Taş Eserler Bölümü, Seramik Eserler Bölümü ve Kıymetli Eserler Bölümü olmak üzere üç bölümden oluşur.

Müzenin koleksiyonlarını Batı Anadolu'daki ören yerlerinden -çoğunlukla İon kentlerinden- getirilmiş eserler oluşturmaktadır. Thyateira (Akhisar), Bergama, Phokaia (Foça), Kyme (Aliağa), Klazomenai, Smyrna, Nymphaion (Kemalpaşa), Tire, Metropolis, Erythrai, Teos, Klaros, Notion, Milet, Didim, Tralleis (Aydın), Aphrodisias, Knidos (Datça), Kula (Manisa), Stratonicea (Eskihisar), İasos (Güllük) ve diğer ören yerlerinin yanı sıra çok sayıda taş eserler arasında Efes buluntuları da sergilenmektedir.

Müze salonunda Tralleis'ten getirilen M.S. 2. yüzyıla tarihlenen Roma Dönemi eseri Aphrodite başı ile yine Tralleis'ten getirilmiş M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen Geç Hellenistik Dönem mezar steli görülebilmektedir; stel üzerinde üç insan figürü betimlenmiştir; ortada -ayaklarında sandalet olan, khiton ve himation giyinmiş- bir adamın her iki yanında iki kadın vardır; stelin yüksekliği 163 santimetre, genişliği ise 83 santimetre uzunluğundadır.

Mezar steli. Geç Hellenistik Dönem (M.Ö. 2. yy.sonu). Tralleis.

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ

Herakles başı konsol.
Aphrodisias.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri; Eski Şark Eserleri Müzesi, Arkeoloji Müzesi ve Çinili Köşk Müzesi olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Koleksiyonlarında bir milyondan

fazla eser barındıran İstanbul Arkeoloji Müzeleri, dünyanın sayılı 5 müzesi arasında yer alır. Müzede sergilenen eserler, Balkanlar'dan, Anadolu'ya, Suriye, Filistin, Arap Yarımadası, Mısır, Irak ve Afganistan'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada yer alan, tarih öncesi çağlardan Osmanlı Dönemi sonuna kadar yaşanan uygarlıklara ait kültür varlıklarını içermektedir. İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1891 yılından itibaren günümüzdeki binasında ziyaret edilen ilk Türk müzesidir. 1992 yılında Avrupa'da 45 müzenin katıldığı yarışmada Avrupa Konseyi tarafından "Yılın Müzesi" seçilmiştir. İki katlı inşa edilen müze binası İstanbul'daki neoklasik yapıların en güzel örneklerinden birisidir.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin Aphrodisias eserleri bölümünde ilk dönem kazılarında bulunmuş heykeller sergilenmektedir; kent sokakları ve yapılarını, anıtlarını süsleyen heykeller ve dekoratif kabartmalar göz kamaştırıcıdır: M.S. 4. yüzyıla tarihlenen, 189 santimetre boyunda İmparator II. Valentinian heykeli; orijinal yüksekliği 589 santimetre, yüzü bitki yaprakları arasında insan ve hayvan kabartmalarıyla bezeli dörtgen sütun parçası; tanrılarla Gigantların (Devlerin) mücadelesini betimleyen, M.S. 2. yüzyıla

İstanbul Arkeoloji Müzeleri, 1891 yılından itibaren günümüzdeki binasında ziyaret edilen ilk Türk müzesidir.

Kadın heykeli biçiminde sütun ya da dikme (karyatid). Erken Roma Dönemi. Tralleis.

Kadın Heykeli.
M.S. 2. yy.
Aphrodisias.

tarihlenen, kabartmalı üç mermer pano; Hadrianus Hamamları'nda, 1904 yılında P. Gaudin tarafından bulunmuş, 181 santimetre boyunda Romalı genç yargıç heykeli ile Herakles başlı devasa konsollar; beyaz ve siyah damarlı mermere ustalıkla işlenmiş Triton heykeli; 198 santimetre boyunda, M.S. 2. yüzyıla tarihlenen mermer kadın heykeli ve Aphrodite kabartması ilgiyle izlenen eserlerdir.

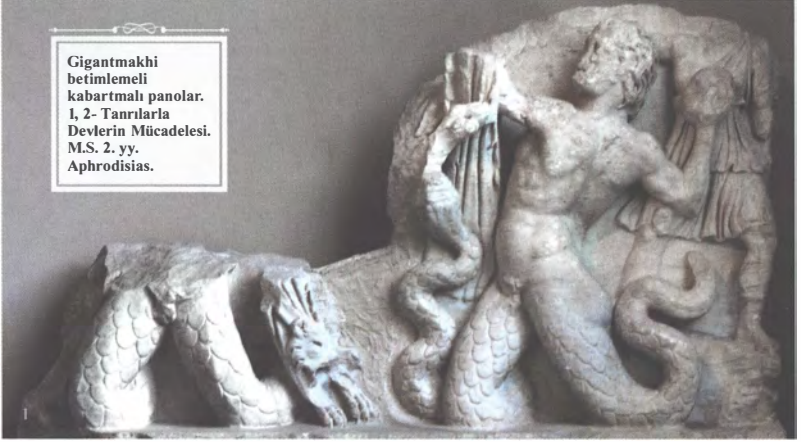
Aphrodisias'ın kuzeybatısındaki Tralleis kentinden (Aydın) getirilip sergilenen -148 santimetre boyunda- Ephebos (Genç Delikanlı) heykelinde, genç sporcu uzun bir manto giyinmiş, dinlenmek için dörtgen bir sütuna dayanmıştır. Heykel olasılıkla Tralleis Gymnasionunu süslemekteydi.

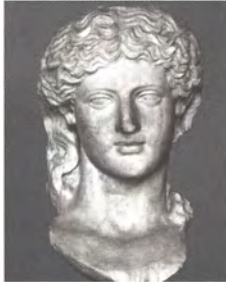
İki yüzü, insan,
hayvan ve bitki
bezemeli sütun.
Aphrodisias.

Gigantmakhi
betimlemeli
kabartmalı panolar.
1, 2- Tanrılarla
Devlerin Mücadelesi.
M.S. 2. yy.
Aphrodisias.

Tralleis'in -anıtsal yapılarında sütun yerine kullanılmış- 186 santimetre boyunda, M.S. 1. yüzyıla tarihlenen karyatid ise (heykel/sütun) müzede sergilenen dikkat çekici eserler arasındadır. Yine aynı ören yerinden müzedeki Nymphe heykeli ise 166 santimetre boyundadır. Müzenin, -Tralleis'ten getirilmiş- dikkat çekici bir başka eseri ise 58

Kadın başı, Erken Roma Dönemi.
Tralleis.

santimetre boyundaki "Uyuyan Eros Heykeliği"dir; heykeldeki çocuk tanrı, Herakles'in özellikleriyle yansıtılmıştır; Eros, yere serilmiş bir aslanın postu üzerinde yatmakta, hayvanın başı Eros'un başının üstünü kavramaktadır. Ayakları kırık olan heykelikte Eros, bacaklarını üst üste atarak yatmış, başını sol eline dayamıştır. Kanatları

Tanrıça Athena ile Gigantların (Devlerin) Mücadelesi
betimli kabartma. M.S. 2. yy. Aphrodisias.

Nymphe heykeli, Erken Roma
Dönemi. Tralleis.

Epheb (Genç atlet), Erken
Roma Dönemi. Tralleis.

Aphrodite kabartması.
Aphrodisias.

Komedya
maskesi giymiş
adam,
Roma Dönemi.
108,5 cm. Tralleis.

yere serilmiş Eros sağ elinde -Herakles'e özgü- lobut tutmaktadır. Müzenin, en ilginç görümlü Tralleis eseri ise "*Komedya Maskesi giymiş Adam Heykelciği*" 108,5 santimetre boyunda, Roma Dönemi'ne aittir; heykelcikteki betimlemede kollu bir gömleğin üzerine manto giymiş bir adam, yuvarlak bir kaide üstündeki sütuna sırtını dayamıştır. Yüzündeki komik aktör maskesinin

deliklerinden ağız ve gözlerinin görünümü dikkat çekicidir; heykelcikteki mask takmış adamın yüzünde alaycı bir ifade vardır.

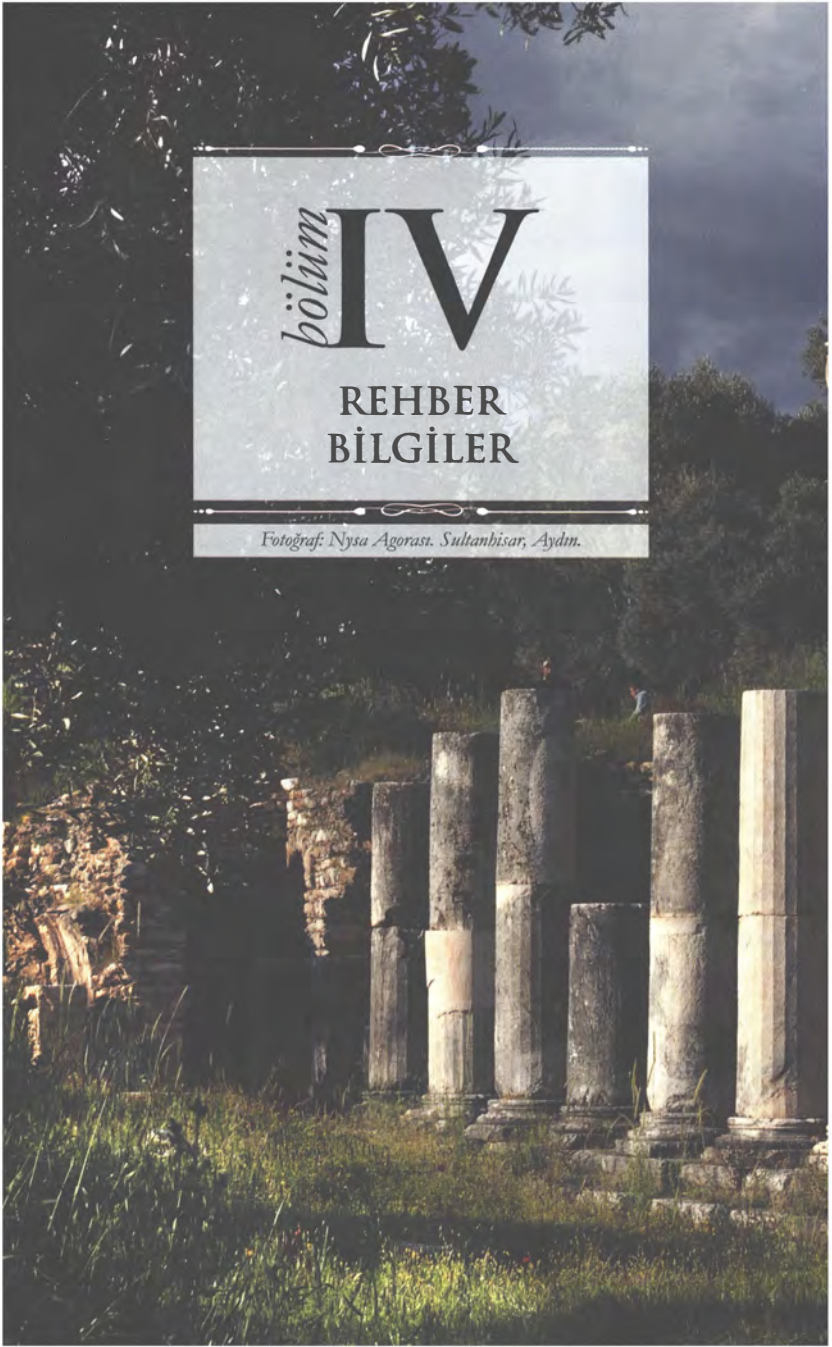
Herakles kılıklı
uyuyan Eros.
58 cm.
Tralleis.

bölüm IV

REHBER BİLGİLER

Fotoğraf: Nysa Agorası, Sultanhisar, Aydın.

Aphrodisias'ın anıtsal kapısından
(Tetrastylon) detay.

APHRODİSİAS GEZİSİ HAKKINDA PRATİK BİLGİLER

YER

Aphrodisias, Anadolu'nun güneybatısında Aydın İli, Karacasu İlçesi'nin 13 kilometre güneydoğusunda, Geyre Köyü yakınındadır; Antik coğrafyada Lidya ve Frigya toprakları içinde / sınırında olmasına karşın antik kaynaklar Aphrodisias'ı "*Karia'nın en kuzeyindeki kent*" olarak tanımlarlar; ismini aşk, güzellik, verimlilik ve doğa tanrıçası Aphrodite'den alan antik yerleşime, Aydın-Nazilli-Karacasu ya da Denizli-Tavas-Karacasu karayoluyla gidilebilir.

▲ Aphrodisias.

Aphrodisias Tiyatrosu. ▼

İKLİM

Aphrodisias, Salbakos Dağı'nın (Baba Dağı) güneybatı tarafına -denizden, yaklaşık 600 metre yükseklikte olan bir plato üzerine- kurulmuştur. Bol yağış alan yüksek bir yaylanın üzerinde olan antik yerleşim ve çevresi Akdeniz ikliminin geçiş noktasındadır. Kış ayları yağışlı, yaz ayları ise yağışsız geçer. Bölgede karasal iklimin etkisi de görülür.

Tetrastoon, Aphrodisias.

ULAŞIM

Aphrodisias antik yerleşimine uçakla ya da otobüsle İzmir ve Denizli üzerinden ulaşılabilir. İzmir'e 230 kilometre uzaklığı olan yerleşime, Aydın-Denizli yolu üzerinde -Kuyucak yerleşiminden 2 kilometre sonra- Karacasu yol

ayrımından güneye (sağa) ayrılan yolla 38 kilometre sonra gelinir; bu yol Karacasu ilçesi yakınından geçer; Karacasu-Aphrodisias arası ise 13 kilometredir. Yerleşime, Denizli-Muğla yoluyla, önce Tavas'a, ardından Karacasu'ya (kuzeye) ayrılan karayoluyla da gidilebilir; Denizli-Aphrodisias arası ise 80 kilometredir. Antik yerleşime, ana karayolu üzerinde bulunan park alanından özel olarak tasarlanmış traktörlerin çektiği araçlarla girilmektedir.

KONAKLAMA

Aphrodisias ören yeri (Geyre Köyü) yakınlarında otel ve pansiyon türü konaklama tesisleri bulunmaktadır. Diğer konaklama alternatifi ise Nazilli ve Karacasu ilçelerinde olabilir. Karacasu ilçesinde belediyenin işlettiği temiz, küçük bir otel vardır.

YEME - İÇME

Geyre Köyü yakınlarında, Karacasu ve Tavas ilçelerinde yöresel yemeklerin yanı sıra Anadolu yemeklerinin de sunulduğu restoranlar bulunmaktadır. Antik yerleşim içinde ve 1 kilometre doğusundaki park alanında kafeler de bulunmaktadır.

APHRODİSİAS
ÇEVRESİNE GEZİ

Aphrodisias çevresinde, aynı coğrafya içinde yer alan- birçok antik yerleşim ve köylerdeki sivil mimari örneklerini görmek olasıdır. Aydın-Denizli karayolu üzerindeki Aydın Arkeoloji Müzesi ve Aydın kent merkezinin 2 kilometre kuzeyindeki Tralleis, doğusunda ana yol üzerindeki Sultanhisar ilçesinin 3 kilometre kuzeyindeki Nysa gezilebilir. Yine bu yol güzergâhında irili ufaklı antik yerleşimleri ziyaret etmek ayrı bir seçenektir. Uzun gezi programı içinde, Nazilli ilçesinin güneyinde yer alan Orthosia, Harpasa, Neopolis ve Piginda

yerleşimlerini gezmek olasıdır. Karacasu Etnografya Müzesi ziyareti sonrasında, ilçe merkezinin güney yakınındaki çömlekçilerle atölyelerinde tanışmak geziyi anlamlı kılabılır Plarasa yerleşimine (Bingeç Köyü) ise Karacasu'dan 18 kilometre sonra ulaşılır. Karacasu-Aphrodisias yolundan, Dandalaz Çayı üzerindeki çağdaş köprüden geçerken doğu yanı başındaki kemerli Dandalaz Köprüsü ilgi çekecektir.

Denizli-Muğla karayoluyla gelindiğinde Aphrodisias'ın güneydoğusunda yer alan Apollonia Salbake, Sebastapolis ve Tabai; doğuda yer alan Herakleia Salbake ve Herakleia Hieronu ziyareti sonrası Aphrodisias'a geçmek olasıdır.

Hamam-Gymnasion. Tralleis, Aydın.

Dandalaz Köprüsü, Karacasu-Aphrodisias arasındadır.

Arpaz Kulesi.

**Mitolojik kabartmalar,
Herakleia Hieronu.**

Çömlekçi. Karacasu.

Nysa Tiyatrosu.

ÖNEMLİ TELEFONLAR

AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ / 0256 225 2259
KARACASU KAYMAKAMLIĞI / 0256 441 2001
APHRODİSİAS MÜZESİ / 0256 448 8086

SÖZLÜK

Adyton: Antik Çağ tapınaklarında cellanın arkasında, kült heykelinin bulunduğu kutsal, karanlık bölüm.

Aedikula: Küçük niş; Antik Roma mimarisinde alınlık ve entablatur taşıyan iki sütunla çerçevelenmiş niş.

Agora: Hellen kentlerinde pazaryeri veya toplanma alanı.

Ağırşak: Yün ve iplik eğirmek için kullanılan için alt ucuna takılarak dengeli dönmeyi sağlayan ortası delik pişmiş toprak ve metalden yapılmış ağırlık.

Akropol /Akropolis: Yukarı kent. Eski Yunan Çağı'nda kentin en yüksek ve savunmaya en uygun yerinde kurulan bir iç kale konumundadır. Çoğunlukla çok sarp bir tepe üzerine inşa edilmiştir

Akroter: Üçgen çatı alınlığının yüksek sivri köşesi ile her iki yan köşesini taçlandıran mimari eleman.

Akroterler, tapınak yapılarını örnek almış mimari yapılarda, lahit ve heroonlarda çok sık kullanılmıştır. Klasik ve Hellenistik dönemlerde akroterlerde bitkisel bezemelerin yanı sıra tanrı, tanrıça ve mitolojik heykeller de yer almıştır.

Alınlık: Fronton olarak da isimlendirilen, antik Yunan ve Roma yapılarının ön ve arka cephelerinde çatının üçgen şeklindeki kısmı. Yunan ve Roma yapılarındaki alınlıklar mimari olarak farklılık gösterir. Roma alınlıkları Yunan alınlıklarından daha yüksektir.

Analemma: Antik tiyatrolarda caveayı iki yandan sınırlayan istinat duvarı.

Antik Dönem: M.Ö.6.yüzyıl ile M.S.3.yüzyıl arasındaki dönem; Yunan ve Roma uygarlıklarının gelişip yayıldığı dönem.

Apodyterium: Soyunma odası.

Apokrif: Halk için yazılmış İnciller ve bunlardan alınmış dini mevzular üzerine yapılmış resimler.

Aquadukt: Su kemerleri.

Atrium: Mimari mekân; üstü açık ya da kapalı mekân, avlu.

Bomós: Kare veya dikdörtgen planlı içinde mezar yatakları bulunan yapı. Basamaklarla çevrili bir kaidenin üzerinde bulunur; genellikle düz olan çatısında lahitler bulunur

Bukranion: Antik mimaride bezek ve süsleme amaçlı kullanılan öküz başı.

Caldarium: Antik Roma hamamının sıcaklık bölümü.

Cavea: Antik tiyatrolarda basamaklı oturma bölümü.

Cella: Hellen tapınaklarında kült heykelinin bulunduğu en kutsal mekân.

Conventus: Eyaletlerde yargı işlerinin yürütüldüğü yer, merkez.

Depas: İki kulplu içki kabı.

Diakonikon: Bazilikalarda ve Bizans mimarisinde, dini törenlerde kullanılan eşyaların saklandığı, Diakonikon ya da Prothesis olarak isimlendirilen,

apsisin her iki yanında bulunan çıkıntılı, tonozlu dikdörtgen odalar.

Diazoma: Antik tiyatro ve 'amfiteatr'larda oturma sıralarını ayıran, gezinti ve geçiş yeri.

Diphros: Antik mobilyalardan dört ayağı tornada yapılmış ve arkasız bir oturma eşyasıdır.

Diyakoz: Eski Yunanca, hizmetli, hizmetçi ve yardımcı anlamına gelen Diyakozluk, Katolik, Anglikan ve Ortodoks kiliselerinde 3 ruhban derecesinin ilkidir; önce Diyakoz olan kişi sonradan papazlık ve piskoposluk seviyesine çıkarlar.

Eksedra: Heykel konulan ya da oturmaya yarayan, dikdörtgen veya yarım daireli, kendinden daha geniş mekâna eklenmiş bölüm.

Entablatur: Antik Yunan ve Roma mimarlıklarında sütunların taşıdığı üstyapı öğelerinin bütünü.

Fallos: Erkeklik organı.

Fibula: Tunç devrinden itibaren Roma'nın son dönemine kadar kullanılan madeni broş ya da çengelli iğne.

Fresk: Taze kireçli sıva üzerine boyalarla renklendirilen duvar resmi.

Frigidarium: Antik Roma hamamlarında, içinde havuz bulunan soğukluk bölümü.

Friz: Antik mimarlıkta kabartmalar ve heykeltıraşlık eserleriyle bezeli şerit biçiminde yatay kısım.

Geç Antik Dönem: M.S. 3. ve 6. yüzyıllar arasındaki dönem.

Girland: Antik çağlarda süsleme türü olarak dönemin mimarisinde kullanılan meyve, bitki ve çiçeklerden bir heverik şeklinde yapılmış düz resim ya da kabartma.

Grifon: Baş ve kanatları kartal, gövdesi aslan biçiminde karışık bir mitolojik yaratık.

Gymnasion: Antik Yunan ve Roma'da bedensel ve düşünsel olarak gençlerin eğitim ve spor etkinlikleri yaptıkları yapılar.

Heroon: Yıktılmış kahramanların, kralların anısına yapılmış anıt.

Hippodamos (Izgara) Plan: Miletli Hippodamos tarafından M.Ö.5.yüzyılda uygulanmış ve ismiyle anılan kent planlaması. Birbirlerine paralel dik sokaklar arasında kalan kare ya da dikdörtgen adalardan oluşan kent planı; bu adaların izgaraya benzemesi nedeniyle "Izgara Plan" olarak da anılır. Sokaklar, bu planlamaya göre birbirini dik açıyla keserler. Plan, Milet'in ardından bazı İon kentlerinde de uygulanmıştır. Araştırmalarda planın kökeninin doğu kaynaklı olduğu, Uratların bu planı yerleşimlerde uyguladıkları görülmüştür.

Hypokaust: Bir Roma buluşu olan ısıtma sistemi. Hamam taban kaplamaları, altındaki (60 cm. veya daha fazla) tuğla payelere, ya da tuğladan kemerli payelere dayanmaktaydı; sıcak hava bu boşluk içinde dolaşarak hamamı ısıtmaktaydı.

İma Cavea: Tiyatro diazomasının aşağıda kalan oturma bölümü.

in situ: Yerde sabit, eski konumda ele geçen buluntular.

İsodomos: Eş boyda ve harçsız yapılmış Hellenistik Dönem duvar örgüsü.

Karyatid: Antik mimarlıkta kadın heykelleri biçiminde yapılmış taşıyıcı sütunlar.

Katagraphe: İnananların tanrı Apollon'a kendi istekleri ya da tanrının emri ile kölelerini, çocuklarını ve torunlarını sunmasını içeren yazıtlar.

Kentaurosarlar: Amazonlar, Kentauros ve Lapith'lerin savaş betimlemeleri.

Klasik Dönem: M.Ö. 480-330 yılları arasındaki uygarlık dönemi.

Korinth Düzeni: Antik mimarlıkta M.Ö.5.yüzyılda oluşan, Dor ve İon düzenin yanında M.Ö. 4.yüzyıldan itibaren var olan bir mimari düzen. Belirgin özelliği, akanthus yapraklarıyla bezeli sütun başlığıdır. Diğer yönleri İon düzenine benzer.

Korniş: Yapı cephelerinde katları birbirinden ayıran ya da üst kenarı sınırlayan profil çıkıntı.

Kremasyon: Cesedin yaklaşık olarak 1000-1200 derece sıcaklıkta en az 70 dakika yakılarak, küllerinin bir kap içinde gömülmesi.

Krepidoma: Antik mimaride tapınağın oturduğu platformun çevresinde yer alan basamaklar.

Krepis: Basamak; Grek mabedinin gövdesinin oturduğu stylobatı meydana getiren basamak şeklindeki çepeçevre, yükseklik.

Kriptoportik: Eski Romalıların sıcak havalarda oturdukları -tonozlu- yeraltı yapıları.

Kurtin: Antik surlarda, burçlar arasında kalan beden duvarları.

Latrina: Antik Roma'da kentlerde ortak kullanıma yönelik yapılmış tuvalet.

Logeion: Hellenistik tiyatrolarda proskeniumun önündeki kolonadı taşıyan sahne platformu.

Martyr: Şehit.

Martyrion: Azizlerin din uğruna etkinlikler yürütürken "şehit düştüğü" yerde anısına yapılmış dini içerikli yapı.

Medusa: Korku verici görünümde olan, Yunan mitolojisinde saçları yılanlarla örülmüş üç kız kardeşten (Gorgo) birisi.

Megaron: Dikdörtgen ya da kare biçimli, bir kapıyla birbirine bağlanan bir iç mekân ve ön dehlize sahip, üstü ahşap çatılı, içinde ocak olan Erken Tunç Çağı yapısı.

Metop: Antik Yunan mimarisinde Dor düzeninde arşitravın üzerinde yer alan triglifonu oluşturan, triglifler arasında kalan, dörtgen biçimli, üzerinde kabartmalar olan, ya da kabartmasız, boyalı ve boyasız taş levhalara verilen isim.

Mukarnas: Merdiven biçiminde çıkıntıları olan kubbe.

Narteks: Bazilika tipi, erken Hristiyanlık ve Doğu

Roma (Bizans) Dönemi kiliselerinin ana mekânına açılan giriş bölümü.

Nef: Bazilika ve kiliselerde apsise dik doğrultuda uzanan, birbirlerinde sütunlar ve ayak izleriyle ayrılmış uzunlamasına mekânların her biri.

Nekropol: Yunanca ölüer kenti anlamına gelen mezarlık alanı.

Neokoros: Antik Roma kentlerinin imparatorlar adına kült alanı/tapınak kurabilme iznini belirten niteleme.

Nymphaeum: Yunan mitolojisinde nymphelere adanmış, ev biçimli, sütun dizileri ve heykellerle bezenmiş nişli anıtsal çeşme.

Nymphe: Kırsal alanlarda (sular, ormanlar) yaşayan dişi tanrılar.

Oinokhoe: Kraterden şarap almak için yapılmış tek kulplu ya da düz yonca ağızlı sürahiye benzer kap.

Olympieion: Tanrı Zeus'a adanmış Yunan tapınaklarına verilen isim.

Opus Sectile: Roma ve Bizans dönemlerinde, yapıların tabanlarında, çeşitli boyda ve renkte mermer bloklardan oluşan döşeme biçimi.

Palaestra: Antik gymnasionların güreş ve beden eğitimi yapılan üzeri açık büyük bölümü, güreş okulu.

Palmet: Frazilerde, mezar stellerinde, kornişlerin üzerinde, vazolarda ve kiremit ağızlarında Yunan sanatında sıkça görülen bitkisel bezeme motifi. Bir sapın iki yanında simetrik olarak uzanmış yapraklardan oluşur.

Parados: Antik tiyatroların yan taraflarından girişi sağlayan karşılıklı giriş koridorlarından her biri.

Paye: Yapıda, duvar örme yöntemiyle yapılmış düşey taşıyıcı.

Pegasus: Mitolojide Kanatlı at.

Peripteros: Antik Çağ tapınaklarında tek sıralı sütunlarla çevrelenmiş plan tipi.

Peristasis: Antik tapınakların etrafını çeviren sütun dizisi.

Peristyl Avlu: Kutsal alanlarda, evlerde, gymnasionlarda bulunan etrafı sütunlarla çevrili avlu.

Perseus: Yunan mitolojisinde Athena tarafından Medusa'yı öldürmekle görevlendirilen, Herakles'in ataları arasında yer alan Argoslu önemli bir kahramandır.

Pithos: Pişmiş topraktan yapılmış olup genelde tahıl veya erzak depolamada, bazen de ölü gömmede kullanılan büyük küp.

Plaatia: Antik geniş yol.

Podium: Mabnet, lahit heykel veya sütunların üzerine oturduğu yüksek ve devamlı kaide.

Poligonal (duvar): Çok kenarlı taşlardan örülmüş, düzensiz antik duvar örme tekniği.

Porfir: Somaki olarak da isimlendirilen, içinde beyaz lekeler bulunan kırmızı bazalt taş. Yeşil olanı da vardır, iyi cila tutar.

Portal: Anıtsal kapı, ana kapı, taç kapı.

Portiko: Antik yapılarda revak niteliğinde kullanılan, çatısı sütunlarla taşınan hol.

Prehistorik: Tarih öncesi çağları belirten sözcük.

Proedria: Antik tiyatrolarda ilk basamaklarda imparator, ya da kentin ileri gelen kişisi için yapılmış, arkalıklı oturma basamağı.

Prokonsül: Antik Roma'da belirli süre Konsül olarak görevde bulunduktan sonra bir Roma Eyaleti'nin yöneticisi olan, vali.

Propylon: Kutsal alanın giriş kapısı.

Proskenium: Antik Roma tiyatrolarında sahne binasının seyircilere bakan duvarı önünde, orkestradan yükseltilmiş set.

Prytaneion: Antik Yunan kentlerinde içinde sürekli yanan kutsal ocağı olan, yabancı seçkin kişilerin ve elçilerin, savaşta ya da spor dalında başarılar kazanmış kişilerin ağırlandıkları yapı.

Rekonstrüksiyon: Bir yapının veya kalıntının kalan bölümleri ve diğer belgeler yardımıyla eski şeklinin belirlenerek yeniden yapımı.

Rektagonal: Hellenistik dönemde surların yapımında uygulanan teknik, yani taşların dış yüzlerinin hafif şişkin olarak işlenmesi.

Restorasyon: Bir yapının veya bir eserin yıkılan, harap olan kısımlarının daha fazla tahrip olmasını engellemek için aslına uygun biçimde belirli ilkeler ışığında onarılması işlemidir.

Rustik duvar örgüsü: Düzgün işlendiği halde işlenmemiş izlenimi veren taşlardan oluşan duvar örgüsü.

Ryton: Eski Çağ'da, içki kabı veya dini törenlerde adak sıvısı dökmek için kullanılan boynuz, hayvan başı veya gövdesi biçimli kaplar.

Sanctum: Kutsal yer, girilmesi yasak özel oda.

Sebasteion: Roma İmparatorlarına (Sebastoi) ait kutsal alan. Bu tür kült alanlar Roma Dönemi'nde imparatorların tanrılaştırıldığı, kentle, Roma arasındaki bağı güçlendirmek ve imparatorlara saygı göstermek için yapıldığı bilinmektedir.

Semerdam: Ters kayığı andırır ya da beşikörtüsü tarzında çatı yapısı ve lahitler için kullanılan sözcük.

Sileks/Çakmaktaşı: Denizlerde eriyik halde bulunan silisyum dioksit çökeltisi ile oluşan taştır. Çok sert olması ve düzgün yüzeyler halinde kırılması nedeniyle Eski Taş Çağı'nda çeşitli aletler yapımında kullanılmıştır.

Skene: Sahne binası.

Stel: Tek parçadan oluşan ve dik duran taş anlamındadır. Çeşitli biçimlerde olabilir. Üzeri kabartmalı, yazılı ve resimli olabilir. Yunan, Roma Dönemi mezar taşları, adak taşları için bu sözcük kullanılır.

Stoa: Sütun dizileri üzerinde çatısı olan, tek ya da iki katlı uzunlamasına gelişmiş bir plan düzeni gösteren antik yapı türü. Agoraları çevreleyen stoalar, kent sakinlerinin dinlendiği, yağmurdan, ve güneşten korunduğu yerlerdi; agoralarda stoaların siyasi, ticari ve genel işlevleri de vardı; ticaret yapan kişilerin büroları, ambarları da bulunmaktaydı. Stoalar agoranın yanı sıra gymnasionlar da da görülen antik bir yapı türüydü.

Stola: Antik Roma'da Roma vatandaşlığı hakkını taşıyan kadınların gömlek üzerine giydikleri kollu ya da kolsuz bir giysi. Göğsün altından sarılan bir kuşak ve başka bir kuşakla da kalçaların üzerine tutturulurdu.

Stuko: Yaygın kullanımı antik Roma'da başlamış, sönmüş kireç, alçı, tebeşir, beyaz mermer tozu, yumurta akı, tutkal ve su karışımıyla yapılan sıva. Düzgün olmayan duvarların düzeltilmesinde, fresk yapılacak duvarların sıvasında kullanılmıştır.

Stylobat: Antik mimaride yapının üzerine oturduğu toprak üstünde kalan, sütunları taşıyan bezemeli, silmeli, temel.

Summa Cavea: Tiyatroda diazomanın üst oturma bölümü.

Synthronon: Bazilika yapısının apsisinin içinde yer alan din görevlilerinin tören sırasında toplu olarak oturdukları yarım yuvarlak oturma kademelerinin tümü.

Taberna: Antik mimaride portikoların gerisinde, bir ya da iki katlı dükkân.

Tabula Ansata: Antik Roma sanatında kulplu bir çerçeve biçiminde betimlenen kitabelik.

Temenos: Kutsal alan; etrafı peribolos denilen duvarla çevrilmiş bir ya da daha fazla tapınağı ve dinsel yapıyı içine alan kutsal alan.

Templum In Antis: Pronaos'ta 'ante'lerin arasında iki sütunu bulunan tapınaklara verilen ad.

Tepidarium: Antik Roma hamamının ılık bölümü.

Teritoryum: Egemenlik alanı.

Tetrastoon: Dört tarafı portiko (revak) ile çevrili dörtgen açık alan.

Thermae: Antik Roma mimarlığında anıtsal boyutlarda genel hamam yapısı.

Theseuros: Antik Yunanda temenos içinde yer alan hazine yapısı.

Torso: Kollar, bacaklar ve baş dışında insan gövdesi heykeli.

Unguentarium: Ortasında şişkinliği olan, küçük boru şeklindeki kap.

Urne: Pişmiş toprak, taş ya da tunçtan yapılmış vazo ve kavanoza benzer, kapaklı veya kapaksız kap. Antik Roma'da, içine su içki ya da ölülerin külleri konulurdu.

KAYNAKÇA

- Akurgal Ekrem**, Anadolu Kültür Tarihi. Tübitak Yayınları, Ankara, 1998.
- Akurgal Ekrem**, Anadolu Uygarlıkları. Net Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ana Britannica** Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 13, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- Artvur Orhan**, Aphrodisias, Eski Kentinin Kronolojisi.
- Baysal H.Hüseyin**, Denizli'deki Antik Kentler. Denizli Tanrıların Kutsadığı Vadi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.
- Bean G.E.**, The Princeton Encyclopedia, Princeton University Press, 1976.
- Bektaş Cengiz**, Afrodisyas. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2008.
- Bulat Mustafa**, Aphrodisias "Heykeltıraşlık" Okulu ve Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Bitirilmemiş Europa Heykeli.
- Dinç Rafet**, Tralleis, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003.
- Dinler S.Semra - İzol A.Nur**, Aphrodisias Kazısı Nedeniyle Boşaltılan Geyre Köyü ve Kamulaştırılan Köy Evleri. Mimarlık Dergisi.
- Doruk Seyhan**, Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı Temenosu.
- Erim T. Kenan**, Aphrodisias, Net Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Erim T. Kenan**, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yapı-Endüstri Merkezi (YEM) Yayınları, İstanbul, 1997.
- Erim T. Kenan**, Aphrodisias (Karia) Kazıları İkinci Kampanyaya Ait Rapor, Türk Arkeoloji Dergisi, Sayı VII-I, s. 14-18, Milli Eğitim Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 1962.
- Güler Ara**, Aphrodisias Çılgılığı, Yapı Kredi Yayıncılık, İstanbul 2009.
- İlgim Mesut**, Aphrodisias Sebasteion Sevgi Gönül Salonu /Aphrodisias Sebasteion Sevgi Gönül Hall, Yapı Kredi Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- İdil Vedat**, Nysa ve Akharaka, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, İzmir, 1999.
- Kök Şaban**, Denizli Yöresinde "Kybele Kültü"nün İzleri. Denizli Tanrıların Kutsadığı Vadi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.
- Lloyd Seton**, Türkiye'nin Tarihi. Tübitak Yayınları, Ankara, 1997.
- (Öz) Dedeoğlu Jale**, İzmir Arkeoloji Müzesi, A Turizm Yayınları, İstanbul, 1993.
- Ölmez Funda**, Zeus Pigindenos Rahibi, Athenagoras Oğlu Aristodemos İçin Onur Yazıtı,

Arkeoloji Dergisi.

- Özgan Ramazan**, M.S. 1. yüzyıl Tralleis Yontuculuğu, Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1990.
- Pasinli Alpay**, İstanbul Archaeological Museum, A Turizm Yayınları, İstanbul, 1999.
- Pektaş Kadir**, Denizli ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserleri. Denizli Tanrıların Kutsadığı Vadi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Saltuk Secda**, Arkeoloji Sözlüğü. İnkılâp Yayınları İstanbul, 1989.
- Smith R.R.R. - Lenaghan J.L.**, Aphrodisias'tan Roma Portreleri, Yapı Kredi Yayıncılık, 2008.
- Şimşek Celal**, Laodikeia Çalışmaları 2 / Laodikeia (Laodicea Ad Lycum). Ege Yayınları, İstanbul, 2013.
- Şimşek Tahsin**, Afrodisyas, O Beyaz Merhaba, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Mozaik Serisi, İstanbul, 2013.
- Uzunaslan Abdurrahman**, Mimari Tipoloji ve Fonksiyon Açısından Aphrodisias Stadyumu, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:21, ss.11-42, Isparta, Mayıs 2010.
- Üreten Hüseyin**, Bir Grup Sikkenin Işığında Mastaura Kenti Tanrı ve Kültürleri, Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Ankara. 2005.
- Yener Emin**, Aydın Arkeoloji Müzesi, Aktüel Arkeoloji Dergisi, İstanbul.
- Yılmaz Yaşar**, Anadolu Antik Tiyatroları, YEM Yayınları, İstanbul, 2010.

DİZİN

A

- Agrippina** 69, 75, 76, 78, 90, 91
- Aineas** 72, 73, 93
- Aion (Sonsuzluk)** 5, 79, 80, 84
- Akharaka** 4, 109, 110, 125
- Akhilleus** 48, 73, 75, 93, 94
- Alabanda** 125, 126, 152
- Alabanda Conventusu** 152
- Amazon** 52
- Anadolu Selçukluları** 17
- Andizetoları** 74
- Andreia (Cesaret)** 74, 75
- Angelos Chaniotis** 43
- Ankhises** 73, 93,
- Antiokeia ad Meandrum** 4, 43, 46, 106
- Antoninos** 36
- Antonius Tatianus** 7, 63
- Aphrodite** 11, 13, 14, 34, 39, 48, 73, 88, 89, 91, 93, 96, 121, 158, 180, 183, 186

Aphrodisias Müzesi 4, 12, 13, 20, 25, 26, 29, 31, 34, 38, 48, 49, 57, 58, 65, 71, 78, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99
 Aphrodite Tapınağı 7, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 27, 30, 31, 32, 36, 41, 42, 56, 58, 66, 68, 78
 Apollon 4, 36, 41, 55, 58, 67, 74, 85, 93, 108, 120, 145
 Apollonia Salbake 139, 141, 143
 Apollonius 36
 Araplar 74
 Arete (Mükemmellik) 79, 80
 Aristas 36
 Arkaik Panionion Tapınağı 126
 Arpaz Beyliği 131
 Arpaz Kulesi 132, 133, 169
 Artemidoros 120
 Athena 51, 91, 108, 115, 145, 163
 Attouda 4, 150
 Aydın 4, 11, 109, 110, 113, 114, 115, 117, 119, 121, 125, 128, 129, 131, 135, 143, 146, 156, 157, 158, 160
 Aydın Arkeoloji Müzesi 4, 109, 110, 113, 115, 117, 125, 126, 127, 128
B
 Bellerophonates 55, 70, 73, 93
 Bessoslar 74
 Beycesultan 15
 Bosporoslular 74
 Byzantionlu Stephanos 135
C
 C. Julius Zoilos 5, 12, 14, 15, 30, 53, 58, 60, 78, 79, 80, 84, 85, 87
 Charles Texier 17, 112
 Claudius 34, 58, 68, 69, 73, 74, 75, 91, 92, 95
 Constantinus 46, 62
D
 Daçyalılar 74
 Dandalaz Köprüsü 168
 Dardanoslar 74
 Demeter 66, 93, 108, 115
 Denizli 11, 107, 138, 142, 144, 147, 150
 Deştepe Höyüğü 121
 Dilettanti Derneği 17, 112
 Diocletianus 55, 98
 Dionysos 36, 38, 51, 73, 88, 93, 112, 113, 115
E
 Efes 108, 111, 116, 118, 119, 124, 156
 Epheb (Genç Sporcu) 112
 Epikuros 16
 Eros 14, 35, 49, 66, 88, 115, 121, 127, 157, 162
 Etiyopyalılar 74
 Europa 38, 88

F

Flavius Palmatus 62, 86, 87
 Frigya 11, 16, 17, 55, 86, 138, 152

G

Gaius Caesar 69
 Galataeia 73
 Galıçyalılar 74
 Germanicus 39, 69
 Geyre 18, 19, 20, 21, 41, 51, 57
 Geyre Vakfı 13
 Gigantlar (Devler) 154, 159, 163
 Giulio Jacopi 17
 Gordios 55

H

Hades 66
 Hadrianus 13, 17, 18, 22, 24, 31, 36, 47, 50, 54, 60, 64, 123, 139, 160,
 Harpasa 125, 131, 133, 168
 Hemera (Gün) 75, 90,
 Herakleia Salbake 4, 45, 146, 147, 148, 168
 Herakles 38, 45, 49, 71, 73, 93, 94, 95, 121, 129, 145, 148, 149, 159, 160, 162, 163,
 Hermes 45, 66, 88, 127
 Heykeltıraşlık Okulu 15, 36, 37, 38, 39
 Hierapolis 81, 109, 114, 152, 153
 Hippodamos 12, 40, 68, 114

İ

İapodoslar 74
 İstanbul Arkeoloji Müzeleri 4, 17, 37, 39, 49, 121, 154, 159, 160, 161, 162, 163
 İzmir 167
 İzmir Arkeoloji Müzesi 4, 39, 156, 157
 İzmir Tarih ve Sanat Müzesi 4, 39, 121, 158

K

Kablanos 37
 Karacasu Çömlekçileri 105,
 Karacasu Etnografya Müzesi 102, 103, 104, 105, 168
 Karia 7, 11, 14, 16, 17, 19, 34, 54, 63, 84, 110, 121, 122, 129, 135, 138, 144, 146, 148, 150, 152, 166
 Kenan T. Erim 4, 12, 18, 27, 30, 50
 Kestel 107
 Khariton 6, 16
 Kharonion 109, 110
 Kıbyra 45, 138, 143, 147,
 Kore 66, 109, 110, 114, 115, 128
 Kumtepe 15
 Kusura 15
 Kuşkalesi 11

L

Laodikeia 4, 15, 60

Leda 73, 93, 129
 Lelegler 12
 Leptis Magna 36
 Lidya 11, 122, 128, 131, 166
 Likya 138, 143
 Lucius 69

M

M.S. Joukowski 82
 Martyrion 24, 56
 Mastaura 4, 108, 125
 Medusa 66, 97, 157
 Meinos 79, 80,
 Meleagros 71, 73, 93, 94
 Melia 126
 Melpomene 87
 Menderes Magnesiası 109, 119, 127
 Menderes Vadisi 17, 106
 Menedotos 36
 Menelaos 48
 Mısırlılar 74
 Mneme (Hatıra) 79
 Muğla 39, 139, 144, 167
 Musa (Esin Perisi) 87

N

Nazilli 11, 106, 107, 108, 129, 131, 134, 166, 168
 Nehir Tanrısı 96, 115
 Neopolis 4, 134, 168
 Nero 68, 73, 74, 75, 76, 90, 91
 Nessos 73, 93
 Nike 28, 58, 96, 97, 123, 127, 157
 Ninos 12, 55
 Nysa 4, 73, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 117,
 118, 119, 125, 128, 169

O

Octavianus 4, 13, 14, 15, 58, 60, 78
 Okeanos (Okyanus) 75, 90
 Orestes 73, 93
 Orthosia 4
 Osman Hamdi Bey 17

P

P. Gaudin 160
 Pan 51
 Papias 36
 Patroklos 48
 Paul Gaudin 17, 49
 Pegasus 55
 Pekmez Tepe Höyüğü 6, 11, 82
 Pelaglar 12
 Peloponnes 110
 Penthesileia 48, 94
 Perklymenos 120
 Perseus 39, 49, 88

Piginda 4, 125, 135
 Pindaros 16, 37, 84, 87
 Piroustoslar 74
 Plarasa 4, 6, 12, 136, 137, 168
 Plutonium 109, 110
 Polyphemos 73, 93
 Pompeius Tiyatrosu 120
 Prometheus 73, 93, 94
 Pythagoras 74

R

R.R.R. Smith 18
 Rhaitoslar 74

S

Salbakos Dağı (Baba Dağı) 11, 36, 148, 167
 Satyr 38, 51
 Sebastapolis 4, 139, 142, 143, 146, 147, 168
 Sebasteion 6, 13, 14, 18
 Sebasteion Rölyefleri-Sevgi Gönül Salonu 14, 71,
 83, 90, 91, 92, 93, 94, 173
 Selene 51

Semiramis 55

Smyrna 119, 156, 158

Sokrates 84, 88,

Sultanhisar 109, 110, 168

T

Tabai 4, 139, 144, 145, 146, 168
 Tavas 11, 20, 21, 138, 139, 142
 Tepecik Höyük 125
 Tetrapylon 13, 18, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
 68, 71, 96
 Theodosius 45, 62, 87
 Tiberius 14, 17, 25, 44, 51, 52, 68, 73
 Tondo 16, 26, 84
 Tralleis 4, 108, 109, 119, 120, 121, 122, 123, 124,
 125, 126, 127, 128, 143, 146, 156, 157, 158, 159,
 160, 162, 163, 168
 Trapezopolis 152
 Triptolemos 73, 93, 115
 Triton 39, 67, 95, 129, 160
 Troia 15, 72, 73, 93, 94
 Troilos 94
 Tykhe 41

Ü

Üç Güzeller 20, 93

V

Vedat İdil 110, 113

X

Xenocrates 16
 Xenophon 88

Z

Zenon 36
 Zeus 38, 51, 67, 91, 93, 123, 129, 135, 145
 Zeus Pigindenos 135

KEŞİF ADRESİNİZ YOUR PORT OF DISCOVERY

TÜRKÇE

■ GEZİ REHBERİ

1. İSTANBUL MÜZELERİ

■ ANTİK KENTLER SERİSİ / GEZİ REHBERİ

1. HİTİT BAŞKENTİ HATTUŞA /
ALACAHOYÜK-ŞAPINUVA (2. BASKI)
2. EFES VE İON KENTLERİ (2. BASKI)
3. HIERAPOLİS (PAMUKKALE) LAODİKEİA VE ÇEVRESİ
4. APHRODİSİAS VE ÇEVRESİ (2. BASKI)
5. TROAS BÖLGESİ ARKEOLOJİK YERLEŞİMLERİ VE
ANITLARI / TROIA VE ÇEVRESİ
6. BODRUM YARIMADASI HALIKARNASSOS VE ÇEVRESİ

■ BELGESEL - REHBER

■ ANADOLU UYGARLIKLARI SERİSİ

1. HİTİT UYGARLIĞI İZİNDE ANADOLU (2. BASKI)
2. LİKYA YOLLARINDA (2. BASKI)

■ BELGESEL - FOTOĞRAF

1. YONTULARIN DİLİ: HİTİT/GEÇ-HİTİT DÜNYASI

FOREIGN LANGUAGES BOOKS

■ TRAVEL-GUIDE BOOKS

1. CHURCHES OF İSTANBUL
2. MUSEUMS OF İSTANBUL

■ ANCIENT CITIES SERIE / TRAVEL-GUIDE

1. THE HITTITE CAPITAL HATTUSA /
ALACAHOYÜK AND SHAPINUVA (2ND EDITION)
2. ヒッタイトの都 ハットゥシャ アラジヤフエクとシャビメノ
3. EPHESUS AND THE IONIAN CITIES
4. エフェソスその他のイオニア都市
5. EPHESOS UND DIE IONISCHEN STADTE
6. HIERAPOLIS (PAMUKKALE) LAODICEA
AND SURROUNDINGS AREA
7. APHRODİSİAS AND SURROUNDING AREA (2ND EDITION)
8. THE ARCHAEOLOGICAL SITES AND MONUMENTS OF
THE TROAS REGION / TROY AND THE SURROUNDING
AREA
9. BODRUM PENINSULA HALICARNASSUS AND
SURROUNDING AREAS

■ DOCUMENTARY-GUIDE BOOKS ANATOLIAN CIVILIZATIONS SERIE

1. ANATOLIA: ON THE TRAIL OF THE HITTITE CIVILIZATION
(2ND EDITION)
2. ON THE LYCIAN WAY

■ DOCUMENTARY-PHOTOGRAPHY SERIE

1. VOICE OF SCULPTURES:
HITTITE AND NEO-HITTITE WORLD

aphrodisias

	Antik Kent		Ulusal Park
	Kent Merkezi		Kano
	Müze		Yürüyüş
	Danışma		Kamp Alanı
	Havaalanı		Kuş Yerleşimleri
	Ana Yol		Tali Yol

MÜZELER (KISALTMALARI)

APHRODİSİAS MÜZESİ (Aph.M.)

AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ (Ay.A.M.)

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ (İst.A.M.)

İZMİR ARKEOLOJİ MÜZESİ

İZMİR TARİH VE SANAT MÜZESİ

KARACASU ETNOGRAFYA MÜZESİ

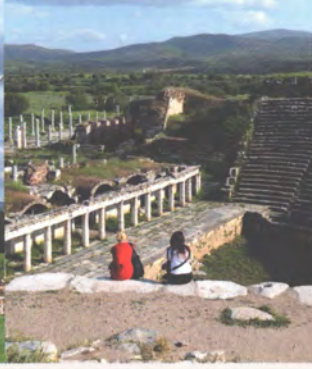

URANUS

FOTOĞRAF | YAYIN | YAPIM

2018 • İSTANBUL

Ankara Caddesi,
Cağaloğlu Yokuşu, No:17
Evren Han, Kat: 2/40,
34112 Eminönü, Fatih, İstanbul
T: 0212 528 01 58
www.uranus.com.tr
info@uranus.com.tr

aphrodisias

VE ÇEVRESİ

İmparator Octavianus'un Laodikeia valisi Stephanus'a yazdığı mektupta, **"...Bu kent, benim, bütün Asya'da kendim için seçtiğim, benim diyebileceğim bir kenttir. Bu kent halkının benim halkım gibi korunması dileğimdir..."** dediği Aphrodisias'ın anıtsal kapısından giren gezginler Agora'da, Tiyatro'da, Stadyum'da, tapınaklarda yaşam izlerini sürüyorlar; yapıları dolaşan gezginler, Aphrodisias Müzesi'nde Aphrodisiaslılarla göz göze geliyorlar; yontucuların imzalı heykelleri arasında imparatorlar, valiler, generaller, yazarlar, düşünürler, sporcular, kadınlar, kentin ileri gelenleri, tanrıları ve mitolojik kahramanları müzenin salonlarında yan yana dizilmişler; yontu ustaları, Antik Dönem insanının iç dünyasını ustalıkla yansıtmış mermer üzerine.

Aphrodisias'ın, komşuları Attouda, Trapezopolis, Apollonia Salbake, Herakleia Salbake, Sebastapolis, Tabai, Plarasa, Antiokheia ad Maeandrum, Mastaura, Nysa, Akharaka, Tralleis, Orthosia, Neopolis, Harpasa ve Piginda'yla, sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri nasıldı acaba? Dostlukları, çekişmeleri, çatışmaları, dayanışma için kurduğu birlikler ve ortak yazgıları... Aphrodisias'ı iyi tanımak için komşularıyla da yüzleşmek gerek. Aydın Arkeoloji Müzesi, İzmir Arkeoloji Müzesi, İzmir Tarih ve Sanat Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ise gezginlere Aphrodisias ve komşularının dünyasından farklı pencereler aralamışlar...

ISSN 178-405-5740-33-7

URANUS